

MALİYE ARAŞTIRMA MERKEZİ YAYIN NO : 103

ISSN : 1304-0251

MALİYE
ARAŞTIRMA MERKEZİ
KONFERANSLARI

Ellidokuzuncu Seri - Yıl 2016 (1)

İstanbul, 2017

Maliye Araştırma Merkezi Konferansları—İstanbul: İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakóltesi Maliye Araştırma Merkezi, 1955-

c.: Şekil, grafik, tablo; 24 cm.

Yılda iki sayı.

ISSN 1304-0251

Elektronik ortamda da yayınlanmaktadır:

<http://dergipark.gov.tr/iuamamk>

1. EKONOMİ – SÜRELİ YAYINLAR. 2. MALİYE – TÜRKİYE.

Baskı-Cilt:

Kültür Sanat Basımevi

www.kulturbasim.com

Sertifika No: 22032

Maliye Araştırma Merkezi Konferansları 59. Seri
İstanbul: İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, 2016-[1].

YAYIN SAHİBİ TEMSİLCİSİ:

Prof. Dr. Haluk ALKAN İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi Dekanı

YAYIN KOORDİNATÖRÜ:

Prof. Dr. S. Ateş OKTAR İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
Maliye Araştırma Merkezi Müdürü;
Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

DANIŞMA KURULU:

Prof. Dr. Turgay BERKSOY Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Ümit ŞENESEN İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Turan YAY Yıldız Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Bülent PAMUKÇU Galatasaray Üniversitesi
Prof. Dr. İzzettin ÖNDER İstanbul Üniversitesi

YAYIN KURULU:

Prof. Dr. S. Ateş OKTAR İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
Prof. Dr. Nagihan OKTAYER İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
Prof. Dr. Binhan Elif YILMAZ İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Yasemin TAŞKIN İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi

- Maliye Araştırma Merkezi Konferansları hakemli bir dergidir. Gönderilen makaleler en az üç hakeme gönderilerek değerlendirilmektedir.
- Bu dergide yayımlanan makalelerin içerdiği görüşler ile bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.
- Dergide yayımlanan makaleler kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

Maliye Araştırma Merkezi Konferansları'nın 59. Serisi'nde yer alan makaleler için hakemlik yardımında bulunan değerli öğretim üyelerine teşekkür ederiz.

Yayın Kurulu

SUNUŞ

Maliye Araştırma Merkezi Konferansları dergisinin 59'uncu serisini oluşturan bu sayısında, hakem değerlendirme sürecinden geçerek yayın kurulunca uygun görülen dört makale yer almaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Selva STAUB ile Elçin GÜVEN'in "Vergi Sistemi ve Kamu Sabit Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Etkisi zerine Bir Uygulama", Yrd. Doç. Dr. Yasemin TAŞKIN'ın "Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsalin Aıklanmamasının Vergi Mahremiyeti ile İlişkisi", Yrd. Doç. Dr. Ebru TURHAN'ın "Türkiye-Almanya Ekonomik ve Siyasi İlişkilerinin Türkiye'nin AB yelik Süreci Bağlamında Analizi" ve Araştırma Görevlisi Şerif Emre GÖKÇAY'ın "Approaches to Identifying Thin Capitalization and The Case of Turkey" baŐlıklı makalelerinin okurlarımızın ilgisini çekeceğini umuyorum.

Dergimiz için zaman ayırarak hakemlik katkısında bulunan çok değerli ğretim üyelerine saygı ve Őükranlarımı sunuyorum. Yayına hazırlık sürecinde özveriyle alıŐan Araş. Gör. Şerif Emre Gökçay'a ayrıca teŐekkür ederim.

Prof. Dr. S. Ateş OKTAR
Maliye Araştırma Merkezi Müdürü
ve
Dergi Yayın Koordinatörü

İÇİNDEKİLER

Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Serisi 59. SERİ

- **SUNUŞ**
- **Yrd. Doç. Dr. Selva STAUB, Elçin GÜVEN**
Vergi Sistemi ve Kamu Sabit Sermaye Yatırımlarının
Ekonomik Büyüme Etkisi Üzerine Bir Uygulama..... 1-27
- **Yrd. Doç. Dr. Yasemin TAŞKIN**
Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsalin
Açıklanmamasının Vergi Mahremiyeti ile İlişkisi 29-49
- **Yrd. Doç. Dr. Ebru TURHAN**
Türkiye-Almanya Ekonomik ve Siyasi İlişkilerinin
Türkiye'nin AB Üyelik Süreci Bağlamında Analizi 51-75
- **Araş. Gör. Şerif Emre GÖKÇAY**
Approaches to Identifying Thin Capitalization and
The Case of Turkey 77-101

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
Maliye Araştırma Merkezi Konferansları
59. Seri / Yıl 2016 - [1]

**VERGİ SİSTEMİ ve
KAMU SABİT SERMAYE
YATIRIMLARININ EKONOMİK
BÜYÜMEYE ETKİSİ ÜZERİNE
BİR UYGULAMA**

Yrd. Doç. Dr. Selva STAUB*
&
Elçin GÜVEN

*Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi
Uygulamalı Bilimler Fakültesi
Uluslararası Ticaret ve Lojistik

ÖZET

Vergi ile finanse edilen kamu harcamaları ve kamu yatırımlarının ekonomik büyüme etkisi büyüktür. Vergi, tarih boyunca toplumların yaşadığı siyasi rejimlere, iktisadi yapılara ve hukuksal sistemlere göre değişiklik göstermiş ve devletin en önemli kamu finansman kaynaklarından biri olmuştur. Vergiler yoluyla devlet, sosyal adalet, ekonomik büyüme ve yatırımlar gibi önemli fonksiyonlarını yürütebilmektedir. Devletin yapacağı harcamaları ve yatırımları karşılamak için toplanan vergiler gelir, harcama ve servet üzerinden alınmaktadır. Eğitim, sağlık, enerji, ulaştırma hizmetlerinin etkin şekilde sunulması, ekonomik büyümenin sağlanması için gerekli şartların yerine getirilmesi kamu yatırımlarına bağlıdır. Vergilerle finanse edilen sabit sermaye yatırımları mal ve hizmet üretimine yönelik, sermayenin artırımında gereken hedeflere ulaşılması için devletlerin ekonomi politikalarının temel unsurlarından biri durumundadır. Yapılan regresyon çalışmasında GSYH'nın yıllık büyüme oranına vergilerin herhangi etkisi olduğu gözlemlenmemiştir. GSYH'nın büyüme oranını harcamaların etkisi negatif olarak gözlemlenmiştir. Brüt ulusal harcamalar ve brüt sabit sermaye yapılanması GSYH büyüme oranını pozitif yönde etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Büyüme, Vergi Sistemi, Kamu Sabit Sermaye Yatırımları.

ABSTRACT

Public investments and public expenditure financed by taxes have a great influence on economic growth. Throughout history, tax has varied depending on the legal systems, financial structures and political regimes in the societies and it has been one of the most significant financing resources of the state. Through taxes, the government executes very significant functions such as social justice, economic growth and investments. In order to meet the expenses and investment the government will make, taxes are collected over income, expense and wealth. It depends on public investment to offer educational and medical services effectively as well as the services offered in energy and transportation; and to fulfil the terms

required for economic growth. Fixed capital investments financed by taxes are one of the key elements in the economic policy of the governments in order to reach the targets required for the increase of capital in the production of goods and services. In a study on regression, it has not been observed that taxes have any influence on the annual growth rate of GDP. It has been observed that expenditures have a rather negative effect on the growth rate of GDP. It has been seen that gross national expenditure and gross fixed capital structuring have a positive influence on the growth rate of GDP.

Keywords: Economic Growth, Fixed Capital Investment, Tax System.

GİRİŞ

Maliye politikasının en önemli araçlarından biri olan vergi sisteminin ekonomik büyüme ve kalkınmanın gerçekleşmesinde önemi büyüktür. Ekonomik büyüme ve kalkınma devletin gerçekleştirdiği kamu yatırımları için önemli bir etkidir. Kamu yatırımlarının finansmanında büyük paya sahip olan vergiler, ekonominin toplam tasarruf hacmini arttırıcı bir politika aracı olarak kullanılmaktadır. Vergi, geçmişten günümüze kamunun en önemli gelir kaynaklarından biridir ve aynı zamanda ekonominin yönlendirilmesine de katkı sağlamaktadır. Verginin yanı sıra özel harcamalar, devlet harcamaları, yatırımlar, net ihracat gibi temel makro ekonomik faktörler de ekonomik büyümeyi sağlayan etkenler içinde yer almaktadır. Çalışmada büyümenin sağlanmasında kamu yatırımları ile devlet harcamalarının temelini oluşturan vergiler üzerinden bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Çalışma vergi gelirlerinin Türkiye ve dünyadaki ülkeler ölçeğinde ekonomik büyüme içindeki etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

1. KAMU SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Ekonomide sabit sermaye yatırımları; mal ve hizmet üretimini çoğaltmak, gelecek dönemlerde ihracat imkanlarını arttırmak amacıyla, belli bir dönem içinde reel sermayenin artırılması ve düzenlenmesidir. Sabit sermaye yatırımları ikiye ayrılmaktadır:

- a) Makine ve teçhizata ilaveler,
- b) Bina, yol, baraj, vb. inşaata ilaveler (Turtin,2013:1).

Gerek gelişmiş gerek gelişmekte olan ülkelerin ekonomi politikalarının temel unsurlarından biri olan sabit sermaye yatırımları, sermaye birikimi ile birlikte yatırım, pazarlama, ihracat olanaklarını arttırmaktadır (Bayraktutan,Arslan,2008:1). Wagner Yasası'na göre, kamu harcamalarının GSMH içindeki payının zamanla arttığı ortaya konulmaktadır. Kamu harcamalarındaki artış; devletin idari ve koruyucu fonksiyonlarını arttırmakta ve kamunun ekonomiye doğrudan yatırımlar yapmasının kaçınılmaz olmasını sağlamaktadır (Işık,Alagöz,2005:66). Adam Smith ülkenin ya da toplumun mal-mevcutunu üç ayrı bölümde incelemiştir. Bunlardan birincisi, acil tüketim için ayrılan ve hiçbir gelir veya kar getirmemesi olan yiyecek, giyecek, ev eşyası, vs. stokundan oluşan kısımdır. İkincisi dolaşım yoluyla gelir getirme özelliği taşıyan döner sermayedir. Üçüncü kısmı, dolaşımda bulunmadan gelir ya da kar getiren sabit sermayedir. Sabit sermaye başlıca dört öğeden oluşmaktadır. Bunlar;

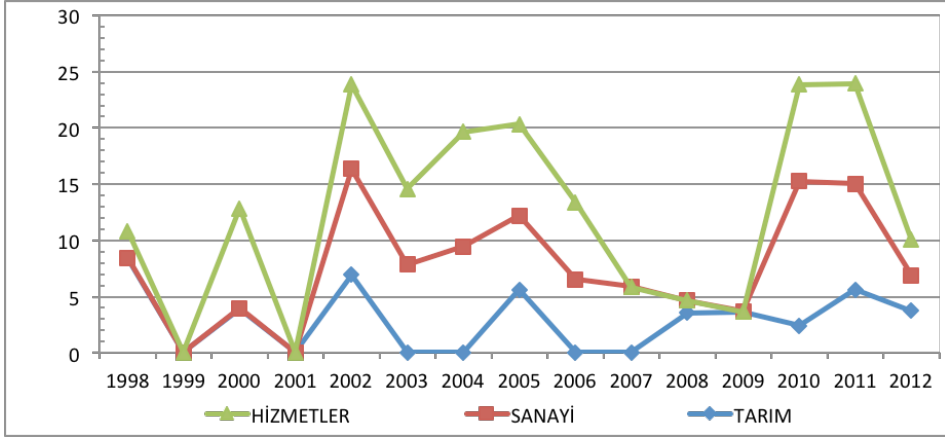
- 1- İlk öge tüm yararlı makineler ve iş aletleri,
- 2-İkinci öge tüm kar getirici binalar; örneğin, dükkânlar, mağazalar; bütün gerekli yapıları, ahırları, ambarlarıyla çiftlik evleri, vs. gibi.
- 3-Üçüncüsü toprağın işlenmesidir.
- 4-Dördüncüsü ise, ülkede yaşayanların tümünün kazanmış oldukları yararlı yetenekler. (Çabuk,2005:10-11).

Kamu yatırım eğilimleri incelendiğinde, kamu yatırımlarının özel yatırımları belirleyen önemli unsurlardan biri olduğu görülmektedir (Eşi-yok,2001:3). Kamu kesimi sabit sermaye yatırımları geriletildiğinde, yatırımların sektörel dağılımında değişiklikler söz konusu olmaktadır. Kamu kesimi sabit sermaye yatırımları genel olarak enerji, ulaştırma, eğitim ve diğer kamu hizmetlerine yapılmaktadır. Son yıllarda özellikle enerji ve eğitim alt sektörlerinin payında yükselmeler olmuştur(Bağdadioğlu,2003:43).

Türkiye'nin ithalatının %85-90 gibi yüksek bir oranın yatırım ve ara malından oluşmaktadır. Milli gelirin artması aynı zamanda ithalatı da arttıracığı için, dolaylı olarak da sabit sermaye yatırımlarını arttırmaktadır (Ay,2005:183).Kamu sektöründe veya özel sektörlerde sabit sermaye ya-

tırımlarının artmasıyla birlikte ekonomide mal ve hizmet üretiminde artış olacağı ve bu yatırımların milli geliri artıracacağı ve ülkenin kalkınmasına yol açacağı düşünülmektedir. Devlet, ekonomik gelişimi ve büyümeyi sağlamak amacıyla, büyük yatırım harcaması gerektiren ulaştırma, enerji, madencilik sektörleri ve demir-çelik, petro-kimya gibi ara malları üretiminde kamu teşebbüslerine yatırımlar yapmaya devam etmektedir. Kamu teşebbüsleri ayrıca özel sektörün giremediği ve başaramadığı işlerde de faaliyet göstermiştir (Yılmaz,Tezcan,2007:5). Ayrıca sabit sermaye yatırımlarındaki verim düşüklüğü, aynı yatırım oranındaki düşük büyüme hızlarının gerçekleşmesi anlamına gelmektedir (Eşiyok,2005:82).

Şekil 1.1: 1998-2012 Arası Ekonomik Büyüme

Kaynak: Tablo DPT verilerinden elde edilerek tarafımızdan oluşturulmuştur.

1998 yılında hizmetlerdeki büyüme oranı %12, sanayideki büyüme oranı ise %9'dur. 1999 yılında yaşanan kriz sebebiyle birçok alanda büyüme oranları düşük olarak gözlemlenmiştir. 2000 yılında hizmetlerde %13, sanayide %4 oranında büyüme gerçekleşmiştir. 2001'de yaşanan finansal kriz Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük ekonomik krizidir. 2001 ekonomik krizindeki daralma beklenmedik ölçüde olmuştur. 2002 yılında gerçekleştirilen yapısal reformlar ve mali sistemde alınan önlemlerle başarılı sonuçlar elde edilmiştir. 2002 yılında tarımda %7, sanayide %12, hizmetlerde %24 büyüme gerçekleşmiştir. 2003 ve 2004 yıllarında tarımda

büyüme olmamıştır. 2003 yılında sanayi’de %8, hizmetlerde %14 büyüme yaşanmıştır. 2004 yılında büyüme istikrarlı şekilde yükselmeye başlamıştır. 2005’te tarım ve sanayideki büyüme az oranda gerilemiştir. 2005 yılında tarımda %6, sanayide %13, hizmetlerde %20 büyüme gerçekleşmiştir. 2006’dan 2009’a kadar sanayi ve hizmetlerde büyüme oranları düşmüştür. 2009 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nden başlayan küresel kriz sebebiyle büyüme %4 oranında gerçekleşmiştir. Küresel mali krizin temelini mortgage piyasasına ilişkin sorunlar oluşturmaktadır. 2010 ve 2011’de büyüme oranları artış göstermiştir. 2012 yılında yaşanan Avro Krizi’nin içinde Türkiye olmamasına rağmen ihracatta azalma sebebiyle ekonomide yavaşlama gözlenmiştir.

1.2. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE KAMU HARCAMALARI-EKONOMİK BÜYÜME ÇALIŞMALARI

Tarihsel süreçte gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kamu harcamalarının sürekli artış eğiliminde olduğu gözlenmiştir. Bu eğilimin nedenleri konusunda çeşitli görüşler vardır. Adolph Wagner’e göre ekonomik gelişmeyle beraber kamunun ekonomik faaliyetlerinde ve dolayısıyla da kamu harcamalarında bir artış olacaktır. Keynes’ in görüşünü benimseyen iktisatçılara göre ise kamu harcamaları, ekonomik büyümeyi etkilemek için tasarlanmış bir faktördür. Cao ve Li 2001 yılında, kamu kesimi büyüklüğü ile büyüme arasındaki ilişkiyi 4 Asya Kaplanı (Singapur, Hong Kong, Tayvan, Kore) ülke için incelemişlerdir. Kore hariç diğer üç ülkede de kamu kesimi büyüklüğü ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Arısoy 2005 yılındaki çalışmasında, kamu harcamalarını yatırım, cari, transfer, transfer dışı olarak ayırma tabi tutmuştur ve kamu harcamalarına doğru tek yönlü nedensellik sonucuna ulaşmıştır (Kaya,2006:38-39-40-41).

1.3. VERGİ SİSTEMİ VE VERGİLERİN EKONOMİK ETKİLERİ

Vergi indirimleri diğer bir değişle arz yönlü iktisat politikası olarak adlandırılan bu sürecin temel karakterleri Laffer etkisi ile açıklanmaktadır. Buna göre, vergi indirimleri ekonomik birimlerin kararlarını etkileyerek, vergi gelirlerinde artış sağlamaktır (Durkaya,Ceylan,2006:80).

1) Vergilerin etkileri:

- Vergilerin yatırım hacmi üzerindeki etkileri: Vergiler, yatırımların gelirleri üzerinden alınmaktadır ve iş hayatındaki güveni güçlendirerek veya zayıflatarak etkide bulunmaktadır.
- Vergilerin istihdam hacmi üzerindeki etkileri: İstenilen yöne üretimi artırabilmek için, devlet, istihdam hacmi üzerinde vergileri bir manivela olarak kullanmaktadır.
- Vergilerin devri hareketler üzerindeki etkileri: Yatırım hacmi, tasarruf hacmi, harcama hacmi ve tüketicilerin gelirleri gibi iktisadi etkenler, vergiler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.
- Vergilerin tam çalışma üzerindeki etkileri: Milli gelir düzeyi işgücü, işgünü ve üretim kapasitesi tahminleri yapılarak belirlenmektedir (Türk,1999:188-205).

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme ve kalkınma devletin temel makroekonomik amaçlarından biri olarak kabul edilir. Ekonomik büyüme ve canlanmanın sağlanmasında vergi sistemi önemli bir araçtır. Vergi sistemi bir ülkede uygulanmakta olan vergilerin tamamından oluşur. Her ülkenin sosyal, ekonomik ve siyasal yapısının özelliklerini yansıtan vergi sistemi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklılıklar gösterir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde vergi sisteminin etkinleştirilmesi konusu vergi gelirlerinde artışa yol açarak, ekonomik büyümeye katkıda bulunabilmektedir. Gelir üzerinden alınan vergiler; gelir vergisi ile kurumlar vergisinden oluşur. Gelir ve kurumlar vergileri, özellikle ekonomik büyüme aşamasında vergi sistemi içinde önemli bir yer tutarlar. Gelir üzerinden alınan vergilerin düşüklüğü; dolaysız vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki olumlu etkilerini azaltmaktadır. Bu kapsamda vergi sistemini devletin sağlıklı ve yeterli gelir kaynaklarına ulaşmasını sağlayacak adil ve yaygın bir yapıya ulaştırmak gelişmekte olan ülkeler açısından son derece önemli bir konudur. Dolaylı vergiler ülkenin ekonomik yapısına uygun kullanıldığında ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlamaktadır (Demircan,2003:112).

Tablo 1.1 : 2000-2002 Devlet Vergi Gelirleri ve Yatırım Harcamaları

YILLAR	2000	2001	2002
VERGİLER	31.736	48.317	66.800
YATIRIM HARCAMALARI	5.845	8.369	11.335
SABİT SERMAYE Y.	5.791	8.313	11.283
(GSMH'A ORAN, YÜZDE)			
YILLAR	2000	2001	2002
VERGİLER	25.3	27.4	24.6
YATIRIM HARCAMALARI	4.7	4.7	4.2
SABİT SERMAYE Y.	4.6	4.7	4.2

Kaynak:Tablo DPT verilerinden elde edilerek tarafımızdan oluşturulmuştur.

2000 yılında vergi gelirleri 31.736 TL, yatırım harcamaları 5.845 TL, sabit sermaye yatırımları 5.791 TL'dir. 2001 yılında vergi gelirleri 48.317 TL, yatırım harcamaları 8.369 TL, sabit sermaye yatırımları 8.313 TL'dir. 2002 yılında vergi gelirleri 66.800 TL, yatırım harcamaları 11.335 TL, sabit sermaye yatırımları 11.283 TL'dir.

Tablo 1.2 : 2003-2006 Devlet Vergi Gelirleri ve Yatırım Harcamaları

YILLAR	2003	2004	2005	2006
VERGİLER	95.429	101.489	121.077	134.117
YATIRIM HARCAMALARI	13.950	13.615	18.658	20.352
SABİT SERMAYE	13.914	13.505	18.554	18.554
(GSMH'A ORAN, YÜZDE)				
YILLAR	2003	2004	2005	2006
VERGİLER	26.9	23.7	25.0	24.8
YATIRIM HARCAMALARI	3.9	3.2	3.8	3,8
SABİT SERMAYE	3.9	3.1	3.8	3,8

Kaynak: Tablo DPT verilerinden elde edilerek tarafımızdan oluşturulmuştur.

2003 yılında vergi gelirleri 95.429 TL, yatırım harcamaları 13.950 TL, sabit sermaye yatırımları 13.914 TL'dir. 2004 yılında vergi gelirleri 101.489 TL, yatırım harcamaları 13.615 TL, sabit sermaye yatırımları 13.505 TL'dir. 2005 yılında vergi gelirleri 121.077 TL, yatırım harcamaları 18.658 TL, sabit sermaye yatırımları 18.554 TL'dir. 2006 yılında vergi gelirleri 134.117 TL, yatırım harcamaları 20.352 TL, sabit sermaye yatırımları 18.554 TL'dir. 2003 yılında vergi gelirlerinden sabit sermaye yatırımlarına ayrılan pay % 6.9'dur. 2004 yılında vergi gelirlerinden sabit sermayeye ayrılan oran % 7.9'dur. 2005 ve 2006 yıllarında vergilerden sabit sermayeye ayrılan oran % 6.1'dir.

Tablo 1.3: 2007-2010 Devlet Vergi Gelirleri ve Yatırım Harcamaları

YILLAR	2007	2008	2009	2010
VERGİLER	156,815	172,645	167,770	200,507
YATIRIM HARCAMALARI	26,747	32,363	30,130	33,926
SABİT SERMAYE	26,199	31,960	30,035	33,682
(GSYH'A ORAN, YÜZDE)				
YILLAR	2007	2008	2009	2010
VERGİLER	18,60	18,17	17,72	19,49
YATIRIM HARCAMALARI	3,17	3,41	3,18	3,30
SABİT SERMAYE	3,11	3,36	3,17	3,27

Kaynak: Tablo DPT verilerinden elde edilerek tarafımızdan oluşturulmuştur.

2007 yılında vergi gelirleri 156.815 TL, yatırım harcamaları 26.747 TL, sabit sermaye yatırımları 26.199 TL'dir. 2008 yılında vergi gelirleri 172.645 TL, yatırım harcamaları 32.363 TL, sabit sermaye yatırımları 31.960 TL'dir. 2009 yılında vergi gelirleri 167.770 TL, yatırım harcamaları 30.130 TL, sabit sermaye yatırımları 30.035 TL'dir.

2010 yılında vergi gelirleri 200.507 TL, yatırım harcamaları 33.926 TL, sabit sermaye yatırımları 33.682 TL'dir. 2007, 2008, 2009, 2010 yıllarında vergi gelirlerinden sabit sermaye yatırımlarına ayrılan oran % 6.1'dir.

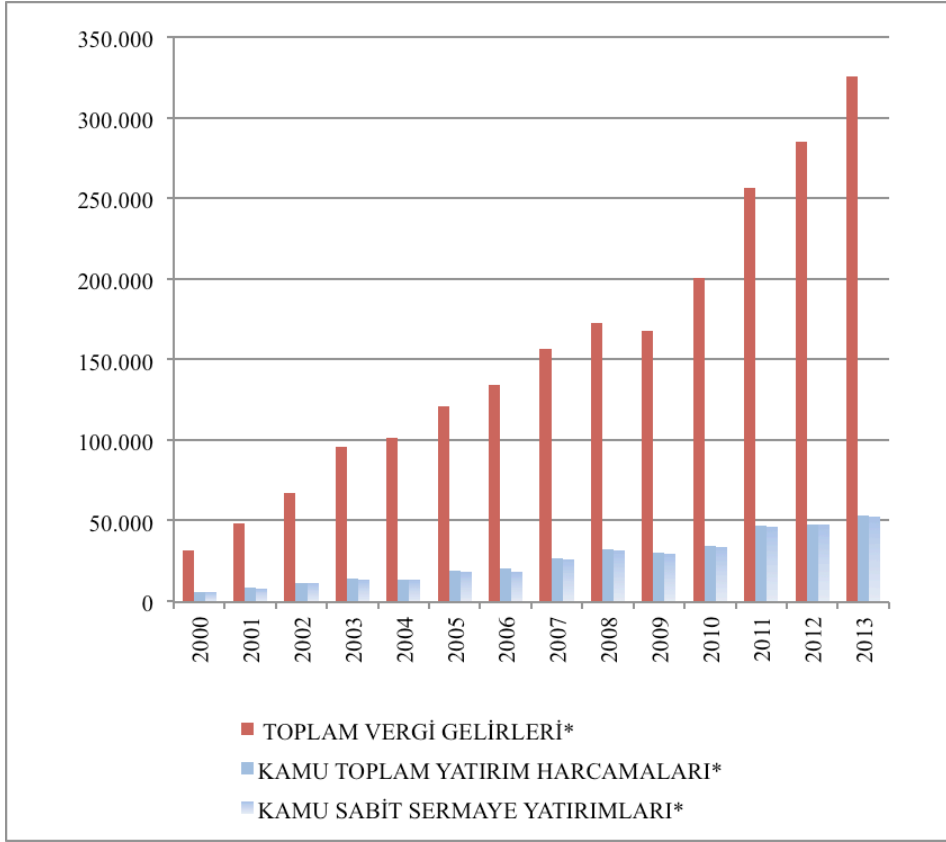
Tablo 1.4 : 2011-2013 Devlet Vergi Gelir ve Yatırım Harcamaları

YILLAR	2011	2012	2013
VERGİLER	256.137	285.321	325,709
YATIRIM HARCAMALARI	46.634	47.727	53.189
SABİT SERMAYE	46.457	47.533	53.019
(GSYH'A ORAN, YÜZDE)			
YILLAR	2011	2012	2013
VERGİLER	19,99	19,99	20,73
YATIRIM HARCAMALARI	3,64	3,35	3,39
SABİT SERMAYE	3,63	3,33	3,37

Kaynak:Tablo DPT verilerinden elde edilerek tarafımızdan oluşturulmuştur.

2011 yılında vergi gelirleri 256.137 TL, yatırım harcamaları 46.634 TL, sabit sermaye yatırımları 46.457 TL'dir. 2012 yılında vergi gelirleri 285.321 TL, yatırım harcamaları 47.727 TL, sabit sermaye yatırımları 47.533 TL'dir. 2013 yılında vergi gelirleri 325.729 TL, yatırım harcamaları 53.189 TL, sabit sermaye yatırımları 53.019 TL'dir. 2010, 2011, 2012, yıllarında vergi gelirlerinden sabit sermayeye ayrılan oran % 4.8'dir. 2011 yılında Türkiye

772,298 milyar dolar GSYH'sı ile 30 OECD ülkesi arasında 16. büyük ekonomi haline gelmiştir. Türkiye 2011 yılında %8,5'lük büyüme ile Dünyada Çin'den sonra ikinci ülke olmuştur.

Şekil 1.2: 2000-2013 Devlet Vergi Gelirleri ve Yatırım Harcamaları

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı

Devletin yaptığı kamu yatırımları ve kamu sabit sermaye yatırımları birbiriyle örtüşmektedir. Yukarıdaki tabloda 2000-2013 yılları arasında yapılan kamu yatırımları ve kamu sabit sermaye yatırımları önemli değişim göstermemiştir. Fakat toplam vergi gelirlerinde büyük oranda artış vardır.

2. ANALİZ

2.1. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Analiz bölümünde ekonomik büyüme üzerinde etkili olacak değişkenler tanımlanmış ve bu değişkenlerin büyüme etkisi incelenmiştir. Analiz; çalışmanın temelini oluşturan ekonomik büyüme ve vergi gelirleri ve bu gelirler içinden ortaya çıkan kamu yatırımları arasında bir ilişkinin olup olmadığının araştırılması üzerine yapılandırılmıştır. Türkiye gerçeğinden hareketle oluşturulan analiz vergi gelirlerinden oluşan tek bir bağımsız değişkeni almak yerine; “tüm dünya ülkeleri içinden bir örneklem alındığında ekonomik büyüme etkisi olacak makro ekonomik değişken nedir” temel sorusunu cevaplamayı amaçlamaktadır. Bu analizin yapılabilmesi için Dünya Bankası verilerinden faydalanılarak incelemeye alınan en son ve güncel veriye sahip yıl olan 2011 alınmıştır. Analizde SPSS 18 Veri Analizi Programından yararlanılarak lineer regresyon yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin kullanılmasının nedeni ekonomik büyüme ve diğer makro ekonomik değişkenler arasındaki etkileşimi tespit etmektir.

Aşağıda analizde kullanılan değişkenler verilmiştir. Dünya bankası verilerinden faydalanılarak analiz yapılmıştır.

2.2. HİPOTEZLER

Araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilen hipotezler aşağıdaki gibidir.

H1: GSYH'nın yıllık büyüme oranı (GDP growth (Annual %)) ile Harcamalar (Expense (% of GDP)) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H2: GSYH'nın yıllık büyüme oranı (GDP growth (Annual %)) ile Vergi Geliri (Tax Revenue (% of GDP)) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H3: GSYH'nın yıllık büyüme oranı (GDP growth (Annual %)) ile Gayrisafi Ulusal Harcamalar (Gross National Expenditure (% of GDP)) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H4: GSYH'nın yıllık büyüme oranı (GDP growth (Annual %)) ile Brüt Sermaye Yapılanması (Gross Capital Formation (Annual % Growth)) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H5: GSYH'nın yıllık büyüme oranı (GDP growth (Annual %) ile Brüt Sabit Sermaye Yapılanması (Gross Fixed Capital Formation (Annual % Growth) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

$Y = \text{GSYH'nın yıllık büyüme oranı (GDP growth (annual \%))}$

GSYH büyüme hızı ve onun bileşenleri, en küçük kareler yöntemi ve yerel para birimindeki fiyat verileri kullanılarak hesaplanılır.

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla'nın ekonomik gelişimle ilişkisi; bir ekonominin büyümesi vatandaşlarının reel geliri ya da üretimindeki artış ile oluşmaktadır. 2008 Birleşmiş Milletler Milli Muhasebe Sistemi büyüme hesaplamak için üç gösterge önermiştir: GSYH hacmi, reel milli gelir, brüt milli gelir.

X1: Harcama, Expense (% of GDP)

Harcama devletin mal ya da hizmet aktiviteleri için yapılan peşin ödemelerdir. Çalışan tazminatlarını(maaş, yevmiye gibi), faiz ve nakdi yardımları, bağış, sosyal yardımları, temettü, kira gibi diğer giderleri içerir. IMF'nin devlet istatistik kitabında(2001) mevduat, borçlar, gelir ve giderleri etkileyen bütün ekonomik olayları içeren tahakkuk esasına dayanan muhasebe sistemi önerilir. Piyasadaki bütün değişiklikleri hesaba almaktadır. Birçok ülke devlet finans verisini mali yıla göre rapor etmektedir.

$X2 = \text{Vergi geliri, Tax revenue (\% of GDP)}$

Vergi geliri, devlete yapılan zorunlu aktarımı ifade etmektedir.

$X3 = \text{Gayrisafi ulusal harcama, Gross national expenditure (\% of GDP)}$

$X4 = \text{Gayrisafi ulusal harcama, özel tüketim harcamaları, devletin genel tüketim harcamaları ve gayrisafi sermaye birikiminin toplamından oluşmaktadır.}$

$X5 = \text{Gayrisafi sabit sermaye yapılanması, Gross fixed capital formation (\% of GDP)}$

Gayrisafi sabit sermaye yapılanması; tesis makine ve cihaz satın alımını, kara ve demir yolu vb.. yapımı; ev, okul, hastane, ofis, ticari ve sanayi binalarının inşasını içerir.

2.3. TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER:

İkincil veri toplama yöntemi ile elde edilen toplam 214 adet ülkenin verileri, veri listesinden boş, yanlış ve uç değerlerin (outlier) ayıklanması ile toplam 140 adet kullanılabilir veriyi ortaya çıkartmıştır.

Tablo 2.1 : Tanımlayıcı İstatistikler

	Y	X1	X2	X3	X4	X5
Geçerli veri	140	92	90	131	106	106
Kayıp veri	0	48	50	9	34	34
Ortalama	4,21166	28,03827	17,80026	105,47068	8,83262	7,16097
Medyan	4,19300	27,23512	17,01266	103,85990	7,27986	6,19571
Mod	-1,699 ^a	10,665 ^a	8,705 ^a	47,526 ^a	-13,917 ^a	-24,674 ^a
Standart Sapma	2,447938	10,658598	5,868338	19,458093	10,678260	10,740403
Basıklık	,210	,317	,929	,041	,460	,231
Basıklığın Standart Sapması	,205	,251	,254	,212	,235	,235
Diklik	-,463	-,654	1,313	1,706	,075	1,163
Dikliğin Standart Sapması	,407	,498	,503	,420	,465	,465
En Küçük	-1,699	10,665	8,705	47,526	-13,917	-24,674

a.Çoklu modları vardır. En küçük değer gösterilir.

Tanımlayıcı istatistiklere bakıldığında, 140 ülkenin değerlerinin aritmetik ortalamasının 4,21166 olduğu, standart sapmasının 2,447938 olduğu görülmektedir. Serinin ortanca değerinin (medyan) 4,193 olmakla birlikte, serinin en üst değerinin 10,601 ve en alt değerinin 1,699 olduğu görülmektedir. Bağımlı değişken 140 olmasına rağmen bağımsız değişkenlerdeki gözlem sayısı sırasıyla 92, 90, 131, 106, 106 olarak analizde yer almıştır.

Tablo 2.2 : Normallik Testi Grafiği

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	Sig.	İstatistik	df	Sig.
Y	,055	140	,200*	,990	140	,376

*Anlamlılık testinin alt sınırı

Uç değerlerin sistemden ayıklanmasının ardından, verinin normal dağılıma uygun olup olmadığına bakılması için Kolmogorov- Smirnov Testi uygulanmıştır. Gözlem sayısı 29'dan daha büyük olduğu için, Shapiro- Wilk testi yerine, Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmaktadır (Kalaycı,2010:10).

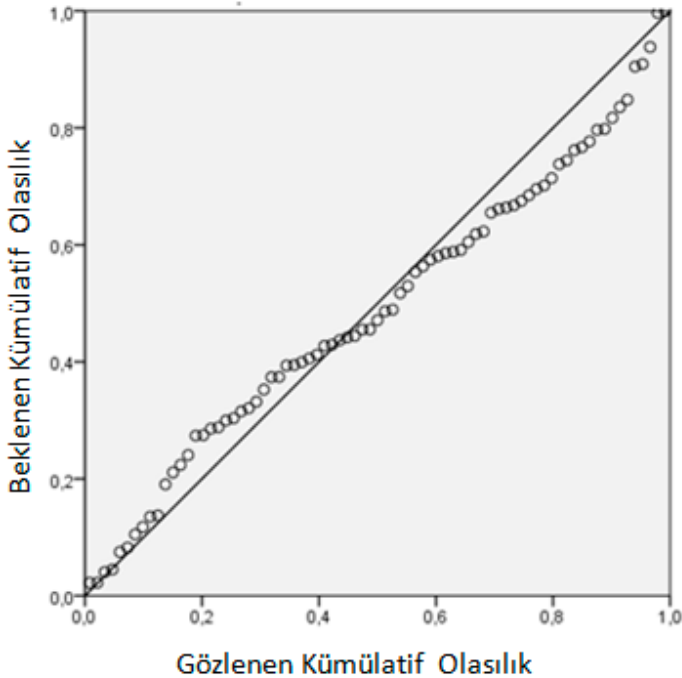
Normallik testi varsayımları aşağıdaki gibidir;

H0: Verilerin dağılımı normal dağılıma uyar.

H1: Verilerin dağılımı normal dağılıma uymaz.

%5 anlamlılık düzeyine göre verilen anlamlılık değeri (significance değeri) ($p > 0.05$, $p = 0,200$) %5'ten büyük olduğu için H_0 hipotezi kabul edilir. Diğer bir ifade ile bağımlı değişken olan Yıllık Büyüme Oranı normal dağılım göstermektedir.

Şekil 2.3: Normallik Testi Grafiği

Şekil 2.3'te verilerin normal dağıldığı ve uç değerlerden arındırıldığı, normal dağılım grafiğinde de görülmektedir.

2.4.ÇOKLU REGRESYON ANALİZİ

Araştırmada bağımlı değişken Y, bağımsız değişkenler de X1, X2, X3, X4, X5 olarak isimlendirilmiştir.

Bağımlı değişken;

Y = GSYH'nın Yıllık Büyüme Oranı (GDP growth (Annual %)),

Bağımsız değişkenler;

X1 = Harcamalar; Expense (% of GDP)

X2 = Vergi Geliri; Tax Revenue (% of GDP)

X3 = Gayrisafi Ulusal Harcamalar; Gross National Expenditure (% of GDP),

X4 = Brüt Sermaye Yapılanması, Gross Capital Formation (Annual % Growth)

X5 = Brüt Sabit Sermaye Yapılanması, Gross Fixed Capital Formation (Annual % Growth)

Hipotezler yukarıda belirtildiği gibi aşağıda tekrar yazılmıştır.

H1: GSYH'nın yıllık büyüme oranı (GDP growth (Annual %)) ile Harcamalar (Expense (% of GDP)) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H2: GSYH'nın yıllık büyüme oranı (GDP growth (Annual %)) ile Vergi Geliri (Tax Revenue (% of GDP)) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H3: GSYH'nın yıllık büyüme oranı (GDP growth (Annual %)) ile Gayrisafi Ulusal Harcamalar (Gross National Expenditure (% of GDP)) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H4: GSYH'nın yıllık büyüme oranı (GDP growth (Annual %)) ile Brüt Sermaye Yapılanması (Gross Capital Formation (Annual % Growth)) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H5: GSYH'nın yıllık büyüme oranı (GDP growth (Annual %)) ile Brüt Sabit Sermaye Yapılanması (Gross Fixed Capital Formation (Annual % Growth)) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

Araştırmanın bu kısmında bir, çoklu regresyon metodu olan Adım Adım Regresyon Metodu olarak adlandırılan (Stepwise selection) regresyon yöntemi kullanılmaktadır. Stepwise metodunun kullanılma nedeni, analizin, regresyon modeline katkı sağlamadığını düşündüğü değişkeni otomatik olarak denklemden çıkartarak, analizi yinelemesidir. Böylece en az sayıda ve en etkili şekilde katkı sağlayan değişkenlerle model oluşturulmuş olur (Kalaycı,2010:260). Bununla birlikte Adım Adım Regresyonun en önemli yararı çoklu doğrusal bağlantı sorununa çözüm getirmesidir (Orhunbilge, 2002:202).

Tablo 2.3 : Regresyon Analizi-Tanımlayıcı İstatistikler

	Ortalama	Std. Sapma	N
Y	3,69203	2,368526	71
X1	26,85860	10,280284	71
X2	17,22612	5,211470	71
X3	103,55214	13,385380	71
X4	8,82300	9,189240	71
X5	6,48090	7,605915	71

Tanımlayıcı istatistiklerde ilk göze çarpan, gözlem sayısının 140'tan 71'e düşmüş olmasıdır. Regresyon analizi, analizlerini 71 gözlem üzerinden gerçekleştirmiştir. Tablo hem bağımlı hem bağımsız değişkenlerin ortalama ve standart sapma değerlerini ortaya koymaktadır.

Tablo 2.4 : Regresyon Analizi-Korelasyon Analizi

Korelasyon

	Y	X1	X2	X3	X4	X5
Y	1,000	-,551	-,329	,291	,499	,564
X1	-,551	1,000	,753	-,215	-,110	-,242
X2	-,329	,753	1,000	-,207	,027	-,074
X3	,291	-,215	-,207	1,000	-,066	,044
X4	,499	-,110	,027	-,066	1,000	,826
X5	,564	-,242	-,074	,044	,826	1,000
Y	.	,000	,003	,007	,000	,000
X1	,000	.	,000	,036	,179	,021
X2	,003	,000	.	,041	,411	,269
X3	,007	,036	,041	.	,293	,357
X4	,000	,179	,411	,293	.	,000
X5	,000	,021	,269	,357	,000	.
Y	71	71	71	71	71	71
X1	71	71	71	71	71	71
X2	71	71	71	71	71	71
X3	71	71	71	71	71	71
X4	71	71	71	71	71	71
X5	71	71	71	71	71	71

Korelasyon tablosuna göre modele katkısı olacak bağımsız değişkenleri anlamlılık değerlerinin 0,05'ten küçük olması, bağımsız değişkenlerin modele anlamlı bir katkı sağladıklarını göstermektedir (P değeri; X1 için $0.000 < 0.05$, X2 için $0.003 < 0.05$; X3 için $0.07 < 0.05$; X4 için $0.000 < 0.05$, X5 için, $0.000 < 0.05$). Bununla birlikte, bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon olduğu da görülmüştür. Tablodan da görüleceği gibi X2 ve X3 arasında 0,753; X4 ve X5 arasında 0,826'lık bir anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2.5: Model Özeti

Model	R	R ²	R ²	Std. Hata ve Tahmin	Durbin-Watson
1	,564 ^a	,318	,308	1,970246	
2	,707 ^b	,500	,486	1,698553	
3	,730 ^c	,533	,512	1,654776	1,705

Analiz sonuçlarına göre çoklu korelasyon katsayısı 3. Aşama sonunda 0,730 ve istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Model özeti tablosundaki R^2 değeri, bağımlı değişken olan GSYH'nın Yıllık Büyüme Oranının (Y), yüzde kaçlık kısmının bağımsız değişkenler tarafından açıklandığını göstermektedir. Buna göre Yıllık Büyüme'deki değişkeliliğin %53'ünün bağımsız değişkenler tarafından açıklandığını göstermektedir.

Tablo 2.6: Regresyon Analizi-ANOVA Tablosu

Model		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
1	Regresyon	124,845	1	124,845	32,161	,000 ^b
	Artık Değer	267,849	69	3,882		
	Toplam	392,694	70			
2	Regresyon	196,508	2	98,254	34,056	,000 ^c
	Artık Değer	196,186	68	2,885		
	Toplam	392,694	70		25,470	
3	Regresyon	209,229	3	69,743		,000 ^d
	Artık Değer	183,465	67	2,738		
	Toplam	392,694	70			

Regresyon Analizi-ANOVA tablosu modelin bir bütün olarak anlamlı olup olmadığını göstermektedir. Sig değeri, 0,05'ten küçük olduğu için model istatistikî olarak anlamlıdır. Adım adım Regresyon yöntemi uygulandığı için modele katkı sağlamayan değişkenler elenerek sonuçta üç bağımsız değişkenli bir model oluşturulmuştur. Bu bağımsız değişkenlerden; Harcama (X1), Gayrisafı Ulusal Harcamalar (X3), Brüt Sabit Sermaye Yapılanması (X5)'nin istatistikî olarak anlamlı olduğu Vergi Geliri (X2) ve Brüt Sermaye Yapılanması (X4)'nin da model dışında kaldığı görülmektedir.

Tablo 2.7 :Katsayılar Tablosu

Model	Standart Olmayan Katsayı		Standart Katsayı	t	Sig.	Korelasyon			Doğrusallık İstatistiği	
	B	Std. Hata				Beta	Zero-order	Partial	Part	Tolerance
Sabit	2,554	,308		8,289	,000					
X5	,176	,031	,564	5,671		,564	,564	,564	1,000	1,000
Sabit	5,494	,647		8,493	,000					
X5	,142	,028	,457	5,177	,000	,564	,532	,444	,941	1,062
X1	-,101	,020	-,440	-4,984	,000	-,551	-,517	-,427	,941	1,062
Sabit	1,866	1,797		1,038	,303					
X5	,143	,027	,459	5,331	,000	,564	,546	,445	,941	1,062
X1	-,092	,020	-,400	-4,547	,000	-,551	-,486	-,380	,900	1,112
X3	,033	,015	,184	2,155	,035	,291	,255	,180	,954	1,049

a.Bağımsız Değişken:Y

Tablo 2.4’de görüldüğü ve açıklandığı gibi X1 ve X2 ile X4 ve X5 değişkenleri arasında çoklu doğrusal bağlantı olduğu için regresyon analizinde X2 ve X4 değişkenleri anlamsız çıkmıştır. Katsayılar tablosundaki t istatistiği değerlerine göre modele dâhil edilen her bir değişkenin ayrı ayrı %5 anlamlılık düzeyinde (sig<0,05) anlamlı olduğu görülmektedir. Regresyon modelinde sabit terim 1,866 olarak bulunmuştur. Bu, Harcama, Brüt Ulusal Harcamalar ve Brüt Sabit Sermaye Yapılanması değişkenleri sıfır olsa bile, GSYH’nın Yıllık Büyüme Oranının 1,866 olacağı anlamına gelmektedir. Y ile X5 ve X3 arasında pozitif yönlü ve Y ile X1 arasında ise negatif yönlü ilişki olduğu bulunmuştur.

Kısmi regresyon katsayılarının ne ifade ettikleri sırasıyla;

Harcamalar X1’deki 1 birimlik değişim Büyüme’yi 0,092 azaltmaktadır.

Gayrisafi Ulusal Harcamalar X3’teki 1 birimlik değişim Büyüme’yi 0,033 artırmaktadır.

Brüt Sabit Sermaye Yapılanması X5'teki 1 birimlik değişim Büyüme yi 0,143 artırmaktadır.

Bu doğrultuda Çoklu regresyon denklemi aşağıdaki gibi oluşmaktadır.

$$Y = 1,866 - 0,092 X_1 + 0,033 X_3 + 0,143 X_5$$

GSYH'nin Yıllık Büyüme oranı = 1,866 - 0,092 (Harcamalar) + 0,033 (Brüt Ulusal Harcamalar) + 0,143 (Brüt Sabit sermaye yapılanması)

2.5. ÇOKLU REGRESYON ANALİZİNDE VARSAYIMLARIN İNCELENMESİ

Kurulan regresyon modelinin tahminlerde kullanılabilmesi için gerekli varsayımları sağlayıp sağlamadığı incelenmelidir. Çoklu regresyon analizinde sağlanması gereken temel varsayımlar aşağıdaki gibidir (Orhunbilge, 2002:215).

- 1- Tahmin hataları arasında otokorelasyon olmaması,
- 2- Tahmin hatalarının varyanslarının eşit olması,
- 3- Bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı olmaması,
- 4- Hataların normal dağılıma uyması.

1-Tahmin hataları arasında otokorelasyon olmaması: Çoklu Regresyon analizinde otokorelasyonun varlığı Durbin Watson (D-W) testi ile araştırılabilir.

“ ρ ”, hatalar arasındaki otokorelasyonu gösterir. Buna göre test edilecek hipotezler aşağıdaki gibidir:

$$H_0: \rho = 0$$

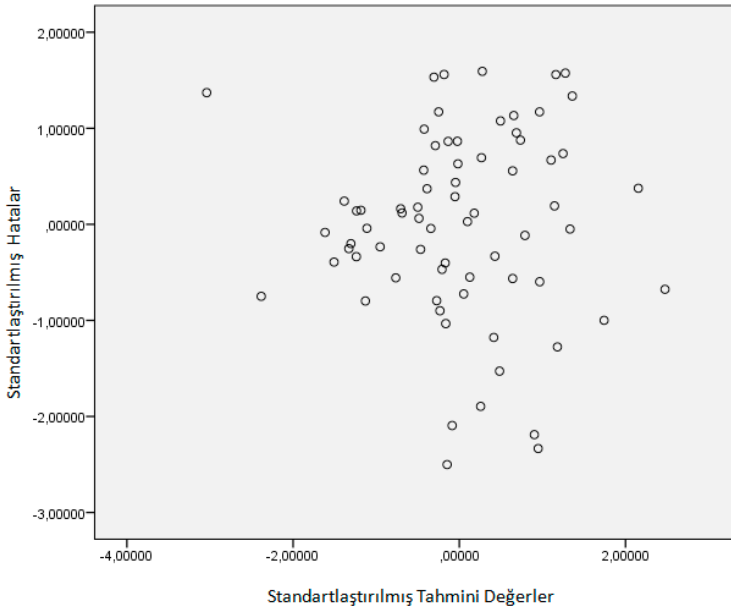
$$H_1: \rho \neq 0$$

Tablo 7,6'da verildiği gibi hesaplanan D-W istatistiği 1,705'tir.

Karar kuralı olarak $4-d^1 < d_u^2$ ise H_0 reddedilmekte, diğer durumda H_0 kabul edilmektedir. “k” bağımsız değişken sayısını göstermek üzere $k=5$ ve %5 anlamlılık düzeyinde D-W istatistiği 1,77 olarak tespit edilmiştir. Bu durumda $4-1,705 > 1,77$ olduğu için H_0 kabul edilerek otokorelasyonun olmadığı görülmüştür.

2- Tahmin hatalarının varyanslarının eşit olması: Tahmin hatalarının varyanslarının eşit olmadığı için regresyon analizi ile elde edilen tahmini değerler ve hatalar arasındaki serpilme diyagramına bakılmış ve hata varyanslarının eşit olduğu görülmüştür.

Şekil 2.4 : Hatalar ile Tahmini Değerler Arasındaki Serpilme Diyagramı

3- Bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı olmaması: Çoklu regresyon analizinde sağlanması gereken bir diğer varsayım, bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantının olmamasıdır. Çoklu doğrusal bağlantının varlığı bağımsız değişkenler arasındaki basit korelasyon katsayılarının yüksek olması diğer bir ifade ile bağımsız değişkenlerin

¹ d: Hesaplanan Durbin Watson istatistiği

² d_u : Durbin Watson istatistiği için hazırlanan tabloda üst sınırı ifade etmektedir.

birbiriyle ilişkili olması anlamına gelmektedir. Bu durumu önlemek amacıyla adım adım regresyon yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca çoklu doğrusal bağlantıyı saptamak için kullanılan bir diğer yöntem ise VIF (Variance Inflation Factor) değerlerinin incelenmesidir. VIF değerlerinin 10'dan küçük olması böyle bir sorun olmadığı anlamına gelmektedir (Neter, Kutner, Nachtsheim, Wasserman, 1996:387). Tablo 2.7'de görüldüğü gibi VIF değerleri 1,000 ile 1,112 arasında değişmektedir.

4- Hataların normal dağılıma uyması: Hataların normal dağılıp dağılmadığı tek örneklem Kolmogorov-Smirnov Testi ile incelenmiştir. Test edilen aşağıda belirtildiği gibidir.

H_0 : Hatalar normal dağılmaktadır.

H_1 : Hatalar normal dağılmamaktadır.

%5 anlamlılık düzeyinde p değeri 0,99 olarak bulunmuştur, $p > \alpha$ olduğu için H_0 hipotezi kabul edilmiştir.

2.6.BULGULARIN YORUMLANMASI

Analiz GSYH'nın Yıllık Büyüme oranının, ağırlıklı devletin nakit harcamalarından oluşan harcamalar, vergi gelirleri, özel ve devlet tüketimi yani harcamalarını ifade eden brüt ulusal harcamalar, brüt ve sabit sermaye yapılanmaları değişkenleri içinde hangilerinden etkilendiği üzerine gerçekleştirilmiştir.

Analiz sonucunda elde edilen katsayılara bakıldığında; ekonomik büyümenin genelde nakit ödemelerden oluşan ve sosyal harcamalar ve transferleri de içeren devlet harcamalarından negatif etkilendiğini, kamu ve özel tüketimi içeren brüt ulusal harcamaları ile ağırlıklı olarak yol, demiryolu, liman gibi alt yapı yatırımlarından oluşan brüt kamu ve özel sabit sermaye yapılanmasının pozitif etkiye sahip olduğu görülmektedir. Analiz değişkenleri içinde brüt sermaye yapılanması brüt sabit sermaye yapılanması ile yüksek düzeyde çoklu doğrusal bağlantı içerdiği için analizden çıkarılmıştır. Bu durum sermaye yapılanmasının sabit sermaye yapılanmasını içermesi nedeniyle oluşmuştur.

Üzerinde çalışılan örnekleme göre diğer değişken olan vergi gelirleri ile ekonomik büyüme arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Analizdeki değişkenler içinde en etkili olan değişken sabit sermaye yapılanması yani alt yapı yatırımlarını oluşturan brüt sabit sermaye yapılanması olduğu gözlenmektedir. Bu durum elde edilen sonuçlara göre değerlendirildiğinde; ekonomik büyüme etki edenin salt vergi gelirleri değil ancak devlet gelirlerinin büyük bölümünü oluşturan vergilerin kullanım alanı açısından çoğunlukla altyapı yatırımlarını ifade eden brüt sabit sermaye yapılanmasının olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde tarihsel süreçte ekonomik büyümeyi etkileyen en önemli unsurlardan bazıları; kamu yatırımları, devlet harcamaları ve ülkelerin uyguladıkları vergi sistemleridir. Kamu gelirleri içinde en önemli paya sahip olan vergiler, kamu hizmetlerinin karşılanması ve kamu yatırımlarının finansmanı için, devletin egemenlik hakkına dayanarak kişilerden, yaptıkları hizmetlere eşdeğer olmayacak şekilde kanunla alınmaktadır. Vergiler, ekonomik büyüme, devlet harcamaları, kamu yatırımları arasında yakın ilişki bulunmaktadır ve ekonomideki değişimlere göre yeni politika düzenlemelerinin yapılması önemli bir gerekliliktir.

Ekonomik büyümede başlıca unsur kamu yatırımlarıdır ve kamu yatırımlarının teknolojik yeniliklerle beraber getirdiği verim artışıdır. İstikrarlı bir ekonomik yapıya ulaşmada en önemli değişkenlerden biri yatırımlardır. İktisadi büyümenin kaynaklarından biri olan yatırımlar, yatırımların hacmi, hangi alanda yapıldığı ve dağılımı, faaliyet kolları (imalat, sanayi, vb.) gibi unsurlar ekonomik büyüme hızını belirlemektedir. Ekonomide yatırımların artması, gelir seviyesini artırmakta ve buna bağlı olarak üretim ve ekonomik büyüme önemli katkı sağlanmaktadır.

Kamu yatırımlarının artmasıyla beraber milli gelirdede artışlar meydana gelmekte ve böylece ekonomik büyüme önemli katkı sağlanmış olduğu görülmektedir. Her ülkede vergi ve ekonomik büyüme politikalarının başarılı şekilde sürdürülebilmesi için kamu yatırımları ve mali politikalar büyük önem taşımaktadır. Devletin yaptığı kamu harcamalarının finansmanını sağlamak için kullanılan vergilerin, ekonomik yaşamın değişimi karşısında her geçen gün önemi artarak devam etmektedir.

Çalışmanın uygulama bölümünde, devlet harcamalarının, vergilerin, brüt ulusal harcamalar ve brüt sabit sermaye yapılanmasının ekonomik büyümeyi ne kadar etkilediği üzerine çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Büyümenin temel yapı taşlarından biri olan vergilerin, 71 ülke üzerinde yapılan çalışma sonucunda ekonomik büyüme ile vergiler arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bununla beraber harcamalar, sabit sermaye yatırımları gibi değişkenler analize eklenmiştir. Brüt sabit sermaye yapılanmasının, brüt ulusal harcamaların ekonomik büyüme üzerinde pozitif ilişki içinde oldukları görülmüştür. Harcamaların GSYH büyüme oranını negatif etkilediği gözlemlenmiştir. Vergi ile ekonomik büyüme ilişkisinin bulunmaması sonucuna, ele alınan 2011 yılı için 2008 ve sonrasında yaşanan global krizin etki ettiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Ay M. H.,(2005), Yatırım Teşviklerinin Sabit Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi, Selçuk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi Yayın Organı, sayı:2, cilt:5, 176-184. Erişim Tarihi 3 Nisan 2013, <http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/dergi/default.asp>

Bayraktutan Y., Arslan İ., (2008), Türkiye’de Sabit Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi (1980-2006):Ko-Entegrasyon Analizi, KMU İİBF Dergisi Yayın Organı, sayı:14, s.1-12. Erişim Tarihi: 7 Nisan 2013 <http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/haziran2008/Cilt8/Say14/1-12.pdf>

Bağdadioğlu E., (2003), Sabit Sermaye Yatırımları, Türk-İş Dergisi(-Türkiye İşçi Sendikaları Federasyonu), sayı:357, Eylül, Ankara, s.43. Erişim Tarihi:29 Mayıs 2013. www.tukiş.org.tr

Çabuk Ç., (2005), Sabit Sermaye Yatırımları ve 1980’den Günümüze Türkiye Yatırımları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul:İÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erişim Tarihi: 12 Nisan 2013 <http://www.belgeler.com>

Demircan E., (2003), Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, sayı:21, Temmuz-Aralık 2003, s.97-116. Erişim Tarihi: 1 Mart 2013 Google Akademik Veritabanı

Durkaya M., Servet C., (2006), Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme, Maliye Dergisi, Ocak-Haziran, sayı:150, s.79-89. Erişim Tarihi: 24 Nisan 2013 <http://www.sgb.gov.tr/Sayfalar/MaliyeDergisi.aspx>

Eşiyok B. A., (2001), Türkiye Ekonomisinde Sabit Sermaye Yatırımlarının Gelişimi ve İhracatın Yapısı, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar, Ankara. Erişim Tarihi: 5 Mart 2013 <http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporları>

Eşiyok B. Ali, (2005), AB Sürecinde Türkiye’de Kalkınma Dinamikleri:Sabit Sermaye Yatırımları, Tasarruflar ve Büyüme, Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü Ankara. Erişim Tarihi: 8 Mart 2013 <http://www.kalkinma.com.tr/data/file>

Işık N., Alagöz M., (2005), Kamu Harcamaları ve Büyüme Arasındaki İlişki, Erciyes Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi Yayın Organı, sayı:24, s.63-75 <http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/dergi.htm>

Kalaycı Ş., (2010), SPSS Uygulamaları Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayıncılık

Neter J., Kutner H.M., Nachtsheim J.C., Wasserman W., (1996), Applied Linear Statistical Models, Fourth Edition, McGraw-Hill

Kaya E., (2006), Kamu Harcamalarının Büyüme Üzerine Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir:BÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erişim Tarihi: 12 Mart 2013

Orhunbilge N., (2002), Uygulamalı Regresyon ve Korelasyon Analizi, İ.Ü. İşletme Fakültesi, Yayın No:281, İstanbul, Gözden Geçirilmiş 2.Baskı

Turtin Refet, Yatırım Projelerinin Planlanması ve Analizi, <http://www.kalkinma.gov.tr>, 2013, s.1

Türk İ., (1999), Vergi Yüğü, Vergilemede Hudut, Vergilerin Ekonomik Etkileri, Kamu Maliyesi, Ankara, s.188-205, Turhan Yayınları

Yılmaz F., Tezcan N., (2007), Vergi Hasılatı ve Sabit Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Olan Etkisi:Ekonometrik Bir İnceleme, Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, 1-14

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<http://www2.dpt.gov.tr/kamuyat/plan9.html>. Erişim Tarihi:13 Nisan 2013, saat:11.12

<http://databank.worldbank.org/data/views/variableSelection/selectvariables.aspx?source=world-development-indicators#> Erişim Tarihi:

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
Maliye Araştırma Merkezi Konferansları
59. Seri / Yıl 2016 - [1]

**TRANSFER
FİYATLANDIRMASINDA
GİZLİ EMSALİN
AÇIKLANMAMASININ
VERGİ MAHREMİYETİ İLE
İLİŞKİSİ***

**THE RELATION BETWEEN NOT DECLARING
OF THE HIDDEN EQUALS WITH TAX
CONFIDENTIALITY IN THE TRANSFER PRICING**

Yrd. Doç. Dr. Yasemin TAŞKIN

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
Maliye Bölümü

* Dr. Yasemin Taşkın, Transfer Fiyatlandırmasında Emsallere Uygunluk İlkesi (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) 2011, (Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2012) adlı doktora tezinden yararlanılmıştır.

ÖZET

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, ilişkili kişilerle yapılan işlemlerde uygulanan fiyat ya da bedelin emsal olarak kabul edilen fiyata uygun olması gerekmektedir.

Emsallere uygunluk olarak kabul edilen bu ilke hem OECD düzenlemelerinde hem de Kurumlar Vergisi Kanun'unda genel kabul görmüş ilkedir. Emsallere uygun fiyata ulaşmada farklı yöntemler bulunmaktadır. Emsallere uygun fiyat bu yöntemler göre belirlenmektedir. Vergi mükelleflerinin de emsallere uygun fiyata ulaşmada bu yöntemleri uygulamaları beklenmektedir.

Vergi incelemesine yetkili olanların emsale uygun fiyat ya da bedeli tespit ederken kullandıkları yöntemlerin mükellef tarafından bilinmemesi, mükellefin bu fiyat veya bedeli öğrenme talebinin de vergi mahremiyeti gereğiyle reddolunması, üstelik gizli emsal olarak adlandırılan bu fiyatlara veya bedellere dayanılarak vergi tarhedilmesi ve ceza kesilmesi mükellefin aleyhine olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vergi, transfer fiyatlandırması, emsal, vergi mahremiyeti.

ABSTRACT

Hidden income distribution by means of transfer pricing in Turkey is regulated in Article 13 of Tax Laws No.5520. In this arrangement, the price or the price applied in the transactions with the related persons should be in accordance with the prize which is accepted as the arm's length prices.

The arm's length principle has become a generally accepted principle both OECD regulations and Corporate Income Tax. Different methods are developed for figuring out arm's length prices. Arm's length prices are determined according to these methods. Taxpayers are expected to use these methods for figuring out the arm's length price.

The methods on defining appropriate price have been used by the tax auditors is not known by tax payers and rejecting of the request to be informed of that price leaning the cause of tax confidentiality principle by the tax administration in addition assessing taxes and fines have emerged negative results for taxpayers.

Keywords: Tax, transfer pricing, equals, tax confidentiality.

GİRİŞ

Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK)'nın 13. maddesinde düzenlenmiş bulunan transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı mükellef ve vergi idaresi açısından çeşitli sorunlar yaratan bir olgudur. İlişkili kişiler arasında gerçekleşen işlemlerde emsallere uygunluk ilkesinden ayrılarak fiyat tespiti yoluna gidilmesi mükellefle idarenin vergi incelemelerinde karşı karşıya gelmesine neden olmaktadır. Bu durumda da emsal tespitinde benimsenen farklı yaklaşımlar giderek artan sayıda vergi uyuşmazlığının doğmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu çalışmada Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) kapsamında emsallere uygunluk ilkesi 6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla¹ yapılan değişiklikler de dikkate alınarak açıklandıktan sonra Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 5. maddesinde düzenlenen vergi mahremiyeti ile transfer fiyatlandırmasında emsallere uygun fiyatın tespitinde idare tarafından kullanılan emsaller arasındaki ilişki vergi tarhiyatı, ticari sır, ölçülülük ilkesi ve mükellef hakları açısından değerlendirilecektir.

I. YENİ DÜZENLEMELER ÇERÇEVESİNDE KURUMLAR VERGİSİ KANUNU'NDA EMSALLERE UYGUNLUK

KVK'nın 13. maddesinde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı düzenlenmektedir². Aynı kanunun 11. maddesinin (c) bendinde de

¹ 9 Ağustos 2016 tarih ve 29796 sayılı Resmi Gazete.

² '(1) Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır. Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.

(²) İlişkili kişi; kurumların kendi ortakları, kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurum ile idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumları ifade eder. Ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin üstsoy ve altsoy ile üçüncü derece dahil yansoy hısımları ve kayın hısımları da ilişkili kişi sayılır. Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayı-

örtülü olarak dağıtılan kurum kazancının gider olarak kabul edilmeyeceği de belirtilmektedir.

İlişkinin doğrudan veya dolaylı olarak ortaklık kanalıyla olduğu durumların örtülü kazanç dağıtımını kapsamında sayılması için en az %10 oranında ortaklık, oy veya kâr payı hakkının olması şartı aranır. Ortaklık ilişkisi olmadan doğrudan veya dolaylı olarak en az %10 oranında oy veya kâr payı hakkının olduğu durumlarda da taraflar ilişkili kişi sayılır. İlişkili kişiler açısından bu oranlar topluca dikkate alınır.

⁽³⁾ Emsallere uygunluk ilkesi, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade eder. Emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat veya bedellere ilişkin hesaplamalara ait kayıt, cetvel ve belgelerin ispat edici kâğıtlar olarak saklanması zorunludur.

⁽⁴⁾ Kurumlar, ilişkili kişilerle yaptığı işlemlerde uygulayacağı fiyat veya bedelleri, aşağıdaki yöntemlerden işlemin mahiyetine en uygun olanını kullanarak tespit eder:

^{a)} Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi: Bir mükellefin uygulayacağı emsallere uygun satış fiyatının, karşılaştırılabilir mal veya hizmet alım ya da satımında bulunan ve aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilerin birbirleriyle yaptıkları işlemlerde uygulayacağı piyasa fiyatı ile karşılaştırılarak tespit edilmesini ifade eder.

^{b)} Maliyet artı yöntemi: Emsallere uygun fiyatın, ilgili mal veya hizmet maliyetlerinin makul bir brüt kâr oranı kadar artırılması suretiyle hesaplanmasını ifade eder.

^{c)} Yeniden satış fiyatı yöntemi: Emsallere uygun fiyatın, işlem konusu mal veya hizmetlerin aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilere yeniden satılması halinde uygulanacak fiyattan, makul bir brüt satış kârı düşülerek hesaplanmasını ifade eder.

^{d)} İşlemsel kâr yöntemleri: Emsallere uygun fiyat veya bedelin tespitinde, ilişkili kişiler arasındaki işlemde doğan kârı esas alan yöntemleri ifade eder. Bu yöntemler, işleme dayalı net kâr marjı yöntemi ve kâr bölüşüm yöntemidir. İşleme dayalı net kâr marjı yöntemi, mükellefin kontrol altındaki bir işlemde; maliyetler, satışlar veya varlıklar gibi ilgili ve uygun bir temele dayanarak tespit ettiği net kâr marjının incelenmesi esasına dayanır. Kâr bölüşüm yöntemi, ilişkili kişilerin bir veya daha fazla sayıdaki kontrol altındaki işlemlere ilişkin toplam faaliyet kârı ya da zararının, üstlendikleri işlevler ve yüklendikleri riskler nispetinde ilişkili kişiler arasında emsallere uygun olarak bölüştürülmesi esasına dayanır.

^{e)} Emsallere uygun fiyata yukarıdaki yöntemlerden herhangi birisi ile ulaşma olanağı yoksa mükellef, işlemin niteliğine uygun olarak kendi belirleyeceği bir yöntemi de kullanabilir.

^{f)} İlişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanacak fiyat veya bedelin tespitine ilişkin yöntemler, mükellefin talebi üzerine Maliye Bakanlığı ile anlaşarak belirlenebilir. Bu şekilde belirlenen yöntem, üç yılı aşmamak üzere anlaşmada tespit edilen süre ve şartlar dahilinde kesinlik taşır. Mükellef ve Bakanlık, belirlenen yöntemin zamanışımına uğramamış geçmiş vergilendirme dönemlerine de tatbik edilmesini, Vergi Usul Kanununun pişmanlık ve ıslah hükümlerinin uygulanmasının mümkün olması ile

Ayrıca transfer fiyatlandırması konusunda 1 ve 2 Seri No'lu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğlerin de transfer fiyatlandırması konusunda ayrıntılı açıklamalar yer almaktadır. 6728 sayılı Kanun'un 59. maddesi ile OECD rehberinde yer alan emsallere uygun fiyata ulaşmada kullanılan işlemsel kar yöntemleri de KVK'da yeni bir düzenleme olarak yerini almıştır.

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımında 6728 sayılı Kanun'la yapılan değişikle ilişkili kişi tanımlamasında bir sınırlama ya-

anlaşma koşullarının bu dönemlerde de geçerli olması hâlinde, anlaşma kapsamına almak suretiyle sağlayabilir. Bu durumda, imzalanan anlaşma söz konusu hükümlerde yer alan haber verme dilekçesi yerine geçer, beyan ve ödeme işlemleri buna göre tekemmül ettirilir. Anlaşmanın geçmiş vergilendirme dönemlerine uygulanması sebebiyle daha önceden ödenen vergiler ret ve iade edilmez.

(6) Tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç, Gelir ve Kurumlar Vergisi kanunlarının uygulamasında, bu maddedeki şartların gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibarıyla dağıtılmış kâr payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılır. Daha önce yapılan vergilendirme işlemleri, taraf olan mükellefler nezdinde buna göre düzeltilir. Şu kadar ki, bu düzeltmenin yapılması için örtülü kazanç dağıtan kurum adına tarh edilen vergilerin kesinleşmiş ve ödenmiş olması şarttır.

(7) Tam mükellef kurumlar ile yabancı kurumların Türkiye'deki işyeri veya daimi temsilcilerinin aralarında ilişkili kişi kapsamında gerçekleştirdikleri yurt içindeki işlemler nedeniyle kazancın örtülü olarak dağıtıldığı kabulü Hazine zararının doğması şartına bağlıdır. Hazine zararından kasıt, emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen fiyat ve bedeller nedeniyle kurum ve ilişkili kişiler adına tahakkuk ettirilmesi gereken her türlü vergi toplamının eksik veya geç tahakkuk ettirilmesidir.

(8) Transfer fiyatlandırmasına ilişkin belgelendirme yükümlülüklerinin tam ve zamanında yerine getirilmiş olması kaydıyla, örtülü olarak dağıtılan kazanç nedeniyle zamanında tahakkuk ettirilmemiş veya eksik tahakkuk ettirilmiş vergiler için vergi ziyayı cezası (Vergi Usul Kanununun 359 uncu maddesinde yazılı fiillerle vergi ziyasına sebebiyet verilmesi hali hariç) %50 indirimli olarak uygulanır.

(9) Bakanlar Kurulu; ikinci fıkrada yer alan oranları, gerçek kişiler, kurumlar, doğrudan veya dolaylı ortaklar itibarıyla ya da ortaklık payının edinim şekline göre topluca veya ayrı ayrı %1'e kadar indirmeye, %25'e kadar çıkarmaya, oran şartını kaldırmaya; beşinci fıkrada yer alan süreyi beş yıla kadar artırmaya, belgelendirme yükümlülükleri ve bu yükümlülükler kapsamına, uluslararası anlaşmalar doğrultusunda, yurt dışında yer alan ilişkili kişilerin faaliyetlerine ilişkin bilgilerin dâhil edilmesi zorunluluğu getirmeye; bu bilgilerin uluslararası anlaşmalar çerçevesinde diğer ülkelerle karşılıklı olarak paylaşılmasına ilişkin usullerle transfer fiyatlandırması ile ilgili diğer usul ve esasları belirlemeye yetkilidir.'

pılmıştır. Bu düzenlemeyle göre; ‘İlişkinin doğrudan veya dolaylı olarak ortaklık kanalıyla olduğu durumların örtülü kazanç dağıtımı kapsamında sayılması için en az %10 oranında ortaklık, oy veya kâr payı hakkının olması şartı aranır. Ortaklık ilişkisi olmadan doğrudan veya dolaylı olarak en az %10 oranında oy veya kâr payı hakkının olduğu durumlarda da taraflar ilişkili kişi sayılır. İlişkili kişiler açısından bu oranlar topluca dikkate alınır’ hükmü getirilerek ilişkili kişi kavramında kısmen de olsa belirsizlik giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca aynı değişiklikte transfer fiyatlandırması yöntemlerine de işlemsel kar yöntemleri olarak işleme dayalı net kar marjı yöntemi ve kar bölüşüm yöntemi eklenmiştir. Bu değişiklikte de OECD’nin transfer fiyatlandırması yöntemleriyle de uyum sağlanmıştır. Ayrıca, transfer fiyatlandırmasına ilişkin belgelendirme yükümlülüklerinin tam ve zamanında yerine getirilmiş olması kaydıyla, örtülü olarak dağıtılan kazanç nedeniyle zamanında tahakkuk ettirilmemiş veya eksik tahakkuk ettirilmiş vergiler için vergi ziyai cezası (Vergi Usul Kanununun 359 uncu maddesinde yazılı fiillerle vergi ziyasına sebebiyet verilmesi hali hariç) %50 indirimli olarak uygulanacağı da hüküm altına alınmıştır.

Yapılan yeni düzenlemelerle birlikte transfer fiyatlandırmasında emsalere uygun fiyata ulaşmada emsallere uygunluk ilkesi temel ilke varlığını korumuş ve buna bağlı olarak düzenlemeler yapılmıştır.

Bu kapsamda Kurumlar vergisi mükellefi olan sermaye şirketleri ortaklarından ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olup, kar amacıyla kurulmakta ve faaliyetlerini de bu amaca dayalı olarak sürdürmektedirler. Ayrıca kurumların ortaklarından ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olmasının en önemli sonucu da kurum olarak sahip olduğu varlıkların ortaklarından ayrı olmasıdır³. Bu nedenle KVK’nın 13. maddesinde yer alan ilişkili kişilere bazı değerlerin aktarımı belli kurallara bağlanmıştır. Bu kurallardan en önemlisi bahse konu aktarımların ilişkili olarak kabul edilecek kişilere emsallere uygunluk ilkesi kapsamında yapılmasıdır.

Emsal tespitinde emsallere uygunluk uluslararası alanda da kabul edilen bir ölçü olmaya devam etmekte⁴ olup, ilişkili kurumların fiyatlandırma yoluyla vergisel avantaj sağlamalarının önlenmesini ifade etmektedir. Bu

³ Tuncay Kapusuzoğlu, **Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması**, Oluş Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 247.

⁴ Tuncay Kapusuzoğlu, **Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması**, s. 164.

ilkenin uygulanmadığı durumlarda piyasada rekabet koşullarında bozulmalar meydana gelmesinin yanında⁵ ve bağlı kuruluşların vergisel sorumlulukları ve ev sahibi ülkenin vergi gelirleri de gerçeği yansıtmayabilmektedir⁶. Bu kapsamda OECD'nin transfer fiyatlandırması düzenlemelerinde de güncellemeler devam etmektedir.

Emsallere uygunluk, ilişkili kişilere uygulanan fiyat ya da bedelin ilişkili olmayan kişilere uygulanan fiyat ya da bedelden farklı olmaması olarak tanımlanabilmektedir. İlgili kanunda emsallere uygunluk ilkesi olarak tanımlanan bu ilke; kurumların ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alımı ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyata veya bedele uygun olmasını ifade etmektedir. Bu fiyat karşılaştırılabilirlik analizine⁷ dayalı olarak belirlenmektedir⁸.

Karşılaştırılabilirlik analizinin ayrıntılı bir biçimde yapılması emsallere uygunluk ilkesinin başarılı bir şekilde uygulanmasını etkilemekte; karşılaştırmalarda ise hem içsel karşılaştırma⁹nın hem de dışsal karşılaştırma¹⁰nın yapılması önem taşımaktadır. Çünkü karşılaştırılabilirlik analizinde fiyat tek kriter değildir; var olan pek çok ilişki türü de karşılaştırma

⁵ Mehmet Aktaş, **Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Türk Vergi Mevzuatında Uygulanma Olanakları**, Yaklaşım Yayıncılık, Şubat 2004, s. 84-85.

⁶ Tuncay Kapusuzoğlu, **Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması**, s. 165.

⁷ Bu analiz genel olarak, ilişkili kişiler arasında mal ya da hizmet alım ya da satımına konu olan işlemde ki koşullarla, aralarında ilişki bulunmayan kişiler arasındaki benzer işlemlerin şartlarının karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Bu karşılaştırmalarda; karşılaştırmalar arasındaki farklılıkların etkisinin ortadan kaldırılması ve uygun düzeltimlerin yapılması gerekmektedir. Cem Tekin, Emre Kartaloğlu, **Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Dönem Sonu İşlemleri**, İSM-MO Yayınları, Aralık 2007, 105-110.

⁸ Billur Yaltı, 'Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsal', **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:222, Mart 2007, s. 9.

⁹ İlişkili işletmelerin kendi aralarında yaptıkları işlemleri ilişkisiz işletmelerle yapmaları halinde kendi aralarında yapmış olduğu işlem ve fiyatların ilişkisiz işletmelerle yaptıkları işlem ve fiyatlarla karşılaştırılmasıdır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Namık Kemal Uyanık, **Transfer Fiyatlandırma**, Türmob Yayınları, 2006, s. 45-46.

¹⁰ İlişkili işletmeler arasında yapılan işlemlerin, aynı şartlarda ilişkisiz işletmeler arasında yapılan aynı işlemlerle karşılaştırılmasıdır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Namık Kemal Uyanık, **Transfer Fiyatlandırma**, s. 46-47.

üzerinde etkili olmaktadır¹¹. Mal ve hizmetlerin nitelikleri, fonksiyonel analiz, sözleşme hükümleri, ekonomik durum ve işletmelerin iş stratejileri karşılaştırmayı etkileyen faktörler arasında sayılmaktadır.

II. TRANSFER FİYATLANDIRMASINDA KULLANILAN EMSALLER VE GİZLİ EMSAL¹²

Transfer fiyatlandırmasında emsal fiyat, ilişkili kişi olarak tanımlanan kişilerle aralarında herhangi bir ilişki bulunmayan kişilerin tamamen işlemin gerçekleştiği andaki şartlar altında oluşturduğu pazar ya da piyasa fiyatı¹³ olarak tanımlanmakta ve emsal karşılaştırmasında bu fiyatların birbirine karşılaştırılabilir olması gerekmektedir.

Emsal tespitinde kullanılan bazı emsaller bulunmaktadır. İşletme içi emsal, işletme dışı emsal, veri tabanları yoluyla elde edilen emsal ve gizli emsal şeklinde belirlenen emsaller transfer fiyatlandırmasında kullanılmaktadır.

Emsal tespitinde işletme içi emsal ya da işletme dışı emsallerin kullanımını mümkün olup bu emsallerin kullanımı kanundan kaynaklanmaktadır. İlişkisiz kişilerle yapılan işlemlerde uygulanan işletme içi fiyat ya da bedel iç emsal¹⁴ olarak ifade edilmektedir. İşletme içi emsal olarak da ifade edilen emsalin örtülü kazanç dağıtımını sonucu oluşan emsal olmaması gerekmektedir. Böyle bir durum grup şirketler bakımından emsal tespitini güçleştirerek¹⁵ iç emsalin de güvenilirliğini azaltmakta ve başka emsal aranmasını gerekli kılmaktadır.

İşletme içi emsalin bulunmaması durumunda işletme dışı emsaller dikkate alınarak emsal tespiti yapılmaktadır. İlişkisiz kişilerin kendi aralarında yaptıkları işlemlerde uyguladıkları fiyat ya da bedel işletme dışı emsal

¹¹ Mustafa Akkaya, 'Disguised Profit Distribution Through Transfer Pricing-Function, Legal Characteristics, Issues, s. 30. **Transfer Pricing in International Discussion**, Marmara University Press, 2013.

¹² Gizlenen emsal olarak da ifade edilebilir.

¹³ Serkan Ağar, **Transfer Fiyatlandırması Örtülü Kazanç Dağıtımı**, Yaklaşım Yayıncılık, 2011, s.55

¹⁴ 007/12888 nolu Bakanlar Kurulu Kararı, Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımını Hakkında Karar, RG. Tarih: 06.12.2007, Sayı: 26722.

¹⁵ Ufuk Olcay Tokay Acar, **Transfer Fiyatlandırması**, Seçkin Kitabevi, Ankara, Haziran 2013,s.201,

olarak tanımlanmaktadır. İşletme dışı emsaller benzerlik alanı bakımından işletme içi emsallerden farklılık göstermektedir. Çünkü, emsalin karşılaştırılmasının yanı sıra işletmelerin yapısı, pazar durumu, kuruluş yılı, bulunduğu yer, ortak sayısı vb. karşılaştırmalar yapılarak işlemin emsali bulunmaktadır¹⁶.

Emsallere uygunluğun belirlenmesi amacıyla iç ve dış emsallerin kullanılması bunların birbirine alternatif kullanılması anlamına da gelmemektedir. Emsallere uygun fiyatın tespitinde temel amaç en uygun ve güvenilir emsalin bulunmasıdır. Bu amaçla iç ve dış emsallerin birlikte kullanılması da mümkün¹⁷ olup bu şekilde tespit edilen emsal belirlenen fiyatın güvenilirliğini artırmaktadır.

İç ve dış emsaller yanında transfer fiyatlandırmasında uluslararası veri tabanlarında emsal tespiti yapılması ve bu şekilde belirlenen emsal yabancı emsal olarak ifade edilmektedir. Uluslararası veri tabanları belirli bir coğrafi alanda mukim birçok firmanın güncel mali ve istatistiki verilerini içermektedir¹⁸. Uluslararası uygulamada transfer fiyatlandırması ile ilgili farklı veri tabanları bulunmaktadır. Bu veri tabanlarında emsal fiyat ya da bedel tespiti yanında incelenen şirketin faaliyet kriteri, coğrafi bölge kriteri, sektör kriteri, konsolidasyon kriteri, bağımsızlık kriteri ve faal olup olmama kriterleri seçilerek nihai emsal şirkete ulaşılmaktadır¹⁹.

Türkiye açısından bir değerlendirme yapıldığında; halka açık şirket sayısının az olması yanında halka açık şirketlerin sağladığı bilgilerin sınırlı olması yabancı emsallerin kullanılması zorunlu kılmakta²⁰ ve bu noktada bu emsallerin kullanımı konusunda bazı sorunların çıkması kaçınılmaz olmaktadır.

Vergi idareleri tarafından vergi denetimlerinden elde edilen ya da mükellef beyanlarından çıkarılarak kullanılan fakat transfer fiyatlandırmasının

¹⁶ Mesut Koyuncu, **Örtülü Sermaye Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Uluslararası Transfer Fiyatlandırması**. Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Mayıs 2005, , s. 183.

¹⁷ Serkan Açar, **Transfer Fiyatlandırma Örtülü Kazanç Dağıtımı**, s. 55.

¹⁸ Serkan Açar, **Transfer Fiyatlandırma Örtülü Kazanç Dağıtımı**, s. 140.

¹⁹ Serdar Sumay, 'Transfer Fiyatlandırması Uygulamalarında Dış Emsallerin Vergi Tabanları Vasıtasıyla Tespiti, **Vergide Gündem**, (Çevrimiçi) http://vergidegundemimg.com/tr_TR/publicationPaper?categoryName=Vergide&publicationNumber=4&publicationYear=2009&publicationId=666661118, 10.10.2016.

²⁰ Serkan Açar, **Transfer Fiyatlandırma Örtülü Kazanç Dağıtımı**, s. 141.

da denetimlerinde kullanılan emsaller ‘gizli emsal’ olarak tanımlanmakta ve kullanılan bu emsaller aynı zamanda mükellefin kullanımına da açık olmayan emsallerdir²¹. Bu nedenle bu emsaller idare tarafından yapılan denetimlerde gizlenen emsal olma niteliğini de taşımaktadır. Çünkü inceleme raporlarında yapılan tespitlerde bu emsale dayanılarak tarhiyat işlemi gerçekleştirilmektedir.

İdare tarafından gizli emsallerin kullanılması ve karşılaştırılabilirlik analizlerinin bu emsallere dayalı olarak yapılması mükellef aleyhine sonuçlar doğurabilmektedir. Ayrıca işletmelerin fiyat karşılaştırması yaparken kullandıkları ulaşılabilir özellikteki emsaller de idarenin elinde bulunan emsaller yanında genellikle önemsiz hale gelebilmektedir²². Bu durum ise mükellef ile idare arasında uyuşmazlıklara neden olmaktadır.

III. VERGİ MAHREMİYETİ VE İSTİSNALARI

Kelime anlamı olarak gizlilik²³ anlamına gelen mahremiyet kavramı; vergilendirmeye ilişkin olarak kişisel, mali, ticari ya da kişinin bilinmesini istemediği ve bu nedenle açıklamaktan kaçındığı her türlü bilginin kanunların izin verdiği²⁴ ölçüde açıklanmasını ifade etmektedir.

Vergi denetimlerinde vergi mükellefleri kanunun belirlediği şartlar içerisinde iş hayatıyla ilgili gizli kalması gereken bütün bilgileri açık tutmak zorundadırlar; ancak mükellefle ilgili vergi işlemleri vergi mükelleflerinin gizli kalması gereken işlerindedir²⁵.

VUK’un 150. maddesinde tanımlanmış ‘gizleme’²⁶ vergi mahremiye-

²¹ OECD, **Comparability: Public Invitation to Comment on a Series on Draft Issues Notes**, CTPA/CFA, 2006, 31, 10 Mayıs 2006, s. 24.

²² Erdoğan Öcal, ‘Transfer Fiyatlandırmasında Emsal Sorunu’, s.39.

²³ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58bf180c73b239.65291745, (Çevrimiçi) 05.05.2016.

²⁴ Savaş Demircan, ‘Vergi Mahremiyetinin Yeniden Yapılandırılması, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:313, Ekim, 2014, s.184-185.

²⁵ Kamil Mutluer, N. Nilay Dayanç, **Vergi Hukuku Genel ve Özel Hükümler**, Turhan Kitabevi, Ankara 2014, s. 187.

²⁶ V.U.K. 150. md.’nde yapılan düzenlemeye göre; sulh yargıçları, icra nüfus ve tapu memurları; yabancı memleketlerdeki Türk konsolosları veya konsolosluk görevini yapanlar, mahalle ve köy muhtarları, banka, bankerler ve şirketler ile emanet kabul eden gerçek ve

tine benzemekle birlikte aralarında niteliksel farklılıklar bulunmaktadır. Gizlemenin, arşiv belgelerinin gizliliği, bu belgelerin korunarak, kamu tarafından bu arşive ulaşılmasının engellenmesi şeklinde ifade edilmesi vergi mahremiyetinden farklılaşmasına neden olmaktadır²⁷.

Vergi mahremiyeti VUK'un 5. maddesinde vergi mahremiyeti; 'vergi işlem ve incelemeleri ile görevli memurların, vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay'da görevli olanların, vergi kanunlarına göre kurulan komisyonlarda görev alanların, vergi işlerinde bilirkişi olarak görev yapanların ve belli vergi suçları kendilerine bildirilen meslek kuruluşları ile bu kuruluşlarda görev olanların görevleri dolayısıyla mükellefle ya da mükellefle ilgili kimselerin şahıslarına, muamele ve hesap durumlarına, işlerine ve işletmelerine, servetlerine ya da mesleklerine ilişkin olarak öğrendikleri sırları ya da gizli kalması gereken diğer hususları açıklama yasağıdır. Ayrıca bu kişiler elde ettikleri bilgileri kendi yararlarına kullanamayacakları gibi üçüncü kişilerin yararına da kullanamazlar.' şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca aynı düzenlemede vergi mahremiyeti ilkesinin istisnalarına da yer verilerek bazı durumlarda yapılan işlemlerin vergi mahremiyeti sayılmayacağı da ifade edilmiştir.

Vergilerin ilanı, vergi levhası bulundurma zorunluluğu getirilmesi, ödenmemiş vergi borcu ve vergi cezasının basın yolu ile ilanı edilmesi, adli ve idari soruşturma mercilerine ve bankalara bilgi verilmesi ve sahte ve yanıltıcı belge kullanan ve düzenleyen kişilerin meslek kuruluşlarına ve meslek odalarına bildirilmesi vergi mahremiyetinin ihlali sayılmamaktadır. Ancak elde edilen bilgilerin başkalarına açıklanması yasak kapsamında olduğu gibi bu bilgiler kullanılarak mükellefin haysiyet, şeref ve kişilik haklarına saldırıda bulunulamamaktadır²⁸. İlgili memurlardan vergi

tüzel kişiler her ay öğrendikleri ölümleri ve intikaller ertesi ayın 15. Günü akşamına kadar yazılı olarak vergi dairesine bildirmek zorundadırlar. Ancak 152. md. de düzenlenmiş bulunan istihbarat arşivi ile ilgili düzenlemede de 150. md.'de kiler hariç olmak üzere bu bölümde yazılı kaynaklardan toplanacak bilgiler istihbarat arşivinde saklanmakta, bu arşivlerden kimlerin yararlanacağı ve ne şekilde yararlanabileceği Maliye Bakanlığı tarafından belirlenmektedir.

²⁷ Billur Yaltı, 'Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsal', s. 30.

²⁸ Mualla Öncel, Ahmet Kumrulu, Nami Çağan, **Vergi Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010, s. 214.

ile ilgili iş ve işlemler yapan bütün memurlar anlaşılmalıdır. Ayrıca diğer dairelerde görevli memurlar da yasak kapsamındadır²⁹.

Vergi mahremiyetinin kapsamına mükellef ve mükellefle ilgili kimselerin sırlarını öğrenen kişilerin görevleri dolayısıyla öğrenmiş olduğu bilgiler girmektedir. Mükellef ile mükellefle ilgili kimseler hakkındaki bilgilerin görevli olmayanlarca öğrenilmesi ve açıklanması vergi mahremiyetinin ihlali olmamakla birlikte ceza hukuku kapsamında başka suçların konusunu oluşturabilir³⁰.

Mükelleflere tanınmış haklardan biri de görevlilerin vergi ilişkisi nedeniyle kendileri hakkında öğrendikleri ve gizli kalması gereken bilgilerin, sırların açıklanmaması ve onların zararlarına kullanılmaması hakkıdır. Yasal olarak da güvence altına alınmış bu hakkı ihlal eden kişilerin bu eylemi suç olarak kabul edilerek Türk Ceza Kanuna göre cezalandırılmaktadır³¹.

IV. GİZLİ EMSALİN VERGİ MAHREMİYETİ İLE İLİŞKİSİ

A. Vergi Tarhiyatında Gizli Emsal ve Vergi Mahremiyeti

Hukuki olarak idari bir işlem niteliğinde olan vergi tarhi işlemi, idare hukukunun idari işlemlerle ilgili olan bütün analizlerini içermektedir³². Vergi sisteminde olağan tarh usulü beyan usulü olmakla birlikte, vergi matrahının defter, belge, kayıt ve kanuni ölçülere dayanılarak tespitine imkan bulunmayan durumlarda olağanüstü tarh olarak ifade edilen ikmalen vergi tarhi, re'sen vergi tarhi ya da idarece vergi tarhi usullerine başvurulabilmektedir.

Bu usuller, mükellef tarafından beyan edilen matrah bilgileri yerine idare tarafından belirlenen ya da varsayılan matrah bilgilerine göre verginin tarh edilmesine dayanmakta olup³³, idarenin vergi incelemesine dayanarak elde ettiği bilgilere esas alınarak vergi tarh edilmektedir. .

²⁹ S. Ateş Oktar, **Vergi Hukuku**, Türkmen Kitabevi, 11. Baskı, 2016, s.383.

³⁰ S. Ateş Oktar, **Vergi Hukuku**, s. 383.

³¹ Metin Taş, 'Vergi Mahremiyeti Kapsamındaki Belge ve Bilgilerin Basında Yer Almasının Hukuki Boyutları', **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 219, Mart 2011, s. 23.

³² S. Ateş Oktar, **Vergi Hukuku**, s. 118.

³³ S. Ateş Oktar, **Vergi Hukuku**, s. 118-119.

İdarenin ve vergi inceleme elemanlarının kendilerine kanunla verilen yetkileri kullanarak elde etmiş olduğu bilgiler mükellefe oranla daha fazladır. Bu yolla idare diğer işletmelerin finansal tablolarına ve piyasa verilerine kolaylıkla ulaşabilme imkanı mümkünken, mükelleflerin bu verilere ulaşma imkanı mümkün olmamaktadır. Bu durumda gizli emsal olarak alınan verilerin mükelleflere açıklanmaması, özellikle yurtdışı işlemlerde çoğunlukla uygulanan gizli emsallerden yararlanılarak tarhiyat işlemi yapılmasına yol açmaktadır³⁴.

Ayrıca vergi idarelerinin vergisel işlemler dolayısıyla elde etmiş olduğu verilerin bir veri tabanı oluşturması ve idarenin bu verileri kullanarak transfer fiyatlandırmasına dayalı olarak yapmış olduğu vergi tarhiyatlarında kullanması mükellef ve idare arasında eşitsizliğe yol açmaktadır. İdare tarafından tarhiyatlarda bu verilerin kullanılmasında mükellefin herhangi bir bilgisi de bulunmamaktadır³⁵.

Mükellef beyanlarının ve bu beyanların dayanağını oluşturan bilgi, belge ve kayıtların ayrıntılı olarak denetlenmesini ifade eden ve ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunun araştırılması ve tespit edilmesi (VUK, m.134/f. 1) olan vergi incelemesi sonunda düzenlenen vergi inceleme raporlarının delillendirilmesi de gerekmektedir³⁶. Transfer fiyatlandırması konusunda yapılacak bir vergi incelemesinde, örtülü kazanç dağıtımını açısından şirket/ortak ve ilişkili kişi arasındaki ilişkinin tespit edildiği durumlarda, emsal karşılaştırılması yapılarak fiyat farklılığının bulunup bulunmadığı da tespit edilmeye çalışılmalıdır³⁷. Vergi inceleme sırasında vergi inceleme elemanlarının belli sektörlerde karlılık durumlarını da kapsayan karşılaştırmalar yapması uygun olacaktır³⁸.

Transfer fiyatlandırmasında esas olarak gizli emsal olan emsallerin kullanımını vergi inceleme raporlarına yansıtmakta ve bu raporlarda yapılan hesaplamalarda verilerin paylaşılması vergi mahremiyetine dayandırılmaktadır.

³⁴ Ayşe Tuba Berk, 'Bir Transfer Fiyatlandırması Açmazı: Uygun Emsal Tespiti Üzerine Tartışmalar ve Öneriler', **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:284, Mayıs 2012, s. 97.

³⁵ Billur Yaltı, 'Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsal', s. 11.

³⁶ Billur Yaltı, 'Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsal', s. 29.

³⁷ Billur Yaltı, 'Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsal', s. 19.

³⁸ Özgür Biyan, 'Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Süregelen Bazı Sorunlar', **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:202, Ekim 2009, s.153.

B. Gizli Emsalin Ticari Sır Olarak Değerlendirilmesi ve Vergi Mahremiyeti

Vergi tarhı işlemlerinde vergi mahremiyeti kapsamında değerlendirilen bilgilerin açıklanmaması ticari sır olarak kabul edilen bilgilerin açıklanmamasına dayanmaktadır.

Ticari sır; işletmelerin faaliyet alanlarıyla ilgili olarak, herkes tarafından bilinmeyen ve başta rakipleri olmak üzere üçüncü kişilere ve halka açıklanması halinde işletmenin zarar görmesine yol açabilecek ve işletmelerin başarı ve verimliliği için ticari önem yükledikleri her türlü bilgi ve belge olarak tanımlanabilmektedir³⁹.

Bu konuda 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 25. maddesinde ' ... Kurul üyeleri ve personeli Kurumla ilgili gizlilik taşıyan bilgileri ve bu Kanunun uygulanması sırasında öğrendikleri teşebbüs ve teşebbüs birliklerinin ticari sırlarını görevlerinden ayrılmış olsalar bile ifşa edemezler, kendilerinin veya başkalarının menfaatine kullanamazlar hükmüne yer verilmiştir. Ayrıca 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) 'nun 239. maddesinde de 'Sıfat veya görevi, meslek veya sanatı gereği vakıf olduğu ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgeleri yetkisiz kişilere veren veya ifşa eden kişi, şikâyet üzerine, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu bilgi veya belgelerin, hukuka aykırı yolla elde eden kişiler tarafından yetkisiz kişilere verilmesi veya ifşa edilmesi hâlinde de bu fıkraya göre cezaya hükmolunur.' düzenlemesine yer verilmiştir. Ayrıca 6183 sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 107-1. Maddesinde de kamu alacaklarının tahsil sürecinde görevli olanların, kamu borçlusunun ve onunla ilgili kimselerin şahıslarına, mesleklerine, işlerine, işlemlerine ve hesap durumlarına ait olan, görevleri dolayısıyla edindikleri sırları ve gizli kalması gereken diğer bilgileri açıklamaları yasaklanmıştır. Bu yasağa uymayanların TCK'nın 239. maddesine göre cezalandırılacağı da ifade edilmiştir.

³⁹ <http://www.rekabet.gov.tr/tr-TR/Rekabet-Terimi/pTicari-sir-tesebbuumslarin-faaliyet-alanlari-ile-ilgili-olan-herkes-tarafindan-bilinmeyen-ve-elde-edilemeyen-basta-rakipleri-olmak-uumlzere-uumlccediluumlncuuml-kisilere-ve-kamuya-accedililkanmasi-halinde-ilgili-tesebbuuml> (Çevrimiçi) 14.08.2016.

Benzer düzenlemeleri VUK' un 5. maddesinde de görmek mümkündür. Bu madde hükmünde, '...ticari sır, muamele ve hesap durumlarına ... ilişkin öğrenilen bilgiler şeklinde bir genel bir belirleme yapılmıştır.

Vergi idaresinin de transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını konusunda emsal karşılaştırması yaparken gizli emsal olarak aldığı bilgileri paylaşmaması, söz konusu bilgiyi ticari sır olarak değerlendirmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak, emsal olarak kullanılabilmesi bilgilerin idare tarafından ilgili mükellefe verilmesi haksız, keyfi ve suistimal yaratacak bir uygulama olmayacaktır. İdarenin burada amaç-araç dengesini kurarak ölçülü bir şekilde bilgiyi vermesi durumunda bu sakınca giderilebilecek ve idare tarafından unvan bilgisi kaldırılarak bilginin verilmesi uygun olacaktır⁴⁰.

C. Gizli Emsalde Ölçülülük İlkesi ve Vergi Mahremiyeti

Ölçülülük ilkesi; alınan tedbirin, ulaşılmak istenen hukuka uygun amacı gerçekleştirmek için en uygun ve hakları mümkün olduğunda az sınırlandıracak ve aynı zamanda bireye verilecek zarar ile kamunun sağlayacağı yarar arasında en yüksek dengenin sağlanmasına hizmet edecek bir biçimde belirlenmesini sağlanması olarak tanımlanmaktadır⁴¹.

Ölçülülük ilkesinin temel esasları Yasa Uygulayıcıların Davranış Kurallarına Dair Uluslararası Sözleşmede belirlenmiştir. Bu sözleşmenin 4. maddesine göre; yasa uygulayan görevlilerin bilgi edindiği gizli nitelikli konular görevin yerine getirilmesi ya da adaletin çıkarları tersini gerektirmedikçe gizli tutulmaktadır.⁴² Ölçülülük ilkesi Anayasa'nın 13. maddesi⁴³ne dayanmakta ve bu maddede ölçülülük ilkesine yer verilmektedir.

Örtülü kazanç dağıtımında emsalin karşılaştırılmasında kullanılan verilerin, incelemeye konusu edilen vergi mükellefine 'ölçülülük ilkesi' da-

⁴⁰ Billur Yaltı, 'Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsal', s. 30-31.

⁴¹ Bkz. Jülide Gül Erdem, 'Ölçülülük İlkesinin İdarenin Takdir Yetkisinin Kullanımındaki Yeri', *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62 (4)2013, 985.

⁴² Ömer Adil Atasoy, 'Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanmasında Yeni Bir Kavram: Ölçülülük İlkesi ve Yasa Uygulayıcıları Açısından Uyma Zorunluluğu', http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg19/atasoy.pdf, (Çevrimiçi) 14.08.2016.

⁴³ 'Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili madde-

hilinde açıklanması mümkündür. Bu nedenle vergi idaresi, vergi mükellefinin unvanı ile elde edilen veri arasındaki ilişkinin anonimleştirilmesiyle bilgi paylaşımında bulunabilir⁴⁴. Ancak idare tarafından kullanılan emsallerin mükelleflerle paylaşılması vergi mahremiyetine dayandırılmaktadır.

D. Vergi Mahremiyeti Açısından Mükellef Hakları ve Gizli Emsal

Vergi inceleme elemanlarınca transfer fiyatlandırmasına konu olan tarhiyat işlemlerinde gizli emsallere dayanılması mükelleflerin savunma haklarının ellerinden alınması nedeniyle de eleştirilmektedir. Çünkü mükellefler yapılan emsal karşılaştırmasında emsalin doğru olarak tespit edildiğini ya da doğru olarak tespit edilmediğini söyleyememekte ve inceleme elemanlarının seçmiş olduğu emsalleri kontrol edememektedirler⁴⁵.

Ayrıca transfer fiyatlandırmasında kullanılan gizli emsallerin mükellefle paylaşılması mükellefleri idare karşısında dezavantajlı konuma getirirken⁴⁶, ortaya çıkması muhtemelen uyuşmazlıklarda yargısal çözüme gidildiğinde re'sen araştırma ilkesi⁴⁷ gereğince yargı yerleri kendiliklerinden delil araştırması yoluna gidebilmektedirler.

Bu durum idare ile mükellef arasında oluşan eşitsizliği ortadan kaldırmasına rağmen, vergi incelemelerinde gizli emsallerin kullanımını da hak-

lerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.’

⁴⁴ Billur Yaltı, ‘Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsal’, s. 31.

⁴⁵ Olcay Kolotoğlu, ‘Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsal’, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 309, Haziran 2014, s. 12-13.

⁴⁶ Osman Sarıaslan Transfer Fiyatlandırması Tespiti Sürecinde Gizli Emsal Uygulaması ve Adil Yargılanma Hakkı, **TAAD**, Sayı: 26, Nisan, 2016 , s. 326.

⁴⁷ İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 20-1 maddesine göre; ‘Danıştay, ile idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeyi kendiliklerinden yaparlar...’

Davaya taraf olanların sunmasına ya da isteğine bağlı olmaksızın her çeşit incelemenin mahkeme tarafından yapılması, re'sen araştırma ilkesi olarak tanımlanmaktadır. Hakimin davanın açılmasından hüküm verilmesine kadar olan süreçte delillerin araştırılmasında ve davanın yürütülmesinde kendiliğinden hareket etme yetkisi vardır. Bkz. Nihat Kayar, **İdari Yargı Kuruluş ve İşleyişi, Güncellenmiş 2.** Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2013, s. 402-403, Mehmet Yüce, **Mali Yargılama Hukuku**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2014, s. 41-42.

lı hale getirmemektedir. Çünkü çekişmeli yargıda kişilerin kendini ‘kendince’ yeterli düzeyde savunabilmesi için hukuki ve fiili imkanlara sahip olması gerekmektedir⁴⁸.

Adil yargılanma hakkı olarak da tanımlanan bu hak Anayasa’nın 36. maddesi’nde ‘Herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.’ hükmüne yer verilmiştir.

Adil yargılanma hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. maddesinin ilk fıkrasında yer alan makul sürede yargılanma hakkı, dava (ulaşma) hakkı, yargılamanın duruşmalı ve aleni olması, hakkaniyete uygun yargılama, silahların eşitliği ve çekişmeli yargılama ilkesi ve susma hakkı vb. ilkeleri kapsamaktadır. Bu noktada vergi yargılama hukuku ve özellikle re’sen araştırma ilkesi bu ilkelere temas etmektedir⁴⁹.

Yapılacak emsal karşılaştırmasında emsal olay ile inceleme konusu yapılacak olayın bütün yönleriyle karşılaştırılarak, bu karşılaştırmanın belirli ve somut bir biçimde yapılması, ‘açık’ ve ‘belirli’ emsallerden faydalanılması gerekmektedir. Gizli emsallerin kullanılması durumunda karşılaştırmanın bütün unsurlarıyla yapılması söz konusu olamamaktadır.

SONUÇ

Transfer fiyatlandırmasının vergi incelemelerinde giderek öneminin artması ve buna bağlı olarak emsallere uygun fiyatın tespitinde gizli emsallerin kullanımı bu emsallerin kullanılıp kullanılmayacağı sorununu gündeme getirmektedir. İdarenin tarhiyat işlemini gerçekleştirirken gizli emsal kullanımı çeşitli yönlerden eleştiriye konu olmakla birlikte tartışmaların yoğunlaştığı konu vergi mahremiyeti noktasında ortaya çıkmaktadır.

Mükelleflerle idarenin bilgiye ulaşma konusunda eşit şartlara sahip olmaması yapılan tarhiyatları tartışma noktasına getirmektedir. Mükellefle-

⁴⁸ Osman Sarıaslan, ‘Transfer Fiyatlandırması Tespiti Sürecinde Gizli Emsal Uygulaması ve Adil Yargılanma Hakkı’, s. 328.

⁴⁹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. Recep İbiş, **Vergi Yargılamasında Re’sen Araştırma**, Yaklaşım Yayıncılık, 2013, s. 80-92.

rin ulaşamadığı ancak idarenin kolaylıkla ulaşabildiği verilere dayanarak tarhiyat işlemini gerçekleştirmesi ve kullandığı verileri açıklamamasının gerekçesi vergi mahremiyeti olarak değerlendirilmektedir. Transfer fiyatlandırması kapsamında vergi mahremiyetinin değerlendirilmesi yapıldığında sorun gizli emsal ya da gizlenen emsalin kullanımında ortaya çıkmaktadır.

Bu noktada vergi mahremiyetinin ihlali açısından bazı bilgilerin mükelleflerle paylaşılmaksızın tarhiyat işleminin gerçekleştirilmesi ticari sır olarak değerlendirilen bilgilerin paylaşılması gerekçesine dayanmaktadır. Ancak bu şekilde yapılan tarhiyatlarda amaç-araç dengesinin kurulması ve buna dayalı olarak tarh işleminin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Transfer fiyatlandırmasında gizli emsallerin kullanımına dayanılarak bir tarhiyat işlemine karşı açılacak vergi davalarında tarafların kendini savunmasında eşit koşullara sahip olması da gerekmektedir. Adil yargılanma hakkı olarak da ifade edilen bu hakta tarafların yargılamada eşit koşullara sahip olması gerekmektedir. Bu noktada idari yargıda re'sen araştırma ilkesinin kullanılması adil yargılanma hakkı açısından mükellef ve idare arasında eşitliği sağlamasına rağmen gizli emsal kullanımını haklı hale getirmemektedir.

Vergi tarhı işlemlerinde gizli emsal kullanımının yaygınlaşması eleştirilerin daha da artmasına neden olmaktadır. Çünkü vergi mahremiyetine dayanılarak emsali belirlenen fiyata göre tarh işleminin gerçekleştirilmesinde idare hukukunun 'ölçülülük prensibi' gereğince verilerin anonimleştirilmesi ve ilgililerle paylaşılması ortaya çıkan tartışmaları azaltabilecektir.

Son olarak ülke çapında veri tabanlarının oluşturulması ve bu veri tabanlarının esas alınarak emsal tespiti yapılması idare ve mükellef arasındaki tartışmaları azaltabilecektir. Çünkü bu durumda vergi mahremiyeti konusu tartışma konusu olmaktan çıkacak, vergi incelemelerinde herkesin ulaşabileceği emsaller kullanılarak denetim işlemi gerçekleştirilebilecektir.

KAYNAKÇA

Acar, Ufuk Olcay Tokay: **Transfer Fiyatlandırması**, Seçkin Kitabevi, Ankara, Haziran 2013.

Ağar, Serkan: **Transfer Fiyatlandırması Örtülü Kazanç Dağıtımı**, Yaklaşım Yayıncılık, 2011.

Akkaya, Mustafa: ‘Disguised Profit Distribution Through Transfer Pricing-Function, Legal Characteristics, Issues. **Transfer Pricing in International Discussion**, Marmara University Press, 2013.

Aktaş, Mehmet: **Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Türk Vergi Mevzuatında Uygulanma Olanakları**, Yaklaşım Yayıncılık, Şubat 2004.

Atasoy, Ömer Adil: ‘Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılmasında Yeni Bir Kavram: Ölçülülük İlkesi ve Yasa Uygulayıcıları Açısından Uyma Zorunluluğu’, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg19/atasoy.pdf, (Çevrimiçi) 14.08.2016.

Berk, Ayşe Tuba: ‘Bir Transfer Fiyatlandırması Açmazı: Uygun Em-sal Tespiti Üzerine Tartışmalar ve Öneriler’, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:284, Mayıs 2012

Bıyan, Özgür: ‘Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Süregelen Bazı Sorunlar’, **Yaklaşım**, Sayı:202, Ekim 2009.

Demircan, Savaş: ‘Vergi Mahremiyetinin Yeniden Yapılandırılması’, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:313, Ekim 2014.

Erdem, Jülide Gül: ‘Ölçülülük İlkesinin İdarenin Takdir Yetkisinin Kullanımındaki Yeri’, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 62 (4)2013.

İbiş, Recep: **Vergi Yargılamasında Re’sen Araştırma**, Yaklaşım Yayıncılık, 2013

Kapusuzoğlu, Tuncay: **Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması**, Oluş Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Kayar, Nihat: **İdari Yargı Kuruluş ve İşleyişi**, Güncellenmiş 2. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2013, s. 402-403,

Kolotoğlu, Olcay: Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsal, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 309, Haziran 2014.

Koyuncu, Mesut: **Örtülü Sermaye Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Uluslararası Transfer Fiyatlandırması**, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Mayıs 2005.

Mutluer, Kamil- Dayanç, N. Nilay: **Vergi Hukuku Genel ve Özel Hükümler**, Turhan Kitabevi, Ankara 2014.

OECD, **Comparability: Public Invitation to Comment on a Series on Draft Issues Notes**, CTPA/CFA, 2006, 31, 10 Mayıs 2006.

Oktar, S. Ateş: **Vergi Hukuku**, Türkmen Kitabevi, 11. Bs., İstanbul, 2016.

Öncel, Mualla- Kumrulu Ahmet- Çağan, Nami: **Vergi Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara 2010.

Sarıaslan, Osman: ‘Transfer Fiyatlandırması Tespiti Sürecinde Gizli Emsal Uygulaması ve Adil Yargılanma Hakkı’, **TAAD**, Sayı: 26, Nisan, 2016 .

Sumay, Serdar ‘Transfer Fiyatlandırması Uygulamalarında Dış Emsallerin Vergi Tabanları Vasıtasıyla Tespiti, **Vergide Gündem**, (Çevrimiçi) http://vergidegundemimg.com/tr_TR/publicationPaper?categoryName=-Vergide&publicationNumber=4&publicationYear=2009&publicationId=666661118, 10.11.2016.

Taş, Metin: ‘Vergi Mahremiyeti Kapsamındaki Belge ve Bilgilerin Basında Yer Almasının Hukuki Boyutları, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 219, Mart 2011.

Taşkın, Yasemin: **Transfer Fiyatlandırmasında Emsallere Uygunluk İlkesi**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2012.

Tekin, Cem- Kartaloğlu, Emre, **Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Dönem Sonu İşlemleri**, İSMMO Yayınları, İstanbul, Aralık 2007.

Uyanık, Namık Kemal, **Transfer Fiyatlandırma**, Türmob Yayınları, 2006.

Yaltı, Billur: ‘Transfer Fiyatlandırmasında Gizli Emsal’, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 251, Ağustos 2009.

Yüce, Mehmet: **Mali Yargılama Hukuku**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2014.

<http://www.rekabet.gov.tr/tr-TR/Rekabet-Terimi/pTicari-sir-tesebbumlu-slerin-faaliyet-alanlari-ile-ilgili-olan-herkes-tarafindan-bilinmeyen-ve-elde-edilemeyen-basta-rakipleri-olmak-uumlzere-uumlccediluuumlncuuml-kisilere-ve-kamuya-accediliklanmasi-halinde-ilgili-tesebbuuml> (Çevrimiçi) 14.08.2016.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58bf180c73b239.65291745, (Çevrimiçi) 05.05.2016.

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
Maliye Araştırma Merkezi Konferansları
59. Seri / Yıl 2016 - [1]

TÜRKİYE-ALMANYA EKONOMİK VE SİYASİ İLİŞKİLERİNİN TÜRKİYE’NİN AB ÜYELİK SÜRECİ BAĞLAMINDA ANALİZİ*

Yrd. Doç. Dr. Ebru TURHAN

Türk-Alman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

* Bu çalışma Türk - Alman Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu’na kabul edilen 2016BI0005 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

ÖZET

Türkiye ve Almanya arasında ekonomik, siyasi ve sosyal boyutları olan ve köklü geçmişe sahip çok yönlü ikili ilişkiler mevcuttur. Almanya'nın Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) katılım sürecine ilişkin resmi politikası, Türkiye-Almanya ikili ilişkilerinin ekonomik, siyasi ve sosyal boyutlarının şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Bu çalışma, Türkiye-Almanya ikili ilişkilerinin ekonomik ve siyasi boyutlarını Türkiye'nin AB katılım süreci ışığında incelemektedir. Bu bağlamda, Türkiye-Almanya ikili ekonomik ve siyasi ilişkileri ile Türkiye'nin AB katılım süreci ve bu sürece ilişkin Almanya'nın resmi tutumu arasındaki karşılıklı etkileşim analiz edilmektedir. Çalışmada, Türkiye'nin AB katılım süreci ve Türkiye-Almanya ikili ekonomik ve siyasi ilişkileri arasındaki çift taraflı etkileşim incelenirken, öncelikli olarak Almanya'dan Türkiye'ye gelen doğrudan yatırımlar, ihracat verileri ve Türkiye'de faaliyet gösteren Alman ya da Almanya sermayeli firmaların sayısı gibi veriler, Almanya federal hükümetlerinin, Alman ve Türk siyasi çevrelerinin ve önde gelen iş dünyası kuruluşları ve temsilcilerinin yazılı basına ve ilgili kurumların internet sitelerine yansıyan resmi açıklamaları ve AB Zirvesi zirve sonuç bildirgeleri gibi veri kaynaklarından yararlanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: AB katılım süreci, Almanya, Türkiye-Almanya ilişkileri, AB, Avrupa Birliği Zirvesi, Türkiye

ABSTRACT

The deep-rooted and multidimensional bilateral relations between Turkey and Germany rest upon economic, political and social aspects. Germany's official attitude towards Turkey's European Union (EU) accession process serves as a major determinant of the economic, political and social dialogue between Turkey and Germany. This article attempts to study the economic and political aspects of Turkish-German bilateral relations in light of Turkey's EU accession process. In this vein, it analyzes the mutual interplay between Turkish-German economic and political dialogue, on the one hand, and Turkish accession process as well as official German position on Turkish membership in the EU, on the other. To examine this mutual interaction the article primarily draws on relevant official data including German foreign direct investment in Turkey, German exports to Turkey and the number of German companies or companies

with German capital operating in Turkey, the official statements of the German federal governments, German and Turkish political circles and key representatives of German and Turkish business world as reflected in the media and the official websites of relevant institutions, and the conclusions of the European Council summits.

Keywords: EU accession process, Germany, Turkish-German relations, EU, European Council, Turkey

Giriş

Türkiye-Almanya ikili ilişkileri tarihi bir süreçte ve çok boyutlu bir düzlemde gerçekleşmektedir. İki ülke arasındaki ekonomik, siyasi ve sosyal diyalog, ikili ilişkilerin içerik, kapsam ve niteliğinin belirlenmesine önemli katkı sağlamaktadır. Öte yandan, Almanya'nın Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) katılım süreci ve AB tam üyeliğine ilişkin politikası ve tutumu, Türkiye-Almanya ikili ilişkilerinin ekonomik, siyasi ve sosyal boyutlarının şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir ve Türkiye'nin AB üyelik sürecinin içerik, kapsam ve gelişimini etkilemektedir.¹ Almanya, "toplu yapısal kapasitesi"² nedeniyle AB içerisinde siyasi ve ekonomik politikaların belirlenmesi, Birlik gündeminin şekillendirilmesi ve karar alma süreçlerinde önemli bir ağırlığa sahiptir. Bu nedenle, Türkiye'nin 50 seneyi aşkın süredir devam eden AB'ye katılım sürecinde, Türk hükümetleri Almanya'nın Türkiye'nin üyelik sürecine ilişkin resmi tutum ve politikalarını dikkatle izlemiş ve değerlendirmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye-Almanya ikili ilişkilerinin ekonomik ve siyasi boyutlarının Türkiye'nin AB katılım süreci bağlamında incelemesi amaçlanmaktadır. Çalışma, Türkiye-Almanya ikili ekonomik ve siyasi ilişkileri ile Türkiye'nin AB katılım süreci ve bu sürece ilişkin Almanya'nın resmi tutumu arasında mevcut olan karşılıklı etkileşimi analiz etmektedir. Çalışmanın bu bölümü takip eden ikinci bölümünde, Türkiye-Almanya ilişkilerine genel bir bakış sağlamak amacıyla ikili ilişkilerin ekonomik, siyasi

¹ Ebru Turhan ve Günter Seufert (2015), "Editorial Foreword", Ebru Turhan ve Günter Seufert (der.), *German Interests and Turkey's EU Accession Process: A Holistic Perspective*, (İstanbul Politikalar Merkezi: İstanbul), s. 5-6.

² Jonas Tallberg (2008), "Bargaining Power in the European Council", *Journal of Common Market Studies*, Cilt: 46, Sayı: 3, s. 688-689

ve sosyal boyutlarına kısaca değinilecektir. Üçüncü bölümde, Türkiye'nin AB katılım sürecine Almanya'nın tercihlerinin etkisi, Almanya'nın "toplu yapısal kapasitesi" ve AB'nin genişleme politikalarına ilişkin kurumsal yapı üzerinden incelenecektir. Dördüncü ve beşinci bölümlerde ise, Türkiye-Almanya ikili ekonomik ve siyasi ilişkileri ile Türkiye'nin AB katılım süreci ve bu sürece ilişkin Almanya'nın resmi tutumu arasında mevcut olan karşılıklı etkileşim, Almanya federal hükümetlerinin ve Türk hükümetlerinin önde gelen yetkililerinin ve Alman ve Türk siyasi çevrelerinin resmi açıklamaları, Türkiye-Almanya ekonomik ilişkilerine yönelik resmi istatistikler, Türk ve Alman iş dünyası temsilcilerinin demeçleri, AB Zirvesi sonuç bildirgeleri gibi veri kaynakları ve küresel ve bölgesel gelişmeler, krizler ve güç dengelerinde yaşanan değişimlerin analizi aracılığıyla incelenecektir. Çalışmanın sonuç bölümünde, Türkiye-Almanya ikili ilişkilerinin ekonomik ve siyasi boyutlarının Türkiye'nin AB katılım süreci bağlamında genel değerlendirilmesi önceki bölümlerde elde edilen bulgular ışığında yapılacaktır.

Türkiye-Almanya İlişkilerine Genel Bir Bakış

Türkiye ve Almanya arasındaki köklü bir temele ve geçmişe dayanan çok yönlü ilişkiler, ekonomik, siyasi ve sosyal boyutlara sahiptir. Ekonomik ilişkiler incelendiğinde, 2014 yılında gerçekleşen 32,6 milyar avroluk Türkiye-Almanya ticaret hacmi ile Almanya'nın Türkiye'nin en önemli ticaret ortağı olduğu görülmektedir.³ Türkiye, ihracatının yüzde 9'luk kısmını Almanya'ya yaparken, ithalatının yaklaşık yüzde 10'unu da Almanya'dan karşılamaktadır. Almanya, aynı zamanda 1980 yılından beri yaptığı toplam 11,2 milyar avroluk yatırım ile Türkiye'deki en önemli dış yatırımcı konumundadır.⁴ Türkiye'deki Alman firmaları, en kalabalık yatırımcı grubunu oluşturmaktadır. Ülkede faaliyet gösteren Alman ya da Alman sermaye ortaklığıyla kurulan firmaların sayısı 6200'e ulaşmıştır. Öte yandan, son yıllarda Türk firmaları da Almanya'da yatırımlarını giderek arttırmaya ve inşaat, telekomünikasyon, seramik, elektronik ve enerji gibi iki ülke için de stratejik değere sahip sektörlerde yatırımlar gerçekleştirmeye

³ Auswärtiges Amt (2015), "Länderinformationen Türkei – Beziehungen zu Deutschland", Stand November 2015, http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/Tuerkei/Bilateral_node.html.

⁴ Ibid.

başlamışlardır. Nisan 2013 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Almanya Federal Ekonomi ve Enerji Bakanlığı tarafından hayata geçirilen Alman-Türk Enerji Forumu, iki ülke arasındaki ticaret hacminin enerji sektörüne yapılacak yatırımlar aracılığı ile artırılmasını ön görmektedir.

Türkiye-Almanya ikili ilişkilerinin siyasi boyutunun önemi, gerek iki ülkenin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) ve Avrupa Konseyi (CoE) gibi önde gelen uluslararası organizasyonların şemsiyesi altında, gerekse ikili girişimler aracılığı ile gerçekleştirdikleri işbirlikleri ile gözler önüne serilmektedir. Mayıs 2013 tarihinde iki ülkenin dışişleri bakanlıkları tarafından hayata geçirilen Türkiye-Almanya Stratejik Diyalog Mekanizması, Türkiye ve Almanya arasındaki stratejik ilişki ve işbirliklerini kurumsallaştırmayı ve güvenlik politikaları, uluslararası terörizm, ekonomi, enerji ve Avrupa gibi konularda dışişleri bakanlarının başkanlığında ve ilgili uzmanların katılımıyla düzenli görüş alışverişinde bulunmayı ve işbirliği imkânlarını değerlendirmeyi öngörmektedir.⁵ Bu mekanizmanın kurulmasının akabinde, 12 Ocak 2015 tarihinde Şansölye Angela Merkel ve Başbakan Ahmet Davutoğlu tarafından temelleri atılan⁶ ve ilk toplantısı 22 Ocak 2016'da Berlin'de gerçekleştirilen Türkiye-Almanya Hükümetlerarası İstişare Toplantıları ise Türkiye ve Almanya arasındaki politik diyalogu ve işbirliğini bir üst seviyeye taşımıştır. İlk toplantıda, mülteci krizinin yönetimi, terörizm ile mücadele ve Türkiye'nin AB'ye katılım sürecine ivme kazandırılması gibi stratejik öneme sahip konularda Türkiye ve Almanya arasında işbirliğinin geliştirilmesinin gerekliliği, Şansölye Merkel ve Başbakan Davutoğlu tarafından vurgulanmıştır.⁷

⁵ Auswärtiges Amt (2013a), Joint Declaration between the Federal Foreign Office of the Federal Republic of Germany and the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey on the establishment of a Strategic Dialogue Mechanism, 12 Mayıs 2013, Berlin.

⁶ Bundesregierung (2015a), Bundeskanzlerin Merkel und Ministerpräsident Davutoğlu vereinbarten deutsch-türkische Regierungskonsultationen, Pressemitteilung 10, 12 Ocak 2015, <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Pressemitteilungen/BPA/2015/01/2015-01-12-merkel-davutoglu.html>.

⁷ Bundesregierung (2016), Gemeinsame Erklärung zu den Deutsch-Türkischen Regierungskonsultationen vom 22. Januar 2016, Pressemitteilung 19, 22 Ocak 2016, <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Pressemitteilungen/BPA/2016/01/2016-01-22-ge>

Türkiye ve Almanya arasındaki ikili sosyal ilişkilerin önemli bir boyutunu Almanya'da yaşayan Türk kökenli insanlar şekillendirmektedir. 1961 ve 1973 yılları arasında Almanya'da hayata geçirilen işgücü alımı programları kapsamında, 2.659.512 Türk işçisi, Almanya'da çalışmak üzere başvuruda bulunmuştur. Alman Çalışma Dairesi'nin işgücü alımı amacıyla İstanbul'da açılan bir dış şubesi, söz konusu dönemde 648.029 Türk'ü Almanya'nın belirli şehirlerinde işe yerleştirmiştir.⁸ Söz konusu "misafir işçilerin" Almanya'yı yeni yurt edinmeleri, aile birleşimi süreçlerinden yararlanmaları ve ileriki dönemlerde Almanya'nın nitelikli iş gücü alımlarına da ivme kazandırması sonucunda Türkiye-Almanya ekseninde iş göçü önemli bir kesintiye uğramadan devam etmiştir. Hâlihazırda 3 milyonu aşkın Türk kökenli insan, Almanya'da ikamet etmekteyken, Almanya'daki Türk toplumunun yaklaşık 1,5 milyonu Alman vatandaşlığına sahiptir.⁹ Almanya'da faaliyet gösteren Türk kökenli işletme sayısı son 20 yılda 5 binden 85 bine çıkmış olup bu şirketler yaklaşık 450 bin kişiye istihdam sağlamaktadır.¹⁰ Almanya'daki Türk toplumu, hem Alman devletinin hem de kamuoyunun Türkiye algısını önemli derece şekillendirdiğinden Almanya'nın Türkiye politikalarının oluşması ve biçimlenmesinde önde gelen bir rol üstlenmektedir.¹¹ Sosyal boyutta, iki ülke arasındaki ilişkilerin şekillenmesi ve gelişmesine Almanya'daki Türk toplumunun yanı sıra, Eylül 2006'da iki ülkenin dışişleri bakanlıkları tarafından imzalanan ve kültürlerarası diyalogu ve eğitim ve bilim alanında karşılıklı alışverişi canlı tutmayı amaçlayan ve 2010 yılında İstanbul'da Türk-Alman Üniversitesi'nin (TAU) kurulmasına da öncülük eden Ernst Reuter İnisyatifi, Alman ve Türk üniversiteler arasında imzalanmış 862 Erasmus Antlaşması ve Alman Akademik Değişim Servisi' nin (DAAD) Almanya'da öğrenim görmeyi amaçlayan Türk öğrencilerine verdiği teşvikler gibi programlar da önemli katkılar sağlamaktadır.

meinsame-erklarung-deu-tur-konsultationen-deutsch.html?nn=694676.

⁸ Eckard Cuntz (2011), „Türk İşçi Alımı Anlaşması'nın 50 Yılı – Geriye Dönük Bir Değerlendirme”, *Almanya'ya Türk Göçünün 50. Yılında Türk – Alman İlişkilerinin Dünü, Bugünü ve Geleceği*, (Berlin: Konrad Adenauer Stiftung), s. 7-12

⁹ Auswärtiges Amt (2015), “Länderinformationen Türkei – Beziehungen zu Deutschland”.

¹⁰ „Türk İşletmeler Kurumsallaşmalı“, *Sabah.de*, 2 Kasım 2015, <http://www.sabah.de/turk-isletmeler-kurumsallasmalı>.

¹¹ İsmail Ermağan (2012), „Avrupa Birliği Bağlamında Türkiye-Almanya İlişkileri“, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 20, s. 73-91.

Türkiye'nin AB'ye Katılım Süreci ve Almanya'nın Rolü

Almanya'nın Türkiye'nin AB'ye katılım süreci ve AB tam üyeliğine ilişkin politikası ve tutumu, Türkiye-Almanya ikili ilişkilerinin ve Türkiye'nin AB üyelik sürecinin şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Almanya, “toplu yapısal kapasitesi”¹² nedeniyle AB gündeminin belirlenmesi ve şekillendirilmesinde ve karar alma süreçlerinde önde gelen bir aktör haline gelmiştir. AB'nin toplam Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'nın (GSYİH) yaklaşık yüzde 21'ini Almanya'nın GSYİH'sı oluşturmaktadır. Geçtiğimiz on sene dâhilinde, Almanya'da kişi başına düşen GSYİH diğer tüm önde gelen sanayileşmiş ülkelere oranla daha hızlı yükselmiştir.¹³ Almanya, Birlik içerisinde en büyük nüfusa sahip ülkedir ve Kıta Avrupa coğrafyası içerisinde son derece stratejik bir şekilde konumlanmıştır. Avrupa'nın ve dünyanın önde gelen yönetim okullarından olan Hertie School of Governance'ın 2014 tarihli Yönetişim Raporu'nun sonuçlarına göre, Almanya gerek Avrupa gerekse dünya çapında, yönetim ve idari kapasitenin değerlendirildiği neredeyse tüm kategorilerde en ön sıralarda yer almıştır.¹⁴ Almanya'nın, “toplu yapısal kapasitesi” nin yukarıda bahsedilen ve diğer öğeleri, Almanya'ya Avrupa politikaları aracılığıyla AB kurumları ve karar alma süreçleri üzerinde önemli bir nüfuza sahip olma imkânını sağlamaktadır.

Almanya “toplu yapısal kapasitesi” aracılığıyla, AB'nin genişleme politikalarının ve nihayetinde Türkiye'nin AB üyelik sürecinin de şekillendirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Genişleme politikası ve Türkiye'nin AB katılım sürecine ilişkin kritik kararlar iki önemli AB Kurumu tarafından alınmaktadır: AB Zirvesi ve AB Konseyi (diğer adıyla Bakanlar Konseyi). AB Zirvesi ve Bakanlar Konseyi, AB'nin en önde ge-

¹² Jonas Tallberg (2008), “Bargaining Power in the European Council”.

¹³ Alexander Reisenbichler ve Kimberly J. Morgan (2013), “How Germany won the Euro crisis: And why its gains could be fleeting”, *Foreign Affairs*, 20 June 2013, <http://www.foreignaffairs.com/articles/139520/alexander-reisenbichler-and-kimberly-j-morgan/how-germany-won-the-euro-crisis>.

¹⁴ The Governance Report 2014, Interactive Data Explorer, <http://www.governancereport.org/home/governance-indicators/indicators2014/interactive-data-explorer/>. Almanya'nın toplu yapısal kapasitesinin analizi için bkz. Ebru Turhan (2014), “Germany's Leadership Role in the Eurozone Crisis and its Implications for Turkey's EU Bid: A Liberal Intergovernmentalist Approach”, Paper presented at the UACES 44th Annual Conference, 1-3 Eylül 2014, Cork, <http://www.uaces.org/documents/papers/1401/turhan.pdf>.

len hükümetler arası kurumlarıdır ve Birlik'e üye ülkelerin çıkarları ve tercihlerinin temsil edildiği oluşumlardır.¹⁵ Bu tarz hükümetler arası oluşumlarda, kararlar ve ortak politika tercihleri, ülkeler arasındaki asimetrik karşılıklı bağımlılık temelinde şekillenen pazarlık gücünün yön verdiği devletlerarası stratejik müzakereler sonucunda belirlenir.¹⁶ Almanya'nın "toplu yapısal kapasitesi" nedeniyle, diğer AB ülkeleri ve Almanya arasındaki karşılıklı asimetrik bağımlılık, genelde Almanya lehine bir görünüme sahiptir. Bu doğrultuda, Almanya, AB içerisinde siyasi ve ekonomik ağırlığı gene yüksek olan Fransa ve İngiltere ile birlikte, AB şemsiyesi altında gerçekleştirilen ve üye ülkelerin katıldığı hükümetler arası müzakerelerden çıkan ortak politika tercihlerinin şekillenmesine özellikle öncülük etmektedir.¹⁷

Türkiye'nin uzun soluklu AB katılım sürecinde, Birlik'in Türkiye'ye ilişkin genişleme politikalarının belirlendiği AB Zirvesi ve Bakanlar Konseyi toplantılarının sonuçları, büyük ölçüde ilgili Alman federal hükümetlerinin tercihleri ve çıkarları doğrultusunda biçimlendirilmiştir. 1987-2004 döneminde AB Zirvesi tarafından alınmış ve Türkiye'nin AB üyelik sürecinin şekillenmesinde önemli rol üstlenmiş kararlar incelendiğinde, AB Zirvesi'nin Türkiye'nin AB katılım sürecine ivme kazandıracak kararları ancak ilgili Alman federal hükümetinin de bu doğrultuda destek verdiği zamanlarda alabildiği gözlemlenmiştir.¹⁸ Bu nedenle, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinde, Türk hükümetleri Almanya'nın Birlik'e üyelik sürecine yönelik resmi tutum ve politikalarına özellikle dikkat etmiş ve Alman hükümetlerini üyelik sürecinde yaşanan iniş ve çıkışlardan sorumlu tutmuşlardır. Tarihsel boyutta değerlendirildiğinde, Almanya'nın Türkiye'nin üyelik sürecine ilişkin resmi tutumunun Türkiye-Almanya ikili ilişkilerini derinden etkilediği özellikle iki örnekte açıkça görülmektedir. İlk örnek, bizi 1997 yılına götürmektedir. 12-13 Aralık 1997 tarihlerinde gerçekleştirilen Lüksemburg AB Zirvesi, Türkiye'nin Orta ve Doğu

¹⁵ Herman Lelieveldt ve Sebastiaan Princen (2015), *The Politics of the European Union*, Second Edition, (Cambridge: Cambridge University Press).

¹⁶ Andrew Moravcsik (1991), "Negotiating the Single European Act: national interests and conventional statecraft in the European Community", *International Organization*, Cilt: 45, Sayı: 1, s. 19-56.

¹⁷ Andrew Moravcsik (1998), *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*, (New York: Ithaca).

¹⁸ Ebru Turhan (2012), *The European Council Decisions Related to Turkey's Accession to the EU: Interests vs. Norms*, (Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft).

Avrupa ülkeleri ile beraber aday ülkeler listesine alınmasını reddetmiştir. Avrupa'nın "Büyük Üçlüsü" olarak adlandırılan Almanya, İngiltere ve Fransa'nın Lüksemburg'da Türkiye'ye yönelik tutumlarına bakılacak olursa, İngiltere ve Fransa'nın Türkiye'ye aday ülke statüsünün verilmesini desteklediği, dönemin Almanya Şansölyesi ve Hıristiyan Demokrat Lider Helmut Kohl'un ise böyle bir adaylığa şiddetle karşı çıkmış olduğu gözlemlenmektedir.¹⁹ Lüksemburg Zirvesi'nin akabinde, Başbakan Mesut Yılmaz zirvenin Türkiye'ye yönelik sonuçlarından özellikle Şansölye Kohl'u sorumlu tutmuş ve gerek Almanya gerekse AB ile yürütülen ilişkilerin büyük kısmını geçici olarak askıya almıştır.²⁰ Türkiye-AB ilişkilerindeki Almanya faktörü ve bunun Türkiye-Almanya ilişkilerine etkisini ifşa eden ikinci bir örnek ise, Almanya'nın 2013 yılında bölgesel politikalar ve yapısal araçların koordinasyonuna ilişkin 22. faslın açılmasına yönelik uyguladığı vetodur. Almanya'nın ilgili faslın açılmasına yönelik uyguladığı veto, Birlik içerisinde sadece Avusturya ve Hollanda tarafından desteklenmiş olmasına rağmen²¹, Almanya faslın açılmasını erteleme konusunda başarılı olmuş ve bu durum Türkiye-Almanya siyasi ilişkilerinde geçici bir krize neden olmuştur.²²

Türkiye-Almanya İkili Ekonomik İlişkileri: Türkiye'nin AB Katılım Sürecine Etkileri ve Üyelik Sürecinin İkili Ekonomik İlişkiler için Doğurduğu Sonuçlar

Türkiye'nin AB katılım süreci ile Türkiye-Almanya ikili ekonomik ilişkileri arasında Türkiye'nin AB üyelik sürecinin başlangıcından itibaren karşılıklı bir etkileşim olmuştur. Türkiye-Almanya ekonomik ilişkileri ve Türkiye'nin ekonomik performansı, Almanya'nın Türkiye'nin AB üyeliğine ilişkin resmi tutumunu etkiler ve şekillendirirken, AB katılım sürecinde yaşanan gelişmeler, Türkiye'nin katılım süreci çerçevesinde Kopenhag ekonomik kriterlerine (tam anlamıyla işleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı ve AB içindeki rekabetçi baskı ile mücadele edebilme kapasitesine sahip olunması) uyum sağlama çalışmaları ve AB üyelik perspektifinin

¹⁹ Ibid.

²⁰ „Turkish PM says Germany seeks 'Lebensraum' via EU”, *Reuters*, 6 Mart 1998

²¹ Günter Seufert (2013), "Türkei", Werner Weidenfeld ve Wolfgang Wessels (der.), *Jahrbuch der europäischen Integration*, (Baden-Baden: Nomos).

²² Ebru Turhan, "German Interests and Turkey's EU Bid", *Hürriyet Daily News*, 27 Kasım 2013.

Türkiye'de ekonomik ve siyasi istikrara katkıları²³ gibi faktörler de Türkiye ve Almanya arasındaki ikili ekonomik ilişkilerin içerik, kapsam ve düzeyini biçimlendirmede önemli bir rol üstlenmiştir.

AB Zirvesi'nin 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ile katılım müzakerelerine başlama kararı almasının akabinde, 2005 yılında 391 milyon ABD doları²⁴ olarak kaydedilen Almanya'dan gelen doğrudan yabancı yatırım, sadece 3 sene içerisinde büyük bir ivme kazanmıştır ve 2008 yılı için 1,2 milyar ABD doları²⁵ olarak kaydedilmiştir. Türkiye ve AB arasında katılım müzakereleri başlamadan önce 2003 yılı Haziran ayında 1084 olarak kaydedilen Türkiye'de faaliyet gösteren Alman ya da Alman sermayeli firma sayısı²⁶, 2013 yılında 5651'e²⁷ yükselmiştir. Benzer şekilde, özellikle iç talepte yaşanan artıştan kaynaklı olarak, Türkiye'nin Almanya'dan ithalatı 2004 yılında 11,8 milyar avro olarak kaydedilirken, Almanya'dan Türkiye'ye gerçekleştirilen yıllık ihracat, 2013 yılında 21,3 milyar avroya çıkmıştır.²⁸ Bu verilere paralel olarak, Almanya'nın önde gelen iş dünyası temsilcileri de düzenli olarak Türkiye'nin AB üyelik sürecini destekleyen ve bu sürecin Türkiye-Almanya ekonomik ilişkilerine olumlu etkisini vurgulayan açıklamalarda bulunmuşlardır. Aralık 2004 tarihinde Brüksel AB Zirvesi toplantısında verilen Türkiye-AB arasında katılım müzakerelerinin 3 Ekim 2005 tarihinde açılmasına yönelik karardan önce Türk Sanayici-

²³ Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı (2014), Türkiye'nin Avrupa Birliği Stratejisi, Eylül 2014, Ankara, http://www.ab.gov.tr/files/foto/ab_stratejisi1.pdf.

²⁴ Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı (2007), *Uluslararası Doğrudan Yatırım Verileri Bülteni*, Ocak 2007, http://www.ekonomi.gov.tr/upload/F847D4C4-D8D3-8566-4520B4BCCBE03668/2006_kasim.pdf.

²⁵ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (2016), Yurtdışında Yerleşik Kişilerin Türkiye'deki Doğrudan Yatırımlarının Ülkelere Göre Dağılımı (Aylık, Milyon ABD Doları), <http://evds.tcmb.gov.tr/>.

²⁶ Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı (2003), *Türkiye'de bulunan yabancı sermaye kuruluşların ülkelere göre dağılımı*, <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=EF9E6B78-D8D3-8566-4520B75308F4457B>.

²⁷ Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı (2014), *Uluslararası Doğrudan Yatırım Verileri Bülteni* Şubat 2014, s. 9, <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/13601A4F-E5AC-3480-01A2DFE52EB8C2DF/%C5%9Eubat2014web.pdf>.

²⁸ Destatis Statistisches Bundesamt (2014a), *Aus- und Einfuhr (Außenhandel): Deutschland, Jahre, Länder*, https://www.genesis.destatis.de/genesis/online;jsessionid=E6A-CA63E14D44371107205683F358505.tomcat_GO_1_1?operation=previous&levelindex=2&levelid=1403005968270&step=2.

leri ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD) ve Almanya'daki muadili Alman Sanayiciler Federasyonu (BDI), Türkiye'nin AB üyeliğine destek vermeyi amaçlayan ortak bir bildiri yayımlamışlardır. Bildiride, TÜSİAD ve BDI, Türkiye'ye açık bir Avrupa perspektifi verilmesinin gerekliliğini vurgulamışlardır ve iki ülkede faaliyet gösteren iş dünyası çevrelerinin ikili iş ilişkilerini geliştirebilmek için güvenilir bir genel hukuki çerçeveye ihtiyacı olduğunu ifade etmişlerdir.²⁹ Benzer şekilde, 2009 yılında patlak veren, etkisi 2010 yılında ağırlaşan ve ortak para birimi avronun geleceği ve AB'nin siyasi mimarisi ile ilgili tartışmaları beraberinde getiren avro krizi döneminde 29 Mart 2010 tarihinde Şansölye Angela Merkel'in gerçekleştirdiği Türkiye gezisinin hemen öncesinde, BDI Genel Sekteri Werner Schnappauf ve Alman İşverenler Konfederasyonu (BDA) Başkanı Dieter Hundt, Türkiye'nin AB katılım müzakerelerinin “duygulardan arınmış” şekilde yürütülmesi gerektiğini vurgulamış, Türkiye ile Almanya arasındaki ekonomik ilişkilerin yıllardır ortalamanın üstünde bir hızda geliştiğini ve Türkiye'nin gelecek dönemde de Almanya için stratejik konuma sahip önemli bir pazar olarak kalacağını ifade etmiş ve Türkiye'nin AB üyelik müzakerelerinin ucu açık şekilde yürütülmesine devam edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.³⁰

Avro krizinin zirve yaptığı dönemde, Almanya-Türkiye ekonomik ilişkilerinin stratejik önemi gerek Alman iş dünyası temsilcileri gerekse federal hükümet temsilcileri için öne çıkmıştır. Aslında Almanya, avro bölgesinin problemlerinden AB Ekonomik ve Parasal Birliği'ne üye diğer ülkelerle karşılaştırıldığında daha az etkilenmiştir. Avro krizi döneminde Almanya'nın dış ticaret fazlası yeni rekorlar kırmıştır.³¹ 2010-2013 yılları arasında Alman ekonomisi yıllık bazda ortalama yüzde 2,1 büyürken,³² ülkede işsizlik oranı da 2005-2012 döneminde kademeli olarak yüzde 11,1'den yüzde

²⁹ “BDI and TÜSİAD call for dependable steps to support the European perspective of Turkey”, *BDI-TÜSİAD Ortak Basın Bildirisi*, 21 Nisan 2004, http://www.tusiad.org/_rsc/shared/file/basin-bulteni-2004-41-eng.pdf.

³⁰ “Deutsche Wirtschaft dringt auf Annäherung zur Türkei”, *RP Online*, 28 Mart 2010, <http://www.rp-online.de/wirtschaft/unternehmen/deutsche-wirtschaft-dringt-auf-annaeh-erung-zur-tuerkei-aid-1.2323208>.

³¹ “Almanya ihracat rekoruna koşuyor”, *Deutsche Welle*, 10 Ocak 2014, <http://www.dw.com/tr/almanya-ihracat-rekoruna-ko%C5%9Fuyor/a-17354725>.

³² Eurostat (2014), Real GDP Growth Rate Volume, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00115&plugin=1>.

6,7'ye düşmüştür.³³ Öte yandan, 2012 yılının sonlarına gelinirken, avro krizi etkilerini Alman ekonomisinde de göstermeye başlamıştır. 2012 yılının son çeyreğinde Alman ekonomisi yüzde 0,5 küçülürken, 2013 yılının ilk çeyreğinde de yüzde 0 oranında büyüyerek duraklama dönemini aşmadığını ortaya koymuştur.³⁴ Öte yandan, Türkiye 2013 yılının ilk çeyreğinde yüzde 1,6 büyüme kaydederken, Almanya'nın 2011-2013 döneminde Türkiye'ye gerçekleştirdiği ihracat, iç talep artışının krize rağmen devam etmesi nedeniyle de 20,1 milyar avrodan 21,4 milyar avroya çıkmıştır.³⁵ Almanya'nın aynı dönem içerisinde avro bölgesine gerçekleştirdiği ihracat ise, 420,9 milyar avrodan 401,9 milyar avroya düşmüştür.³⁶ Kriz döneminde, Türkiye-Almanya ekonomik ilişkilerinin stratejik önemi, Almanya'nın Türkiye'nin AB üyelik sürecine ilişkin tutumunun şekillenmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Şubat 2013'te kalabalık bir iş dünyası heyeti ile Türkiye'yi ziyaret eden Şansölye Merkel, ziyaretinden bir gün önce yayımlanan haftalık video mesajında Türkiye'nin AB katılım müzakerelerine ivme kazandırılması gerektiğini vurgulayıp müzakerelerde yeni bir faslın açılmasını desteklediğini ifade etmiştir.³⁷ Merkel'in açıklamalarına paralel olarak, ziyarette Şansölye'ye eşlik eden iş dünyası heyetinin önde gelen üyelerinden birisi olan BDI Başkanı Ulrich Grillo da Ankara'da Şansölye'nin katılımıyla gerçekleştirilen üst düzey bir toplantıda, Alman sanayisinin Türkiye'nin AB katılım sürecinin devam etmesini desteklediğini ve Türkiye'nin AB üyeliği konusunda yakın zamanda bir karar verilmesini arzuladığını vurgulamıştır. Grillo, aynı zamanda avro krizinin patlak vermesinin akabinde AB genelinde sürdürülen Birlik'in gelecekteki muhtemelen siyasi mimarisine ilişkin tar-

³³ Destatis Statistisches Bundesamt (2014b), *Arbeitsmarkt. Arbeitslosenquote*, <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/Indikatoren/Konjunkturindikatoren/Arbeitsmarkt/arb210.html>.

³⁴ OECD StatExtracts (2014), Quarterly National Accounts: G20 – Quarterly Growth Rates of GDP in Volume, <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=33940>.

³⁵ Destatis Statistisches Bundesamt (2014a), *Aus- und Einfuhr (Außenhandel): Deutschland, Jahre, Länder*.

³⁶ Destatis Statistisches Bundesamt (2014c), „German exports in 2013: -0.2% on 2012“, *Press release 040 / 2014-02-07*, https://www.destatis.de/EN/PressServices/Press/pr/2014/02/PE14_040_51.html.

³⁷ Bundesregierung (2013a), *Video-Podcast der Bundeskanzlerin*, No. 7/2013, 23 Şubat 2013, http://www.bundeskanzlerin.de/Content/DE/Podcast/2013/2013-02-23-Video-Podcast/links/download-PDF-barrierefrei.pdf;jsessionid=507811CF802B018CCC17FD204A34BD95.s4t2?__blob=publicationFile&v=1.

tışmaların yeni bir Avrupa yapısına olanak sağladığını da ifade etmiştir.³⁸ Dönemin Dışişleri Bakanı Guido Westerwelle de Merkel'in Türkiye ziyaretinin hemen öncesinde, Türkiye ve AB arasındaki katılım müzakerelerine hız kazandırılması gerekliliğini şu nedenlerle savunmuştur: "Eğer dikkat etmezsek, Avrupa'nın Türkiye'ye olan ilgisinin, Türkiye'nin Avrupa'ya olan ilgisinden daha büyük olacağı zaman gelecektir."³⁹

Avro krizi döneminde, krizden avro bölgesine üye ülkelere nispeten daha az etkilenen Türkiye'nin AB katılım sürecine karşı daha pozitif bir tutum izleyen Almanya, ikili ekonomik ilişkilerin daha az önem arz ettiği ya da Türk ekonomisinin Kopenhag ekonomik kriterlerine uyum sağlama yolunda yeterli ilerleme kaydedemediği dönemlerde, Türkiye'nin AB üyeliğine ilişkin daha olumsuz bir tavır içerisine girmiştir. Türkiye'ye aday üye statüsü verilmesini özellikle Almanya'nın tutumunu dikkate alarak reddeden Aralık 1997 Lüksemburg AB Zirvesi'nin hemen öncesinde dönemin Almanya Dışişleri Bakanı Klaus Kinkel, Türk ekonomisini Türkiye'nin AB üyeliğinin önündeki engellerin en önemlilerinden birisi olarak nitelendirerek⁴⁰ ekonomi ile ilgili dinamiklerin Almanya'nın resmi Türkiye politikasının şekillenmesindeki önemini gözler önüne sermiştir.

Türkiye-Almanya İkili Siyasi İlişkileri: Türkiye'nin AB Katılım Sürecine Etkileri ve Üyelik Sürecinin İkili Siyasi İlişkiler için Doğurduğu Sonuçlar

Türkiye-Almanya ikili ekonomik ilişkileri ve Türkiye'nin AB katılım süreci arasında yaşanan karşılıklı etkileşimin benzeri, Türkiye-Almanya ikili siyasi ilişkileri ve Türkiye'nin AB üyelik süreci arasında da gözlemlenmektedir. Türkiye-Almanya siyasi ilişkileri ve küresel ve bölgesel gelişme-

³⁸ BDI (2013), *Grillo: German industry supports continuation of negotiations on membership*, 25 Şubat 2013, http://www.bdi.eu/BDI_english/568_959.htm.

³⁹ „Westerwelle drückt aufs Tempo – Merkel brems“, *Handelsblatt*, 23 Şubat 2013, <http://www.handelsblatt.com/politik/international/eu-tuerkei-verhandlungen-westerwelle-drueckt-aufs-tempo-merkel-brems/7828358.html>. Avro krizi sırasında Almanya'nın gerçekleştirdiği Türkiye politikasının detayları için bkz. Turhan, "Germany's Leadership Role in the Eurozone Crisis and its Implications for Turkey's EU Bid: A Liberal Intergovernmentalist Approach".

⁴⁰ „Turkish PM Yılmaz to visit Germany: EU discussions expected“, *Agence France Presse*, 9 Eylül 1997.

ler, krizler ve güç dengelerinde yaşanan değişimlerin ikili siyasi işbirliğine etkileri gibi faktörler, Almanya'nın Türkiye'nin AB üyeliğine ilişkin resmi tutumunu etkiler ve şekillendirirken, Türkiye'nin AB üyelik sürecinde yaşanan gelişmeler ve Almanya'nın Türkiye'nin AB katılım sürecine yönelik resmi tutumu da Türkiye ve Almanya arasındaki ikili siyasi ilişkilerin nitelik, içerik ve düzeyinin belirlenmesine önemli derecede katkı sağlamıştır. Türkiye'nin AB üyelik sürecinde yaşanan gelişmeler ve Almanya'nın Türkiye'nin AB katılım sürecine yönelik resmi tavrının Türkiye-Almanya ikili siyasi ilişkilerine etkileri makalenin ikinci bölümünde, Almanya'nın 1997 Lüksemburg AB Zirvesi'nde Türkiye'ye aday üye statüsü verilmesine ilişkin tutumunun ve Haziran 2013'te Türkiye-AB katılım müzakerelerinde Merkel hükümetinin 22. faslın açılmasına yönelik vetosunun akabinde ikili ilişkilerde yaşanan gelişmeler ışığında değerlendirilmiştir.

Türkiye-Almanya ilişkileri ve Almanya'nın Türkiye'nin AB katılım sürecine yönelik resmi tavrı tarihsel süreç çerçevesinde incelendiğinde, Alman hükümetlerinin özellikle değişen küresel ve bölgesel dinamikler ışığında görüş ayrılıkları bulunmakla beraber ortak çıkarları ilgilendiren stratejik alanlarda Türkiye ile işbirliğini geliştirmeyi hedeflediği dönemlerde Türkiye'nin AB katılım sürecine ilişkin daha olumlu ve destekleyici bir tutum içerisine girdiğine işaret etmektedir. Aralık 1999 Helsinki AB Zirvesi sırasında ve Zirve'den hemen önce, Türkiye'ye AB tarafından aday ülke statüsü verilmesini destekleyen ve Gerhard Schröder'in liderliğini üstlendiği Almanya federal hükümeti, Türkiye'nin AB üyelik sürecine ivme kazandırılmasına yönelik desteğini, Kosova krizinin etkilerinin AB'nin dış sınırlarında zirveye çıktığı bir dönemde göstermiştir. Bu dönemde, dışişleri ve güvenlik konularında AB'ye üye ülkeler arasındaki koordinasyon ve işbirliğini güçlendirmeyi amaçlayan, AB'nin askeri operasyon düzenleyebilmesi için özerk hareket etme yeteneğine sahip olmasını hedef alan ve AB askeri operasyonlarının gerek NATO kuvvet ve kabiliyetlerinden yararlanarak gerekse sadece AB kuvvet ve kabiliyetlerinden faydalanarak gerçekleştirilmesini ön gören Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (AGSP) temelleri, Almanya'nın öncülüğünde Haziran 1999'da Köln AB Zirvesi'nde atılmıştır. AB'nin NATO kuvvet ve kabiliyetlerinden faydalanarak özerk askeri operasyonlar gerçekleştirme hedefinin ortaya çıkması ile beraber, Birlik üyesi olmayan bir NATO üyesi olma niteliğine sahip olan Türkiye, özellikle AB'nin NATO kuvvet ve

kabiliyetlerinden faydalanarak gerçekleştirmeyi amaçladığı özerk operasyonların hayata geçirilmesinin NATO'ya üye ülkeler tarafından onaylanması noktasında kilit ülke haline gelmiştir. Aslında, Schröder hükümeti, Almanya başkanlığında gerçekleştirilen dönemin son zirvesi olan Köln AB Zirvesi'nde AGSP'nin yanı sıra, Türkiye'nin aday üye statüsünün onaylanması için talepte bulunmuş olsa da, Almanya'nın bu isteği, İtalya, Yunanistan (siyasi ikili ilişkilerde yaşanan bazı gerginlikler nedeniyle) ve İsveç (Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerine uyum sağlama çabalarını yeterli görmemesinden dolayı) tarafından reddedilmiştir.⁴¹

Köln AB Zirvesi'nin akabinde, Türkiye'nin aday ülke statüsünün onaylandığı Aralık 1999 Helsinki AB Zirvesi'nden birkaç gün önce federal parlamentoda gerçekleştirdiği bir konuşmada Şansölye Schröder, Türkiye'ye önde gelen bir NATO üyesi olarak sağlanacak AB üyelik perspektifinin stratejik önemini şu cümlelerle vurgulamıştır: “Bir yandan Türkiye'nin stratejik önemini devamlı dile getirmeye, Türkiye'nin omuzlarına NATO içerisinde ağır yükler bindirmeye, Türkiye'yi önemli bir bölgesel güç olarak övmeye devam edip Türkiye'den Avrupa standartlarına uymasını bekleyip, diğer taraftan Türkiye'ye basit bir gümrük birliğinin ötesine geçecek bir Avrupa perspektifi sunmadan duramayız.”⁴² Benzer şekilde, Schröder, Türkiye'nin aday üye statüsünün açıklanmasının akabinde, ülkenin AB üyelik sürecinin bölgede istikrarın sağlanması için son derece kritik bir önem arz ettiğini ifade etmiştir.⁴³ Schröder hükümeti, 11 Eylül 2001 saldırılarının akabinde de Türkiye'nin AB üyelik sürecini Türkiye ve AB/Almanya arasındaki siyasi işbirliğinin kazandığı yeni anlamı göz önünde bulundurarak değerlendiren açıklamalarda bulunmuştur. Bu dönem, saldırılar sonucunda değişen, küresel güvenlik risklerinin devletlerin iç güvenlikleri için oluşturdukları tehditlere işaret eden ve Batı dünyası ile Müslüman toplumlar arasında daha yoğun bir diyalogun ve uluslararası terörizm ile savaşta AB'nin daha aktif ve küresel bir rol üstlenmesinin gerekliliğini vurgulayan daha çok boyutlu yeni bir güvenlik anlayışının

⁴¹ Meltem Müftüler-Baç (2002), *Enlarging the European Union: Where does Turkey stand?*, (TESEV: İstanbul).

⁴² “Germany wants Turkey to become EU candidate”, *Agence France Presse*, 3 Aralık 1999.

⁴³ „Türkei-Entscheidung empört die Union; Glos spricht von einem Bären dienst - Gerhard Schröder verteidigt Beitrittskandidatenstatus“, *Die Welt*, 13 Aralık 1999.

oluşumuna gözcülük etmiştir.⁴⁴ Türkiye ile AB katılım müzakerelerine 3 Ekim 2005 tarihinde başlanması kararını veren Aralık 2004'te gerçekleşen Brüksel AB Zirvesi'nin öncesinde Schröder, Türkiye'nin AB üyeliğinin Avrupa'nın güvenliğine son derece büyük bir katkıda bulunacağını ifade ederken⁴⁵, dönemin Federal Dışişleri Bakanı Joschka Fischer de AB üyesi bir Türkiye'nin uluslararası terörizme karşı verilen savaşta AB'nin elini güçlendireceğini belirtmiştir.⁴⁶

Türkiye ile AB katılım müzakerelerinin açılmasının akabinde de, Alman hükümeti benzer bir tutum sergileyip, Almanya-Türkiye ikili siyasi ilişkilerinin ve işbirliğinin ortak çıkarları ilgilendiren stratejik alanlarda geliştirilmesinin hedeflendiği dönemlerde Türkiye'nin AB üyelik sürecine yönelik daha destekleyici bir tavır sergilemiştir. Arap Baharı ile Orta Doğu'da değişen güç dengeleri ve beraberinde getirdiği sosyal, siyasi ve ekonomik çalkantılar, dış ve güvenlik politikaları, terörle mücadele, enerji, Avrupa için Ortaklık ve diğer önde gelen bölgesel ve küresel konularda Türkiye ve Almanya arasındaki iş birliğini arttırmayı amaçlayan ve Türkiye'nin AB katılım sürecinin "her iki taraf için de faydalı"⁴⁷ olduğunu vurgulayan Türkiye-Almanya Stratejik Diyalog Mekanizması'nın 12 Mayıs 2013 tarihinde iki ülkenin dışişleri bakanları tarafından imzalanmasının hemen öncesinde geleneksel olarak Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olumsuz bir tutum sergileyen Hristiyan Demokrat Birlik' in (CDU) önde gelen üyeleri, Türkiye'nin AB katılım sürecini destekleyen açıklamalarda bulunmuşlardır. Avrupa Parlamentosu Eski Başkanı ve CDU'ya yakınlığı ile tanınan Konrad Adenauer Vakfı'nın (KAS) Başkanı Hans-Georg Pöttering, Şubat 2013'te yaptığı bir açıklamada, Türk-Alman ortak çıkarlarını ilgilendiren

⁴⁴ European Council (2001), *Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting*, SN140/01, 21 Eylül 2001; European Council (2002), *Council Decision on the implementation of specific measurements for police and judicial cooperation to combat terrorism in accordance with Article 4 of common position*, 2001/931/CFSP, 19 Aralık 2002.

⁴⁵ "Schroeder says Turkish EU membership talks would help security", *Agence France Presse*, 9 Ekim 2004.

⁴⁶ "Fischer: Turkey's EU membership would strengthen the block against terrorism", *Associated Press Worldstream*, 20 Ekim 2004.

⁴⁷ Auswärtiges Amt (2013a), *Joint Declaration between the Federal Foreign Office of the Federal Republic of Germany and the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey on the establishment of a Strategic Dialogue Mechanism*, s. 1

Orta Doğu'daki çatışmalara çözüm bulunması ve Afrika için kalıcı bir kalkınma politikasının geliştirilmesi gibi konularda Türk-Alman işbirliğinin geliştirilmesi gerektiğini ifade edip gelecek günlerde Türkiye'nin AB ile yürüttüğü katılım müzakerelerinde yeni fasılların açılacağını belirtmiştir.⁴⁸ Dönemin Avrupa Komisyonu Enerji Komiseri ve CDU'nun tanınmış politikacısı Günther Oettinger ise, Türkiye'nin oldukça uzamış olan AB katılım sürecini eleştirmiş ve Türkiye-AB işbirliğinin Avrupalı devletler için yükselen stratejik önemini "Bahse girerim ki, önümüzdeki on yıllık dönemde bir Almanya başbakanı, Fransız mevkidaşı ile birlikte Ankara'ya gidecek ve diz çöküp, 'Dostlarımız, bize gelin' ricasında bulunacak" sözleriyle ileri sürmüştür.⁴⁹ Benzer şekilde, dönemin CDU'lu milletvekili ve federal parlamentonun Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Ruprecht Polenz, Türkiye'nin AB üyeliğine verdiği desteği, Türkiye'nin başarılı ekonomisini, Avrupa için jeopolitik önemini ve Türkiye'nin bölgesel sorunların çözümüne yönelik politikalarının AB'nin çıkarları doğrultusunda şekillenmesinin önemini vurgulayarak şu cümle ile açıklamıştır: "Bölgede Avrupa'nın çıkarlarına ters düşecek şekilde eylemlerde bulunacak bir Türkiye problemlerimizi büyütecektir."⁵⁰

Alman hükümetinin Türkiye ile siyasi ilişkileri değişen küresel ve bölgesel dinamikler ışığında ortak çıkarları ilgilendiren stratejik alanlarda geliştirme ihtiyacı doğrultusunda, Türkiye'nin AB üyelik sürecine verdiği desteği arttırması durumu, güncel olarak özellikle Almanya'nın Suriye kaynaklı mülteci krizinin çözümünde Türkiye ile işbirliğini pekiştirme arzusunun Almanya'nın Türkiye'nin Birlik'e katılım sürecine ilişkin politikalarını şekillendirmesi ile örneklendirilebilmektedir. Suriye'deki çatışmaların beraberinde getirdiği mülteci krizinin çözümünde ve AB'ye gerçekleşen göç akımının sürdürülebilir yönetiminde, Almanya ve Türkiye arasındaki işbir-

⁴⁸ İsmail Çevik, "Die Türkei erlebt eine außergewöhnliche Phase der politischen Stabilität", *DTJ*, 22 Şubat 2013.

⁴⁹ „Türkiye'nin önünde diz çökecekler", Deutsche Welle, 20 Şubat 2013, <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyenin-%C3%B6n%C3%BCnde-diz-%C3%A7%C3%B6kecekler/a-16614672>.

⁵⁰ Daniela Vates, "Polenz will die Türkei an die EU binden", *Frankfurter Rundschau*, 23 Şubat 2013. Almanya'nın stratejik çıkarlar ışığında yaptığı resmi açıklamaların detaylı analizi için bkz. Turhan, "Germany's Leadership Role in the Eurozone Crisis and its Implications for Turkey's EU Bid: A Liberal Intergovernmentalist Approach".

liğinin pekiştirilmesi zorunlu gözükmektedir. Suriye krizinin zirve yapması ile beraber, Almanya, gerek ekonomik gücü gerekse sınırlarına ulaşan mültecileri AB'ye düzensiz yollarla girdikleri ilk üye ülkeye geri gönderme hakkını uzun süre kullanmamayı tercih etmesi nedeniyle Orta Doğulu mülteciler için en önde gelen destinasyon haline gelmiştir.⁵¹ 2015 yılında rekor bir sayıyla 1,1 milyon mülteci Almanya'ya gelmiştir.⁵² Mültecilerin çoğu Ege Denizi rotasını kullanarak Türkiye üzerinden AB sınırlarına ve daha sonrasında da Almanya'ya ulaştıklarından mülteci krizinin çözümünde ve düzensiz göçün yönetiminde AB-Almanya-Türkiye üçgeninde işbirliğinin geliştirilmesi zorunlu hale gelmiştir.⁵³ Şansölye Merkel'in Suriye krizi ve göç yönetiminin ana konuları olduğu ve üçüncü ülkelerle işbirliğinin vurgulandığı 16 Ekim 2015 Brüksel AB Zirvesi'nin⁵⁴ hemen akabinde 18 Ekim 2015 tarihinde bir Türkiye ziyareti gerçekleştirilmesi ve Türkiye ile AB arasında gerçekleştirilebilecek göç yönetimine ilişkin işbirliğinin çerçeve ve koşulları konusunda karşılıklı görüş alışverişinde bulunması, Almanya'nın Türkiye'ye mülteci krizinin çözümüne atfettiği önemli role işaret etmektedir. Merkel, Türk muadili Başbakan Ahmet Davutoğlu ile yaptığı görüşmede mülteci krizinin yönetiminde Türk-Alman/AB işbirliğinin çerçevesi konusunda müzakereler gerçekleştirirken yaklaşık 1,5 sene aradan sonra⁵⁵ ilk defa Türkiye-AB üyelik müzakerelerinde yeni bir faslın açılmasını desteklediğini ifade etmiştir.⁵⁶ Benzer şekilde, CDU ve Bavyalı ortağı Hristiyan Sosyal Birliği'nin (CSU) Parlamento Grubu'nun Dış Politika Sözcüsü Jürgen Hardt ve CDU'lu Savunma Bakanı Ursula von der Leyen da katı-

⁵¹ Ebru Turhan, „German-Turkish cooperation on irregular migration a must“, *Hürriyet Daily News*, 30 Kasım 2015, <http://www.hurriyetaailynews.com/german-turkish-cooperation-on-irregular-migration-a-must.aspx?pageID=449&nID=91844&NewsCatID=396>.

⁵² „1,1 Millionen Flüchtlinge kamen 2015 nach Deutschland“, *Die Welt*, 6 Ocak 2016.

⁵³ Turhan, „German-Turkish cooperation on irregular migration a must“.

⁵⁴ European Council (2015), *European Council Meeting Conclusions*, Brüksel, 16 Ekim 2015, <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2015/10/15-euco-conclusions/>.

⁵⁵ Merkel bu konuda en son açıklamasını 4 Şubat 2014 tarihinde gerçekleştirmiştir. „Türkische EU-Vollmitgliedschaft bleibt Streitthema“, *Wirtschaftswoche*, 4 Şubat 2014, <http://www.wiwo.de/politik/europa/merkel-und-erdogan-tuerkische-eu-vollmitgliedschaft-bleibt-streitthema/9432870.html>.

⁵⁶ „Kanzlerin am Bosphorus Merkel hat Erdoğan etwas mitgebracht“, *N-tv.de*, 18 Ekim 2015, <http://www.n-tv.de/politik/Merkel-hat-Erdogan-etwas-mitgebracht-article16162186.html>.

lım müzakerelerinde yeni fasılların açılmasını desteklediklerini ve katılım müzakerelerinin müzakerelerin sonunda bir katılım ile sonuçlanabileceğini ifade ederek mülteci Almanya'nın mülteci krizi döneminde değişen Türkiye politikasına işaret etmektedirler.⁵⁷

Sonuç

Türkiye ve Almanya arasında, ekonomik, siyasi ve sosyal temellere dayanan çok boyutlu ve köklü ilişkiler mevcuttur. Bu çalışma, Türk-Alman ikili ilişkilerinin özellikle ekonomik ve siyasi boyutları üzerine odaklanmış ve Türkiye-Almanya ikili ekonomik ve siyasi ilişkileri ile Türkiye'nin AB katılım süreci ve bu sürece ilişkin Almanya'nın resmi tutumu arasında mevcut olan karşılıklı etkileşimi analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada, Türkiye'nin AB katılım süreci ve Türkiye-Almanya ikili ekonomik ilişkileri arasındaki karşılıklı etkileşim incelenirken, Türkiye'nin katılım süreci çerçevesinde Kopenhag ekonomik kriterlerine uyum sağlama çalışmaları ve AB üyelik perspektifinin Türkiye'de ekonomik ve siyasi istikrara katkıları gibi faktörlerin Türkiye-Almanya ikili ekonomik ilişkilerine özellikle Türkiye'nin AB katılım müzakerelerinin başlamasından itibaren kazandırdığı ivme vurgulanmıştır. İkili ekonomik ilişkilerde, müzakere sürecinin başlamasından itibaren yaşanan ivme, Almanya'dan Türkiye'ye gelen doğrudan yatırımlar, ihracat verileri ve Türkiye'de faaliyet gösteren Alman ya da Almanya sermayeli firmaların sayılarındaki önemli artışlar gibi verilerle örneklendirilmiştir. Almanya'nın önde gelen iş dünyası kuruluşları ve temsilcileri de katılım sürecinin ikili iş ilişkilerine olumlu etkisini vurgulayan açıklamalarda bulunmuşlardır. Diğer yandan, Türkiye-Almanya ekonomik ilişkilerinin Almanya için özellikle stratejik anlam kazandığı Avro krizi dönemi gibi durumlarda, Alman iş dünyasının, federal hükümetin ve geleneksel olarak Türkiye'nin AB üyeliğine ilişkin daha şüpheci bir tavır sergileyen CDU'nun önde gelen üyelerinin Türkiye'nin AB katılım sürecine karşı daha pozitif bir yaklaşım içerisinde oldukları gözlemlenmiştir. Almanya-Türkiye arasındaki ikili siyasi ilişkiler ve Türkiye'nin AB üyelik süreci arasında da benzer bir karşılıklı etkileşim gözlemlenmektedir. Çalışmanın sonuçları, küresel ve bölgesel gelişmelerin Avrupa ve Almanya

⁵⁷ "Bundesregierung: Maas und von der Leyen sehen EU-Beitrittsperspektive für Türkei", *Spiegel Online*, 11 Mart 2016, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/heiko-maas-und-von-der-leyen-sehen-eu-perspektive-fuer-tuerkei-a-1081781.html>.

güvenlik ve dış politikalarına önemli yansımalarının olduğu 1999 Helsinki AB Zirvesi, 2004 Brüksel AB Zirvesi, Arap Baharı sonrası ve Suriye merkezli mülteci krizi gibi dönemlerde, Alman hükümetlerinin özellikle değişen küresel ve bölgesel dinamikler ışığında ortak çıkarları ilgilendiren stratejik alanlarla Türkiye ile siyasi işbirliğini geliştirmeyi amaçlayıp Türkiye'nin AB katılım sürecine ilişkin daha olumlu ve destekleyici bir tutum sergilediğine işaret etmektedir. Öte yandan bu çalışma aynı zamanda, Türkiye'nin AB sürecinde yaşanan gelişmelerin ve Alman hükümetlerinin bu sürece ilişkin resmi tutumlarının da Türkiye-Almanya ikili siyasi ilişkilerinin içerik ve kapsamına yönelik etkilerini, Almanya'nın 1997 Lüksemburg AB Zirvesi'nde Türkiye'ye aday üye statüsü verilmesine ilişkin tutumunun ve Haziran 2013'te Türkiye-AB katılım müzakerelerinde 22. faslın açılmasına yönelik vetosunun akabinde ikili ilişkilerde yaşanan gelişmeler ışığında değerlendirmiştir. Çalışma, böylelikle ikili siyasi ilişkiler ve Türkiye'nin AB üyelik süreci arasında vuku bulan çift taraflı etkileşime ışık tutmuştur.

Kaynakça

“1,1 Millionen Flüchtlinge kamen 2015 nach Deutschland”, *Die Welt*, 6 Ocak 2016.

“Almanya ihracat rekoruna koşuyor”, *Deutsche Welle*, 10 Ocak 2014, <http://www.dw.com/tr/almanya-ihracat-rekoruna-ko%C5%9Fuyor/a-17354725>.

Auswärtiges Amt (2015), “Länderinformationen Türkei – Beziehungen zu Deutschland”, Stand November 2015, http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/Tuerkei/Bilateral_node.html.

Auswärtiges Amt (2013a), Joint Declaration between the Federal Foreign Office of the Federal Republic of Germany and the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey on the establishment of a Strategic Dialogue Mechanism, 12 Mayıs 2013, Berlin.

Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı (2007), *Uluslararası Doğrudan Yatırım Verileri Bülteni*, Ocak 2007, http://www.ekonomi.gov.tr/upload/F847D4C4-D8D3-8566-4520B4BCCBE03668/2006_kasim.pdf.

BDI (2013), *Grillo: German industry supports continuation of negotiations on membership*, 25 Şubat 2013, http://www.bdi.eu/BDI_english/568_959.htm.

“BDI and TÜSIAD call for dependable steps to support the European perspective of Turkey”, *BDI-TÜSIAD Ortak Basın Bildirisi*, 21 Nisan 2004, http://www.tusiad.org/___rsc/shared/file/basin-bulteni-2004-41-eng.pdf.

Bundesregierung (2016), *Gemeinsame Erklärung zu den Deutsch-Türkischen Regierungskonsultationen vom 22. Januar 2016*, Pressemitteilung 19, 22 Ocak 2016, <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Pressemitteilungen/BPA/2016/01/2016-01-22-gemeinsame-erklaerung-deu-tur-konsultationen-deutsch.html?nn=694676>.

“Bundesregierung: Maas und von der Leyen sehen EU-Beitrittsperspektive für Türkei”, *Spiegel Online*, 11 Mart 2016, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/heiko-maas-und-von-der-leyen-sehen-eu-perspektive-fuer-tuerkei-a-1081781.html>.

Bundesregierung (2015a), *Bundeskanzlerin Merkel und Ministerpräsident Davutoğlu vereinbaren deutsch-türkische Regierungskonsultationen*, Pressemitteilung 10, 12 Ocak 2015, <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Pressemitteilungen/BPA/2015/01/2015-01-12-merkel-davutoglu.html>.

Bundesregierung (2013a), *Video-Podcast der Bundeskanzlerin*, No. 7/2013, 23 Şubat 2013, http://www.bundeskanzlerin.de/Content/DE/Podcast/2013/2013-02-23-Video-Podcast/links/download-PDF-barrierefrei.pdf;jsessionid=507811CF802B018CCC17FD204A34BD95.s4t2?__blob=publicationFile&v=1.

Cuntz, Eckard (2011), “Türk İşçi Alımı Anlaşması’nın 50 Yılı – Geriye Dönük Bir Değerlendirme”, *Almanya’ya Türk Göçünün 50. Yılında Türk – Alman İlişkilerinin Dünü, Bugünü ve Geleceği*, (Berlin: Konrad Adenauer Stiftung), s. 7-12.

Çevik, İsmail (2013), “Die Türkei erlebt eine außergewöhnliche Phase der politischen Stabilität”, *DTJ*, 22 Şubat 2013.

Destatis Statistisches Bundesamt (2014a), *Aus- und Einfuhr (Außenhandel): Deutschland, Jahre, Länder*, https://www.genesis.destatis.de/genesis/online;jsessionid=E6ACA63E14D44371107205683F358505.tomcat_GO_1_1?operation=previous&levelindex=2&levelid=1403005968270&step=2.

Destatis Statistisches Bundesamt (2014b), *Arbeitsmarkt. Arbeitslosenquote*, <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/Indikatoren/Konjunkturindikatoren/Arbeitsmarkt/arb210.html>.

Destatis Statistisches Bundesamt (2014c), “German exports in 2013: -0.2% on 2012”, *Press release 040 / 2014-02-07*, https://www.destatis.de/EN/PressServices/Press/pr/2014/02/PE14_040_51.html.

“Deutsche Wirtschaft dringt auf Annäherung zur Türkei”, *RP Online*, 28 Mart 2010, <http://www.rp-online.de/wirtschaft/unternehmen/deutsche-wirtschaft-dringt-auf-annaehderung-zur-tuerkei-aid-1.2323208>.

Ermağan, İsmail (2012), “Avrupa Birliği Bağlamında Türkiye-Almanya İlişkileri”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 20, s. 73-91.

European Council (2015), *European Council Meeting Conclusions*, Brüksel, 16 Ekim 2015, <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2015/10/15-euco-conclusions/>.

European Council (2001), *Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting*, SN140/01, 21 Eylül 2001; European Council (2002), *Council Decision on the implementation of specific measurements for police and judicial cooperation to combat terrorism in accordance with Article 4 of common position*, 2001/931/CFSP, 19 Aralık 2002.

European Council (1999), *Cologne European Council Conclusions of the Presidency*, Annex III: European Council Declaration on Strengthening the Common European Policy on Security and Defence, 3-4 Haziran 1999, http://www.europarl.europa.eu/summits/koll1_en.htm.

Eurostat (2014), *Real GDP Growth Rate Volume*, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=-tec00115&plugin=1>.

“Fischer: Turkey’s EU membership would strengthen the block against terrorism”, *Associated Press Worldstream*, 20 Ekim 2004.

“Germany wants Turkey to become EU candidate”, *Agence France Presse*, 3 Aralık 1999.

“Kanzlerin am BosphorusMerkel hat Erdoğan etwas mitgebracht”, *N-tv.de*, 18 Ekim 2015, <http://www.n-tv.de/politik/Merkel-hat-Erdogan-etwas-mitgebracht-article16162186.html>.

Lelieveldt, Herman ve Sebastiaan Princen (2015), *The Politics of the European Union*, Second Edition, (Cambridge: Cambridge University Press).

Moravcsik, Andrew (1998), *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*, (New York: Ithaca).

Moravcsik, Andrew (1991), “Negotiating the Single European Act: national interests and conventional statecraft in the European Community”, *International Organization*, Cilt: 45, Sayı: 1, s. 19-56.

Müftüler-Baç, Meltem (2002), *Enlarging the European Union: Where does Turkey stand?*, (TESEV: Istanbul).

OECD StatExtracts (2014), *Quarterly National Accounts: G20 – Quarterly Growth Rates of GDP in Volume*, <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=33940>.

Reisenbichler, Alexander ve Kimberly J. Morgan (2013), “How Germany won the Euro crisis: And why its gains could be fleeting”, *Foreign Affairs*, 20 June 2013, <http://www.foreignaffairs.com/articles/139520/alexander-reisenbichler-and-kimberly-j-morgan/how-germany-won-the-euro-crisis>.

“Schroeder says Turkish EU membership talks would help security”, *Agence France Presse*, 9 Ekim 2004.

Seufert, Günter (2013), “Türkei”, Werner Weidenfeld ve Wolfgang Wessels (der.), *Jahrbuch der europäischen Integration*, (Baden-Baden: Nomos).

Tallberg, Jonas (2008), “Bargaining Power in the European Council”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt: 46, Sayı: 3, s. 688-689.

The Governance Report 2014, *Interactive Data Explorer*, <http://www.governancereport.org/home/governance-indicators/indicators2014/interactive-data-explorer/>.

Turhan, Ebru (2015), “German-Turkish cooperation on irregular migration a must”, *Hürriyet Daily News*, 30 Kasım 2015, <http://www.hurriyetdailynews.com/german-turkish-cooperation-on-irregular-migration-a-must.aspx?pageID=449&nID=91844&NewsCatID=396>.

Turhan, Ebru (2014), “Germany’s Leadership Role in the Eurozone Crisis and its Implications for Turkey’s EU Bid: A Liberal Intergovernmentalist Approach”, *Paper presented at the UACES 44th Annual Conference*, 1-3 Eylül 2014, Cork, <http://www.uaces.org/documents/papers/1401/turhan.pdf>.

Turhan, Ebru ve Günter Seufert (2015), “Editorial Foreword“, Ebru Turhan ve Günter Seufert (der.), *German Interests and Turkey’s EU Accession Process: A Holistic Perspective*, (İstanbul Politikalar Merkezi: İstanbul), s. 5-6.

Turhan, Ebru (2013), “German Interests and Turkey’s EU Bid”, *Hürriyet Daily News*, 27 Kasım 2013.

Turhan, Ebru (2012), *The European Council Decisions Related to Turkey’s Accession to the EU: Interests vs. Norms*, (Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft).

“Turkish PM says Germany seeks ‘Lebensraum’ via EU”, *Reuters*, 6 Mart 1998.

“Turkish PM Yılmaz to visit Germany: EU discussions expected”, *Agence France Presse*, 9 Eylül 1997.

“Türkei-Entscheidung empört die Union; Glos spricht von einem Bärenrendienst - Gerhard Schröder verteidigt Beitrittskandidatenstatus”, *Die Welt*, 13 Aralık 1999.

“Türkische EU-Vollmitgliedschaft bleibt Streitthema”, *Wirtschaftswoche*, 4 Şubat 2014, <http://www.wiwo.de/politik/europa/merkel-und-erdogan-tuerkische-eu-vollmitgliedschaft-bleibt-streitthema/9432870.html>.

“Türk İşletmeler Kurumsallaşmalı”, *Sabah.de*, 2 Kasım 2015, <http://www.sabah.de/turk-isletmeler-kurumsallasalmali>.

Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı (2014), Türkiye'nin Avrupa Birliği Stratejisi, Eylül 2014, Ankara, http://www.ab.gov.tr/files/foto/ab_stratejisi1.pdf.

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı (2014), *Uluslararası Doğrudan Yatırım Verileri Bülteni* Şubat 2014, s. 9, <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/13601A4F-E5AC-3480-01A2DFE52EB8C2DF/%C5%9Eubat-2014web.pdf>.

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı (2003), *Türkiye’de bulunan yabancı sermaye kuruluşların ülkelere göre dağılımı*, <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=EF9E6B78-D8D3-8566-4520B75308F4457B>.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (2016), *Yurtdışında Yerleşik Kişilerin Türkiye’deki Doğrudan Yatırımlarının Ülkelere Göre Dağılımı (Aylık, Milyon ABD Doları)*, <http://evds.tcmb.gov.tr/>.

“ ‘Türkiye’nin önünde diz çökecekler’”, *Deutsche Welle*, 20 Şubat 2013, <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyenin-%C3%B6n%C3%BCnde-diz-%C3%A7%C3%B6kecekler/a-16614672>.

Vates, Daniela (2013), “Polenz will die Türkei an die EU binden”, *Frankfurter Rundschau*, 23 Şubat 2013.

“Westerwelle drückt aufs Tempo – Merkel bremst”, *Handelsblatt*, 23 Şubat 2013, <http://www.handelsblatt.com/politik/international/eu-tuerkei-verhandlungen-westerwelle-drueckt-aufs-tempo-merkel-bremst/7828358.html>.

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
Maliye Araştırma Merkezi Konferansları
59. Seri / Yıl 2016 - [1]

APPROACHES TO IDENTIFYING THIN CAPITALIZATION AND THE CASE OF TURKEY*

Ar. Gör. Şerif Emre GÖKÇAY

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
Maliye Bölümü

* Bu çalışma “Kurumlar Vergisi Kapsamında Örtülü Sermaye” İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2012, Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.
This study was produced from “Thin Capitalization in Corporate Tax” Istanbul University Social Sciences Institute 2012, MSc thesis.

ÖZET

Kurumların vergiden kaçınma gayretleri ile devletlerin vergi gelirlerinin aşınmasını önleme çabalarının bir ürünü olan örtülü sermaye, ortakların kuruma sermaye olarak koymaları gereken değerleri, vergisel çıkarlar amacıyla, kuruma borç olarak vermeleri halinde gerçekleşmektedir. Çok uluslu şirketlerin örtülü sermaye uygulaması ile yurt dışına kaynak transfer edilerek yabancı sermaye özelliği kazanan ulusal sermaye, yabancı sermaye ve dar mükellef yatırımcılara sağlanan vergisel avantajlardan faydalanmakta böylece, çok uluslu şirketlerle ulusal firmalar arasında ve ulusal firmaların kendi aralarında, vergi yükünün azaltılmasından kaynaklanan bir rekabet eşitsizliği oluşmaktadır. Vergi matrahının aşınmasının önlenmesi ve eşitsizliğin giderilmesi amacıyla, örtülü sermaye müessesesi vergi güvenlik tedbirleri kapsamında ele alınmaktadır. Bu çalışmada, örtülü sermayenin tanımı, şirketlerin başvurma nedenleri, ülkelerin mevzuatlarında yaptırım düzenleme nedenleri ve örtülü sermayenin tespitine yönelik başlıca yaklaşımlar incelenmiştir. 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile örtülü sermayenin tespitinde, 46 yıl boyunca temel alınan serbest oran yaklaşımı terk edilmiş ve sabit oran yaklaşımı benimsenerek, mükellefler nezdinde oluşan belirsizlikler giderilmiş, vergi idarelerine örtülü sermayenin tespiti konusunda uygulama kolaylığı sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Örtülü Sermaye, Kurumlar Vergisi, Borç – Sermaye Oranı

Jel Sınıflandırması: K34, E62

ABSTRACT

Thin capitalization is a consequence of efforts made by companies for the avoidance of taxation and efforts by the state to prevent the erosion of tax revenues. The laws of various countries accept thin capitalization as a loan substituted for capital; however, Turkish tax law recognizes thin capitalization as an act of tax avoidance. This study used various methods to examine the definition of the concept of thin capitalization and the disclosure of thin capitalization. The evolution of thin capitalization within the Turkish tax system, the defined components of thin capitalization in the Corporate

Tax Code No: 5520, its taxation outcomes and revision procedures are discussed, examples in the official communications are explained, and the concept of time limit is presented. The debt / equity fixed rate approach was adopted in the Corporate Tax Code No. 5520, which came into force in 2006. This resolved uncertainty for taxpayers and brought the tax authorities an ease of application for the determination of thin capitalization.

Keywords: Thin Capitalization, Corporate Tax, Debt - Equity Ratio

Jel Classification: K34, E62

INTRODUCTION

Equity is not the only source of financing used by companies to initiate and maintain their activities to meet their financing needs, companies can make use of external sources through borrowing, in addition to the capital paid up by shareholders.¹

Companies can borrow from independent third parties, or from their own shareholders. Shareholders can finance a company either through equity, or by lending to the company, to obtain various tax, legal or economic benefits. If a company is mainly capitalized through loans by its shareholders, these loans are considered to be concealed or thin capital (*örtülü sermaye*) by Turkish law.

“*Thin capitalization*,” as it is known in international tax literature, refers to cases where “*a company’s shareholders or related companies finance the company by giving loans rather than providing equity capital, and the loans in question are in fact a form of concealed equity and not debt*”.² Thin capitalization occurs when loans received from a company’s own shareholders, other group companies, or entities or persons of which

¹ Hasan Hüseyin Savaş, “Örtülü Sermayede Borcun Devamlı Kullanılma Koşulu ve Öz Sermayeye Oranı” [Debt-Equity Ratio and Continuous Use of Debt in Thin Capitalization], *Başar Mevzuat Dergisi*, Year:2, Issue:6, June 1999.

² Namık Kemal Uyanık, **Örtülü Sermaye Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Düzenlemeleri** [Regulations on Thin Capitalization, Earnings of Controlled Foreign Corporations, and the Prevention of Double Taxation], Ankara, TÜRMOB Yayınları, 2008, p.10.

the company is a part or with which the company is associated make up a significant proportion of the total capital of the company, and the loans in question meet certain criteria.³

Rules to prevent borrowing that is considered to constitute thin capitalization limit interest payments and borrowing from the related parties. As a result, a definition of thin capitalization can also be on the basis of rules limiting lending to a company by related persons or entities.⁴

Most countries with developed economies have legislation and sanctions regarding thin capitalization in their legal systems. Such legislation is not fixed, but changes in response to new conditions arising from economic and social developments.⁵

The most important goals of anti-thin capitalization legislation include protecting the tax base, preventing negative effects on the financial system, and protecting competition.⁶

The Turkish tax law defines thin capitalization in paragraph 1, article 12 of the Corporate Tax Code no. 5520, as follows: “*If the ratio of direct or indirect borrowings from shareholders or from persons related to the shareholders exceeds three times the shareholders’ equity of the borrower company at any time within the fiscal year, the exceeding portion of the borrowing will be considered ‘thin capital’ for that accounting period.*”

As the text of the law makes clear, loans received from shareholders are considered to substitute equity capital and called thin capital if they meet certain criteria.⁷

³ Hüseyin Işık, **Çok Uluslu Şirketlerde Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye [Thin Capitalization and Concealed Earnings in Multinational Corporations]**, Ankara, 2005, T.C. Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı (Research, Planning and Coordination Committee of the Ministry of Finance of the Republic of Turkey) Publication No: 2005/370, s.39; Uyanık, *op. cit.*, p10; Şükrü Kızılot, **Türk Vergi Hukukunda Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye [Thin Capitalization and Concealed Earnings in Turkish Law]**, Ankara, Yaklaşım, 2002, p. 48.

⁴ Uyanık, *op. cit.*, p10

⁵ Uyanık, *op. cit.*, p.19; OECD: “Thin Capitalisation,” April 2010, (Online) <http://www.oecd.org/dataoecd/42/20/42649592.pdf>.

⁶ Kızılot, *op. cit.*, p.58 – 59; Uyanık, *op. cit.*, p.19.

⁷ Veysi Seviğ, Örtülü Sermaye Nedir? [What is Thin Capitalization?], **Yaklaşım Dergisi**, Year:10, Issue:118, October 2002, p.33-34.

The criteria required for classifying borrowed loans as thin capital vary according to each country's different legislation and in general they concern borrowing from related persons above a certain limit.⁸

The first condition required for classifying loans as thin capital is that the company borrows from a shareholder or a real or legal person related to the company. The related person in question can be a real or legal person who shares in the capital, control, vote or management of a company above a certain limit defined in legislation.⁹ The second condition is that the amounts borrowed from related persons exceed limits defined in terms of ratios, absolute amounts or comparisons with peers.¹⁰

For tax law purposes, identification of thin capitalization is usually based on the arm's length principle. The arm's length principle is mentioned in paragraph 1, article 9 of the OECD Model Convention. The OECD's Thin Capitalization Report, published in 2000, which is a revised version of the OECD report published on 26 November 1986, also mentions the arm's length principle to identify practices of thin capitalization. The US, as well as other countries, have also adopted the arm's length principle. Article 16 of the now defunct Corporate Tax Code no. 5422 also featured the arm's length principle to identify thin capitalization: "*Loans borrowed by companies from real or legal persons with which the borrower company has a direct or indirect company association or a continuous and close economic relationship are considered to constitute thin capital if these loans are used in the company on a continuous basis and the ratio of these loans to shareholder equity exceeds that which is found in peer companies.*"¹¹

⁸ Uyanık, *op. cit.*, s.11; Emrullah Aslan, **Kurumlar Vergisinde Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı [Concealed Profit Allocation in Corporate Tax via Thin Capitalization and Transfer Pricing]**, Master's Thesis, Afyonkarahisar, Afyon Kocatepe University, Graduate School of Social Sciences, 2006, p. 5.

⁹ Uyanık, *op. cit.*, p.11. For example, in Turkey, in accordance with article 12 of Law no. 5520, related persons for purposes of identifying thin capitalization are defined as persons with a capital, vote or profit share of 10%.

¹⁰ Aslan, *op. cit.*, p.5. Article 12 of Law no. 5520 defines this ratio as three times the shareholder equity in the beginning of the fiscal period.

¹¹ OECD, **Model Tax Convention on Income and on Capital Condensed Version**, July 2010, p.181; Işık, *op. cit.*, p.9; OECD, April 2010, *op. cit.*; Kızılot, *op. cit.*, p.63 64.

As the arm's length principle used to identify thin capitalization has subjective elements, new regulations by the OECD and the US aim to develop new methods with criteria that are more objective than the arm's length principle. The development of the new methods aims to avoid inconveniencing tax administrations and taxpayers, and to prevent potential conflicts between the parties. Methods examined in this study use mathematical approaches and accounting techniques designed to calculate debt to equity ratios (between the related parties) for purposes of identifying thin capitalization in the fairest manner possible.¹²

Measures taken by countries to prevent companies from using thin capitalization as a concealed method of profit allocation are usually based on one of two main approaches.¹³

In the first approach, there is no specific legislation concerning thin capitalization; instead, rules to prevent concealed forms of profit allocation or general rules and regulations to prevent tax evasion are used.

In the second approach, apart from the general rules there is specific legislation. Nevertheless, specific legislation on thin capitalization can be made using different approaches.

1. IDENTIFYING THIN CAPITALIZATION IN THE ABSENCE OF SPECIFIC LEGISLATION

In this approach, there is no specific legislation to identify thin capitalization, and instead, general rules that prohibit concealed forms of profit allocation or tax law principles that prevent tax evasion are used. These general rules include rules against tax evasion, rules against exploiting loopholes in the laws, and rules on monitoring irregular behavior, attitudes, or management practices.¹⁴

When identifying thin capitalization without specific legislation, the economic approach in tax law, or the principle of substance over form, is the starting point, and allows taking economic considerations into account

¹² OECD, April 2010, *op. cit.*; Işık, *op. cit.*, p.9

¹³ Uyanık, *op. cit.*, p.59; OECD, April 2010, *op. cit.*

¹⁴ Kızılot, *op. cit.*, p.109; OECD, April 2010, *op. cit.*

in addition to purely legal ones.¹⁵ As a consequence of the economic approach and the principle of substance over form, concepts and forms of tax law are interpreted on the basis of their economic characteristics, and the economic characteristics of events are taxed.¹⁶

Thin capitalization occurs when shareholders, to obtain tax benefits, capitalize a company by lending assets in the form of loans instead of providing equity capital. Shareholders' equity is thus concealed in the form of loans and, as a result, thin capitalization can be described as an act of concealment. The company's or shareholders' motivation for concealing shareholders' equity in the form of loans is to erode the tax base by hiding the event that creates tax liabilities.¹⁷ From the perspective of the economic approach and the principle of substance over form, the economic consequences that are concealed need to be taxed. Therefore, when companies substitute loans for shareholder equity, the loans in question are considered to be equity capital on the basis of their economic characteristics, and taxed accordingly.¹⁸ Hence, using the economic approach and the principle of substance over form, it is possible to apply general sanctions to deter thin capitalization, without creating specific provisions in the tax law.

1.1. Advantages of Identifying Thin Capitalization Without Specific Legislation

The advantage of identifying thin capitalization without specific legislation is that unique conditions surrounding each event and company can be examined, and decisions can be made to reflect the *de facto* situation. In other approaches, two companies with similar debt to equity ratios but

¹⁵ Mustafa Akkaya, **Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım [The Economic Approach to Tax Law]**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002, p.33; Yasemin Taşkın, Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım İlkesine Genel Bakış [An Overview of the Economic Approach to Tax Law], **Mali Çözüm**, January – February 2012, p.70.

¹⁶ Selim Kaneti, Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım İlkesi [The Principle of Economic Approach in Tax Law], **Vergi Dünyası**, Issue.131, July 1992, p.47 – 51; Işık, *op. cit.*, p.224; Taşkın, *op. cit.*, p.71.

¹⁷ Işık, *op. cit.*, p.262 – 263.

¹⁸ Selim Kaneti, Vergi Hukukunda Yorum ve Nitelendirme [Interpretation and Characterization in Tax Law], **İktisat ve Maliye**, XXII, 12, 1986, Source: **Selim Kaneti: Makaleler [Articles]** İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2011, p.263.

otherwise vastly different capital structures may both face thin capitalization sanctions, without regard for their objective conditions. When thin capitalization, on the other hand, is to be identified without specific legislation, the tax administration bases its decisions on market conditions and comparisons with peer companies, and makes healthier decisions.¹⁹

1.2. Disadvantages of Identifying Thin Capitalization Without Specific Legislation

When identifying thin capitalization in the absence of specific legislation, the tax administration needs to establish that the practice of thin capitalization constitutes a concealed form of profit allocation. The burden of proof is on the tax administration to prove that thin capitalization exists. Therefore, according to the economic approach and the principle of substance over form, the tax administration has to prove that the loans received from shareholders or related persons are in fact equity capital.²⁰

Another disadvantage of not having specific legislation is that it is riskier for taxpayers. From the perspective of companies, the amount of borrowing that could be considered thin capitalization is not clear from the outset, and this uncertainty can create financial bottlenecks for companies.²¹

One other disadvantage of not having specific legislation is that the administration may act in an arbitrary and partial manner.²²

¹⁹ Kızılot, *op. cit.*, p.116- 117; Uyanık, *op. cit.*, p.60; OECD, April 2010, *op. cit.*

²⁰ To rule that thin capitalization exists, the tax administration needs to establish that the loans received from shareholders or related persons could not be borrowed from independent parties under market conditions, that these loans differ from established commercial practices or the practice of peer companies, and that the practice was a means of concealed profit allocation. Uyanık, *op. cit.*, p.60; OECD, April 2010, *op. cit.*

²¹ Uyanık, *op. cit.*, p.60; OECD, April 2010, *op. cit.*

²² Uyanık, *op. cit.*, p.60; OECD, April 2010, *op. cit.*

2. IDENTIFYING THIN CAPITALIZATION VIA SPECIFIC LEGISLATION

The second main approach used to identify thin capitalization is to make specific legislation concerning how to identify thin capitalization. Such legislation is usually based on a fixed ratio approach, floating ratio approach, or earnings stripping approach.

2.1. The Fixed-Ratio Approach

Also known as the safe haven rule, the fixed-ratio approach considers all, or a portion of the interest payments on loans received from shareholders or related persons, non-deductible -i.e. a form of profit allocation-, if the ratio of such loans to equity exceeds a certain limit.²³

The debt to equity ratio to be used in identifying thin capitalization is set by law, and loans received by companies from shareholders or related parties are not considered to be thin capital if they do not exceed this ratio. Interest payments on such loans are deductible from the corporate tax base. However, interest paid on loans exceeding the debt to equity ratio set in the law are considered to be a form of profit allocation, and are not deductible from the taxable base.²⁴

The fixed-ratio approach can be applied in two different ways:

First, the debt to equity ratio set in the law can be considered the only criterion in identifying thin capitalization. If this ratio is exceeded, the loans in question are automatically classified as thin capital. This method is also called the inflexible ratio method.²⁵

In the second method, the debt to equity ratio is not the only criterion; the taxpayer is given an opportunity to explain their practices. In this method, the classification of loans that exceed the debt to equity ratio in the law as thin capital is not automatic. If the taxpayer can show that the loans in question do not violate the principle of arm's length, the loans are

²³ Kızılot, *op. cit.*, p.110; Uyanık, *op. cit.*, s.60; Aslan, *op. cit.*, p.9; OECD, April 2010, *op. cit.*

²⁴ Uyanık, *op. cit.*, p.60; OECD, April 2010, *op. cit.*

²⁵ Kızılot, *op. cit.*, p.110; Uyanık, *op. cit.*, p.60; OECD, April 2010, *op. cit.*

not considered to be thin capital for tax law purposes, even if they exceed the ratio set in the law. To show that thin capitalization does not exist, the taxpayer can provide an analysis of unrelated peer companies' borrowing, loan proposals received from independent lending organizations, or the borrowing capacity of the company.²⁶

To identify thin capitalization, the law can set a single ratio that applies to all companies, or different ratios can be set for companies operating in different sectors. This way, tax incentives can be provided to selected sectors, or by setting different ratios for different sectors, competition can be strengthened. For example, in a number of countries that adopt the fixed-ratio approach, the debt to equity ratios for companies in the financial sector are higher compared with companies operating in other sectors.²⁷

2.1.A. Advantages of the Fixed-Ratio Approach

One of the advantages of the fixed-ratio approach is that it is easy to implement for the tax administration. The tax administration does not have to collect data on peer companies or conduct other examinations to establish that thin capitalization exists. This is because the rules with which the taxpayer has to comply are already established by law. Any loans in excess of the debt to equity ratio set in law are considered to be thin capital.²⁸

A second advantage is that it eliminates uncertainty on the part of taxpayers. Taxpayers have control over their borrowing from shareholders or real persons within pre-set limits, and are able to plan their borrowing activities within these limits.²⁹

A general fixed ratio can be set for all corporate taxpayers. Thus, the fixed-ratio approach would not distort competition between peers or result in discrimination.³⁰

²⁶ Koyuncu, *op. cit.*, p.413; Uyanık, *op. cit.*, p.60; OECD, April 2010, *op. cit.*

²⁷ Koyuncu, *op. cit.*, p.413; Uyanık, *op. cit.*, p.60; OECD, April 2010, *op. cit.*

²⁸ Aslan, *op. cit.*, p.9; Uyanık, *op. cit.*, p. 60; OECD, April 2010, *op. cit.*

²⁹ Kızılot, *op. cit.*, p.109; Uyanık, *op. cit.*, s. 60; OECD, April 2010, *op. cit.*

³⁰ OECD, April 2010, *op. cit.*; Uyanık, *op. cit.*, p. 60.

Also, in the fixed-ratio method, taxpayers are not obliged to prove that the loans in question do not constitute thin capitalization.³¹

2.1.B. Disadvantages of the Fixed-Ratio Approach

The fixed-ratio approach has disadvantages for both taxpayers and the tax administration, but taxpayers face further disadvantages.

The first disadvantage for taxpayers emerges if the debt to equity ratio is low. If the debt to equity ratio to be used for purposes of identifying thin capitalization is low, companies with a weak capital structure, which are in need of high levels of borrowing, would face legal sanctions if they borrowed from shareholders or related persons in order to continue their operations. If the fixed ratio in question is low, companies would have to increase their capital or borrow from third parties rather than borrow from shareholders or related persons, even if they genuinely need the loans and have no intention of tax avoidance.³²

The second disadvantage for taxpayers is that it is difficult to find the ideal ratio, and ratios that do not reflect the needs of companies can create negative consequences for the national economy. Due to the diverse and complex nature of financial transactions, setting a fixed debt to equity ratio could create more problems than it solves.³³ The need for companies to borrow from shareholders or related persons may be greater than the fixed ratio set by the law. If a fixed ratio that fails to meet the needs of companies is set, it may affect the bottom line of businesses, and hamper commercial activities country-wide, eventually resulting in lower business volume overall. The slowdown in the economy would then lower businesses' and individuals' incomes, which would mean lower tax revenues for the state. However, these disadvantages of the fixed-ratio approach can be easily overcome by setting an appropriate debt to equity ratio. In addition, when calculating tax revenues lost by the state, taxes lost due to

³¹ OECD, April 2010, *op. cit.*; Uyanık, *op. cit.*, p. 60.

³² İrfan Çetin, OECD Model Anlaşması Kapsamında Örtülü Sermaye [Thin Capitalization in the OECD Model Convention], **Vergi Dünyası**, Year:24, Issue 284, April 2005, p. 24; Uyanık, *op. cit.*, p.60; OECD, April 2010, *op. cit.*

³³ Çetin, *op. cit.*, p.80; OECD, April 2010, *op. cit.*

interest payments as a result of thin capitalization should also be taken into account.³⁴

Another disadvantage of the fixed-ratio approach is that it reduces the competitiveness of the economy, and creates negative consequences for the country's financial system. Multinational corporations find it easier, compared to local companies, to show loans borrowed from their subsidiaries as loans received from independent third parties. This is because identifying the source of loans originating overseas and establishing that these loans were provided by shareholders or related persons is more difficult compared with loans originating from inside the country. Therefore, compared to local firms, multinational corporations find it easier to borrow from shareholders and related persons. This greater ability to borrow, enjoyed by multinational corporations, puts local companies at a competitive disadvantage. To deal with this distortion in competition, local companies need to improve their borrowing capacity. To this end, they may choose to move assets overseas, or borrow against collateral. As a result, national assets would first be transferred to foreign jurisdictions and then return to the country in the form of loans, with negative repercussions for the financial system.³⁵

The fixed-ratio approach also has disadvantages for the tax administration. One disadvantage is that because a fixed debt to equity ratio is established in the law, loans up to this limit cannot be classified as thin capital by the tax administration. In this case, even companies that do not need to borrow from shareholders or related persons may choose to borrow, up to the limit specified in the law, from shareholders or related persons, in order to lower their corporate tax base. Having a legally defined mandate, tax administrations in these cases have to accept the deduction of interest payments on such loans.³⁶

2.2. The Floating-Ratio Approach

The floating ratio approach is based on adopting certain principles or criteria rather than relying on a fixed debt to equity ratio to identify thin capitalization. Countries usually adopt one of two floating ratio methods.

³⁴ Uyanık, *op. cit.*, p.60; OECD, April 2010, *op. cit.*; Çetin, *op. cit.*, p.24 – 25.

³⁵ Uyanık, *op. cit.*, p.61; OECD, April 2010, *op. cit.*

³⁶ Koyuncu, *op. cit.*, p.414; Uyanık, *op. cit.*, p.61; OECD, April 2010, *op. cit.*

The first method, called the pure floating ratio approach, is based on the arm's length principle. Also known as the principle of no collusion, the principle of arm's length requires comparing loans received by the company from shareholders or related persons with loans received by peer companies operating in the same sector³⁷. If the debt to equity ratios or loan amounts of companies that borrow from shareholders or related persons are found to be different from peer companies' practices, loans borrowed from shareholders or related persons are classified as thin capital.

The principle of arm's length is mentioned in article 9 of the OECD Model Convention. Article 9 of the OECD Model Convention compares activities of dependent businesses with those of independent businesses, and allows adjusting prices and profits of dependent businesses by correcting for the effects of conditions that differ from free market conditions.³⁸

Differences with peer companies are identified using a range of arm's length reference values. The range of reference values forms the basis of the decision regarding how much of the loans received by a company is comparable to its peers. If the loans received from shareholders or related persons are within the range of reference values, they are not classified as thin capital. When applying the arm's length principle to transfer pricing, the average of reference prices is used. Therefore, the range of reference values for purposes of identifying thin capitalization should also be based on a calculation of averages. Peer companies are defined on the basis of operating in the same sector or under similar conditions, or having similar capital structures, and reference loans can be defined on the basis of the amount borrowed, the interest rate, and maturity.³⁹

Another floating-rate method uses indicator ratios to identify thin capitalization. In this method, debt to equity ratios exceeding a fixed ratio set by the law are classified as thin capital, but if the loans received by the taxpayer are shown to be similar to reference loans, these loans are not classified as thin capital.⁴⁰

³⁷ Kızılot, *op. cit.*, p.109; OECD, April 2010, *op. cit.*

³⁸ OECD, 2010, *op. cit.*, p. 181; OECD, April 2010, *op. cit.*; Yasemin Taşkın, **Transfer Fiyatlandırmasında Emsallere Uygunluk İlkesi [The Principle of Arm's Length in Transfer Pricing]**, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2012, p.101.

³⁹ Koyuncu, *op. cit.*, p.413; OECD, April 2010, *op. cit.*

⁴⁰ Kızılot, *op. cit.*, p.180; Koyuncu, *op. cit.*, p.413; OECD, April 2010, *op. cit.*

In the floating ratio approach, each company is treated as a unique case. The tax administration examines the nature of debt service, the source of the loans, and the motivation for commercial activity in question.⁴¹

2.2.A. Advantages of the Floating-Ratio Approach

One advantage of the floating-ratio approach for taxpayers is that the debt to equity ratio is adjusted depending on current economic conditions.⁴²

Another advantage of the floating ratio approach is that it allows the unique conditions of each company to be taken into consideration. Thus, differences between companies are taken into account when setting the criteria for thin capitalization, and accurate assessments can be made on the basis of objective criteria.⁴³

An advantage of the floating-ratio approach for the tax administration is that if the debt to equity ratio needs to be adjusted, there is no need to amend the laws.⁴⁴

One consequence of the floating-ratio approach is that companies would try to limit borrowing from shareholders or related persons to what they actually need.⁴⁵

2.2.B. Disadvantages of the Floating-Ratio Approach

The most important disadvantage of the floating-ratio approach for taxpayers is the difficulty involved in deciding whether the company's level of borrowing exceeds those of peer companies. This is because peer companies' levels of borrowing may change over time, or can be calculated differently by tax administrators, and this uncertainty creates additional risks for companies.⁴⁶

⁴¹ Kızılot, *op. cit.*, p.180; Koyuncu, *op. cit.*, p.413; OECD, April 2010, *op. cit.*

⁴² Uyanık, *op. cit.*, p.62; OECD, April 2010, *op. cit.*

⁴³ Uyanık, *op. cit.*, p.62; OECD, April 2010, *op. cit.*

⁴⁴ Uyanık, *op. cit.*, p.62; OECD, April 2010, *op. cit.*

⁴⁵ Uyanık, *op. cit.*, p.62; OECD, April 2010, *op. cit.*

⁴⁶ Uyanık, *op. cit.*, p.62; OECD, April 2010, *op. cit.*

One disadvantage of the floating-ratio approach for tax administrations is that a separate ratio would have to be calculated for each company. Due to each company being treated as a unique case, the floating ratio is different for each company and the tax office needs to calculate reference levels of borrowing for each company. To calculate these levels, in turn, qualified personnel would need to be trained, company assessments conducted using similar methods, and detailed information collected by the tax administration on borrowing practices in individual sectors.⁴⁷

2.3. Earnings Stripping Approach

The earnings stripping approach places a fixed upper limit on the interest expenses of the taxpayer. Therefore, it is considered to be a form of fixed-ratio approach. Earnings stripping rules were first introduced in the US, and gained widespread acceptance by other countries in recent years. For example, since 2007 France has begun to implement an earnings stripping approach.⁴⁸

In the fixed-ratio and floating-ratio approaches, interest payments that are not allowed as expenses are calculated on the basis of the relationship between debt and equity. In the earnings stripping approach, on the other hand, interest payments that are not allowed as expenses are calculated on the basis of the relationship between the net interest payments and profits of the company. The debt to equity ratio is set at a lower level compared with other approaches and because the debt to equity ratio is lower, more companies face thin capitalization sanctions.⁴⁹

The OECD Model Convention does not contain any provisions directly on thin capitalization, but article 9 recognizes that excessive interest payments can be used as an instrument for profit transfer. Therefore, the OECD Model Convention allows tax administrations to re-adjust company profits.⁵⁰

⁴⁷ Uyanık, *op. cit.*, p.62; OECD, April 2010, *op. cit.*

⁴⁸ Işık, *op. cit.*, p.55.

⁴⁹ Kızılot, *op. cit.*, p.125; Işık, *op. cit.*, p.55.

⁵⁰ OECD, 2010, *op. cit.*, p. 182.

2.3.A. Advantages of the Earnings Stripping Approach

The earnings stripping approach is easy to implement both for taxpayers and tax administrations. For the taxpayer, there are no extra risks as the debt to equity ratio is fixed, and for the tax administration, identifying thin capitalization is a simple process.⁵¹

It can be argued that this a more objective method compared to others, because the relationship between net interest payments and profits of the company is also taken into account in addition to the debt to equity ratio.⁵²

2.3.B. Disadvantages of the Earnings Stripping Approach

The earnings stripping approach has certain disadvantages because the unique economic conditions each company faces are not taken into account. As a result, whether loans borrowed from shareholders or related persons are similar to the practices of peer companies is not examined.

2.4. Other Approaches

In addition to the three main approaches -based on fixed ratios, floating ratios and earnings stripping-, countries use other methods to identify thin capitalization. These include the quasi-thin capitalization approach, the consolidated group approach, and limiting borrowing.⁵³

2.4.A. The Quasi-Thin Capitalization Approach

The quasi-thin capitalization approach is based on the principle of calculating debt to equity ratios for each sector based on objective market criteria, and classifying excessive interest payments as non-deductible expenses. The objective market criteria to be used vary according to industry and sector. Tax administrations can avoid criticism if these standards are set by independent regulatory agencies. Market criteria are preferred because they would reflect de-facto conditions in each market more accu-

⁵¹ Uyanık, *op. cit.*, p.63.

⁵² Işık, *op. cit.*, p. 71 - 72. Uyanık, *op. cit.*, p.63.

⁵³ Uyanık, *op. cit.*, p.64.

rately. However, because market conditions are dynamic, objective market criteria need to be reviewed on a regular basis. In addition, it might be easier to identify market criteria in some sectors, whereas identifying objective criteria in others would be more difficult. In markets where borrowing plays a dominant role, such as the financial and banking sectors, identifying these market criteria is a relatively straightforward task; however, in markets where borrowing plays a relatively minor role, identifying market criteria is difficult.⁵⁴

When implementing the quasi-thin capitalization approach, tax administrations face criticism. The main criticism is that when market criteria are being identified, calculations are not based on the OECD principle of arm's length.⁵⁵

2.4.B. Consolidated Capital Structure Approach

In the consolidated capital structure approach, the debt to equity ratio of a subsidiary company is calculated on the basis of the worldwide consolidated debt to equity ratio of the parent company. Debt to equity ratio of the subsidiary company is compared with the worldwide debt to equity ratio of the parent company, and if the former is larger, interest payments on the excess amount are classified as disallowable expenses. The consolidated capital structure approach is based on the assumption that worldwide debt to equity ratio of the parent company is an indicator of the amount of risk that shareholders or related persons would be willing to take.⁵⁶

As the worldwide debt to equity ratio of the parent company is an objective measure, the consolidated capital structure approach arguably provides a more realistic assessment of the *de-facto* situation compared to the fixed ratio approach. In addition, calculating the debt to equity ratios of multinational corporations is a straightforward task using their financial statements.⁵⁷

⁵⁴ Stuart Webber, **Thin Capitalization and Interest Deduction Regulations**, Copenhagen Research Group on International Taxation – Corit Discussion Paper No. 8, 2010, p. 319. Uyanık, *op. cit.*, p.64.

⁵⁵ Webber, *op. cit.*, p.3 – 19; Uyanık, *op. cit.*, p.64.

⁵⁶ Webber, *op. cit.*, p. 57; Uyanık, *op. cit.*, p.64-65.

⁵⁷ Webber, *op. cit.*, p. 57; Uyanık, *op. cit.*, p.65.

The consolidated capital structure approach has been criticized on various grounds. One criticism is that the arm's length principle is not used when calculating debt to equity ratios. The arm's length principle used to identify thin capitalization in the OECD model is based on the idea of comparing peer companies that operate under similar conditions, and requiring them to comply with similar rules. In the consolidated capital structure approach, on the other hand, companies or transactions are not compared with their likes, and thin capitalization is identified on the basis of the worldwide debt to equity ratio of the parent company. A second criticism is that subsidiary companies are not treated as independent legal persons, separate from their parent companies. The subsidiary and the parent companies may be operating under very different market conditions. However, the consolidated capital structure approach does not take these differences into account.⁵⁸

2.4.C. Total Debt Limit Approach

Thin capitalization exists when loans received from shareholders or related persons meet certain criteria, as defined by the law. In the total debt limit approach, the source of a company's loans is not taken into consideration, and a limit is placed on the total debt of the company. Limiting the total debt of related companies, regardless of the source of the loans, does not conflict with article 9 of the OECD model convention on taxes.⁵⁹

The practice of limiting the total debt of companies is not confined to the field of thin capitalization. Within the framework of Basel 2 regulations, total debt is one of the factors taken into account when ratings are assigned to companies operating in the banking and finance sector. Therefore, setting an upper limit for total debt for tax purposes does not conflict with economic rules.⁶⁰

⁵⁸ Webber, *op. cit.*, p. 57; Uyanık, *op. cit.*, p.65.

⁵⁹ OECD, April 2010, *op. cit.*; Uyanık, *op. cit.*, p.66

⁶⁰ OECD, April 2010, *op. cit.*; Uyanık, *op. cit.*, p.66

3. APPROACHES TO IDENTIFYING RELATED PERSONS IN THIN CAPITALIZATION

Fixed-ratio, floating-ratio, earnings stripping and the other approaches examined above, concern the debt to equity ratios used to identify thin capitalization. However, for borrowing by companies to constitute thin capitalization, there are additional rules besides the loans in question exceeding a certain amount or ratio.

These rules explain which real or legal persons will be considered as related parties for the purposes of identifying loans that constitute thin capitalization. These rules will be explained in the two sections below on minimum shareholding and grouping.

3.1. The Minimum Shareholding Approach

The minimum shareholding rule regulates the source of the loans borrowed by a company and taken into account when identifying thin capitalization. For the loans in question to constitute thin capitalization, they must be received from shareholders or related persons or entities. Loans from other real or legal persons are considered regular loans, and not taken into account when identifying thin capitalization. Thus, the minimum shareholding approach provides definitions of shareholders and related persons or entities for the purposes of identifying thin capitalization.⁶¹

Regulations on thin capitalization also include definitions of dependent companies and related persons. Some countries define dependent companies and related persons on the basis of holding at least 10%⁶² of the shares of the company. This minimum shareholding ratio can be as high as 25%⁶³ in some countries.⁶⁴

⁶¹ Uyanık, *op. cit.*, p.67; Ernst&Young LLP: Thin Capitalization Regimes in Selected Countries, May 2008, p.2.

⁶² In Turkey, shareholders and related persons are defined on the basis of holding at least 10% of the shares of the company.

⁶³ In Germany, prior to the 2008 amendments, loans received from shareholders who held at least 25% of the shares were taken into account to identify thin capitalization.

⁶⁴ Uyanık, *op. cit.*, p.67; Ernst&Young LLP, *op. cit.*, p.2.

3.2. Grouping Approach

The grouping approach aims to prevent the so-called “*waterfall effect*.” The waterfall effect refers to the ability of a corporation to avoid taxes via thin capitalization by increasing its debt to equity ratio exponentially using the large number of companies it owns, all the while remaining within statutory limits. In other words, the waterfall effect is a form of collusion that results in the corporation paying lower taxes thanks to its many dependent companies. To prevent this form of collusion, many countries have grouping rules that apply when identifying thin capitalization.⁶⁵

There are three different grouping methods to prevent collusion through the waterfall effect.⁶⁶

In the first grouping method, equities of subsidiary companies are subtracted from the equity of the parent company.⁶⁷

In the second method, loans provided by foreign shareholders to the parent company are subtracted from the equities of subsidiary companies.⁶⁸

In the third method, group companies are treated as a single company, and the debts and equities of all group companies are aggregated as if there is a single taxpayer. If the debt to equity ratios thus calculated exceed the statutory limits, sanctions to deter thin capitalization are applied to the businesses that exceed the limit.⁶⁹

4. THE TURKISH CASE

Thin capitalization legislation in Turkey is best examined in two periods: before 2006 and after 2006.

⁶⁵ Uyanık, *op. cit.*, p.67; Webber, *op. cit.*, p. 57, 32; Ernst&Young LLP, *op. cit.*, p.2, 14, 39.

⁶⁶ Uyanık, *op. cit.*, p. 68.

⁶⁷ **Ibid.**

⁶⁸ Ernst&Young LLP, *op. cit.*, p.2 Uyanık, *op. cit.*, p.69.

⁶⁹ Ernst&Young LLP, *op. cit.*, p.2; Uyanık, *op. cit.*, p.70.

4.1. The Pre-2006 Period

Between 1949 and 2006, thin capitalization was regulated by article 16 of the Corporate Tax Code no. 5422. This article stated that thin capitalization existed if companies used loans received from related persons on a continuous basis in the business, and the ratio of these loans to equity differed significantly from the ratio in peer companies.

The law therefore adopted a floating ratio approach to identify thin capitalization, based on the principle of arm's length; however, the law did not define peer companies. Therefore, filling this gap was left to court decisions.⁷⁰ With the Corporate Tax Code no. 5520, which went into effect in 2006, the floating ratio approach was abandoned in favor of the fixed ratio approach.

4.2. The Post-2006 Period

In Turkey, thin capitalization was first regulated by article 16 of the Corporate Tax Code no. 5422, which went into effect in 1949. Article 12 of the Corporate Tax Code no. 5520, which went into effect in 2006, updated

⁷⁰ Some of the relevant court decisions were as follows:

^{The 4th} Chamber of the Council of State, in its decision dated 9 December 1980 with docket no. 80/1223 and decision no. 80/3575, ruled that interest payments made by the defendant company to the corporation that owned 84% of the shares of the company but failed to carry out its obligation to provide three quarters of the capital, at a rate that exceeded normal bank interest rates, constituted thin capitalization.

^{The 3rd} Chamber of the Council of State, in its decision dated 7 May 1998 with docket no. 97/293 and decision no 98/1650, ruled that to identify thin capitalization, the debt to equity ratio of the company should be examined to see whether it complies with the principle of arm's length, and this examination should be carried out by taking the particular circumstances of the company in question into account.

^{The 4th} Chamber of the Council of State, in its decision dated 21 January 1998 with docket no. 97/4874 and decision no. 98/186, ruled that an accusation of thin capitalization, merely on the basis of a comparison with another company operating in the same sector and without firmly establishing that the debt to equity ratio is excessive, would be groundless.

^{The 3rd} Chamber of the Council of State, in its decision dated 12 January 1976 with the docket no. 75/1851 and decision no. 76/39, ruled that interest payments on loans received by Company X from Lender Y, which holds 83% of the shares of the company, via capital increase and issuing bonds and at a rate exceeding 100% of the equity of the company, constitute thin capitalization and these payments cannot be deducted as expenses.

thin capitalization legislation in light of international developments and widely accepted accounting principles.

Paragraph 1, article 12 of Law no. 5520 states that *“If the ratio of direct or indirect borrowings from shareholders or from persons related to the shareholders exceeds three times the shareholders’ equity of the borrower company at any time within the fiscal year, the exceeding portion of the borrowing will be considered thin capital for that accounting period.”*

Paragraph 1, article 12 of Law 5520 thus states that thin capitalization exists if loans received from related persons and used by the company exceed three times the equity of the company in the beginning of the accounting period. By establishing the debt to equity ratio -for purposes of identifying thin capitalization- as 3 to 1, the law adopts the fixed ratio approach.

CONCLUSION

The concept of thin capitalization was incorporated into the Turkish Tax System via article 16 of the Corporate Tax Code no. 5422, which went into effect in 1949. Later, the concept of thin capitalization underwent changes as a result of economic developments, and Law 193 enacted in 1960 amended the definition of thin capitalization provided in article 12 of the Law no. 5422. For 46 years, the concept of thin capitalization remained the same, as article 12 of Law no. 5422 remained in effect until the Corporate Tax Code no. 5520 was enacted. The Corporate Tax Code no. 5520, which went into effect in 2006, updated the concept of thin capitalization in light of international developments and widely accepted accounting principles.

With Law no. 5520, the floating-ratio approach was abandoned in favor of the fixed-ratio approach. With the adoption of the fixed-ratio approach, uncertainties faced by taxpayers regarding the debt to equity ratio were removed, and the tax administration was relieved of the obligation to calculate reference values for each company and collect comprehensive borrowing information for each sector. As the law has established a fixed debt to equity ratio of 3 to 1 with which all taxpayers must comply, the adoption of the fixed-ratio approach has made it easier for tax offices to identify thin capitalization.

Another advantage of the fixed-ratio approach is that it removes uncertainties that taxpayers face when a floating ratio approach is in place. Taxpayers are now able to control and plan their borrowing from shareholders or related persons, within the limits set by the law. The fixed ratio of 3 to 1, as established by the law, prevents discrimination between peer companies and protects competition because it applies to all corporate taxpayers.

The fixed-ratio approach adopted by Law no. 5520 also has certain disadvantages. First, it is not clear, reading the preamble to the act or discussions in the literature, which methods were used to arrive at the debt to equity ratio of 3 to 1. Therefore, whether the debt to equity ratio of 3 to 1 is the ideal ratio for companies operating in Turkey is open to debate.

Second, a single debt to equity ratio creates problems because companies operating in different sectors have different borrowing needs. It is normal for the borrowing requirements of companies in different sectors to increase over time. If a fixed ratio that fails to meet the requirements of companies is set, it may affect the bottom line of businesses, and hamper commercial activities country-wide. This, in turn, may result in lower business volume overall and lower incomes for businesses and individuals, thus decreasing tax revenues of the state as well. When companies need to increase their borrowing for economic reasons, their debts would still be evaluated on the basis of the fixed debt to equity ratio of 3 to 1, and these companies would be penalized, even if they had no intention to avoid taxes. Therefore, different debt to equity ratios should be set for the main sectors.

A third disadvantage is that companies that do not need to borrow from shareholders or related persons may choose to borrow, up to the limit specified in the law, from shareholders or related persons, in order to lower their corporate tax base. Having a legally defined mandate, tax administrations in such cases have to accept the deduction of interest payments on such loans as expenses.

BIBLIOGRAPHY

Mustafa Akkaya, **Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım [The Economic Approach to Tax Law]**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002.

Emrullah Aslan, **Kurumlar Vergisinde Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı [Concealed Profit Allocation in Corporate Tax via Thin Capitalization and Transfer Pricing]**, Master's Thesis, Afyonkarahisar, Afyon Kocatepe University, Graduate School of Social Sciences, 2006.

İrfan Çetin, OECD Model Anlaşması Kapsamında Örtülü Sermaye [Thin Capitalization in the OECD Model Convention], **Vergi Dünyası**, Year:24, Issue 284, April 2005.

Ernst&Young LLP: **Thin Capitalization Regimes in Selected Countries**, May 2008.

Hüseyin Işık, **Çok Uluslu Şirketlerde Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye [Thin Capitalization and Concealed Earnings in Multinational Corporations]**, Ankara, 2005, T.C. Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı (Research, Planning and Coordination Committee of the Ministry of Finance of the Republic of Turkey), Publication No: 2005/370.

Selim Kaneti, Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım İlkesi [The Principle of Economic Approach in Tax Law], **Vergi Dünyası**, Issue.131, July 1992.

Selim Kaneti, Vergi Hukukunda Yorum ve Nitelendirme [Interpretation and Characterization in Tax Law], **İktisat ve Maliye**, XXII, 12, 1986.

Şükrü Kızılot, **Türk Vergi Hukukunda Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye [Thin Capitalization and Concealed Earnings in Turkish Law]**, Ankara, Yaklaşım, 2002

OECD: **Model Tax Convention on Income and on Capital Condensed Version**, July 2010.

OECD: "Thin Capitalisation", April 2010, (Online) <http://www.oecd.org/dataoecd/42/20/42649592.pdf>.

Hasan Hüseyin Savaş, “Örtülü Sermayede Borcun Devamlı Kullanılma Koşulu ve Öz Sermayeye Oranı” [Debt-Equity Ratio and Continuous Use of Debt in Thin Capitalization], **Başar Mevzuat Dergisi**, Year:2, Issue:6, June 1999.

Veysi Seviğ, Örtülü Sermaye Nedir? [What is Thin Capitalization?], **Yaklaşım Dergisi**, Year:10, Issue:118, October 2002.

Yasemin Taşkın, **Transfer Fiyatlandırmasında Emsallere Uygunluk İlkesi [The Principle of Arm’s Length in Transfer Pricing]**, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2012.

Yasemin Taşkın, Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım İlkesine Genel Bakış [An Overview of the Economic Approach to Tax Law], **Mali Çözüm**, January – February 2012

Namık Kemal Uyanık, **Örtülü Sermaye Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Düzenlemeleri [Regulations on Thin Capitalization, Earnings of Controlled Foreign Corporations, and the Prevention of Double Taxation]**, Ankara, TÜRMÖB Yayınları, 2008

Webber, Stuart: Thin Capitalization and Interest Deduction Regulations, Copenhagen Research Group on International Taxation – **Corit Discussion Paper No. 8**, 2010.

